

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΤΜΗΜΑ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

«ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ»

Ακαδημαϊκό έτος 2024-2025

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

της Μαρίας Αντωνιάδου (Α.Μ.: ΜΔΙ 2307)

**Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΡΑΞΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ
ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΣΤΗΝ ΨΗΦΙΑΚΗ
ΕΠΟΧΗ**

**THE EUROPEAN MEDIA FREEDOM ACT AND PRESS FREEDOM IN THE
DIGITAL AGE**

Επιβλέπουσα:

κα. Ελένη Ρεθυμιωτάκη

Πειραιάς, Ιούνιος 2025

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	4
ABSTRACT	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6
1. Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΣΤΗΝ ΨΗΦΙΑΚΗ ΕΠΟΧΗ.....	10
1.1. Η ελευθερία της έκφρασης και η ελευθερία του Τύπου.....	10
1.2. Η ιστορική εξέλιξη της νομικής κατοχύρωσης της ελευθερίας της έκφρασης και του Τύπου.....	12
1.3. Το πολυεπίπεδο νομικό πλαίσιο προστασίας της ελευθερίας του Τύπου.....	13
1.3.1. Η προστασία από την ΕΣΔΑ, τον Χάρτη Θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΕΕ και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα.....	13
1.3.2. Η συνταγματική προστασία.....	15
2. ΟΙ ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ	17
2.1. Η παγκοσμιοποίηση και η ψηφιοποίηση των υπηρεσιών ενημέρωσης.....	17
2.2. Ιστολόγια (blogs) και ηλεκτρονικός Τύπος	19
2.3. Μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Social Media).....	22
2.4. Ελευθερία του Τύπου και προστασία της ιδιωτικότητας στον ψηφιακό κόσμο.....	23
3. ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ	26
3.1. Η αυξημένη διακινδύνευση των επαγγελματιών δημοσιογράφων	28
3.2. Οι στρατηγικές αγωγές προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού (SLAPPs).....	31
3.3. Η χρήση κατασκοπευτικών λογισμικών.....	32
3.4. Η ψηφιακή λογοκρισία από τις πλατφόρμες ενημέρωσης	35
3.5. Η έλλειψη αξιοπιστίας και οι τάσεις παραπληροφόρησης.....	36
3.6. Η παραγωγή πληροφοριακού περιεχομένου μέσω Τεχνητής Νοημοσύνης... ..	37
3.7. Η λειτουργία AI Overviews της Google	38
3.8. Η ανάγκη εκσυγχρονισμού της δημοσιογραφικής δεοντολογίας	39
4. Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΡΑΞΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ [Ο ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2024/1083].....	40
4.1. Το διακύβευμα και οι ρυθμιστικοί στόχοι.....	40
4.2. Αντικείμενο και πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού	43
4.3. Οι βασικές ρυθμίσεις του Κανονισμού	44
4.3.1. Προστασία της συντακτικής ανεξαρτησίας των δημοσιογράφων.....	44
4.3.2. Προστασία των δημοσιογραφικών πηγών	45
4.3.3. Ανεξάρτητα δημόσια μέσα ενημέρωσης	46
4.3.4. Διαρθρωμένη Συνεργασία	46

4.3.5.	Παροχή υπηρεσιών μέσων ενημέρωσης σε ψηφιακό περιβάλλον	47
4.3.6.	Αξιολόγηση των συγκεντρώσεων της αγοράς μέσων ενημέρωσης.....	49
4.3.7.	Μέτρηση κοινού.....	50
4.3.8.	Κατανομή δημόσιων πόρων για κρατική διαφήμιση	51
4.3.9.	Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Υπηρεσιών Μέσων Ενημέρωσης και ο ρόλος των Εθνικών Ρυθμιστικών Αρχών.....	52
4.3.10.	Διαδικασία παρακολούθησης και υποβολή εκθέσεων.....	53
4.4.	Η αξιολόγηση και η εφαρμογή στα κράτη-μέλη.....	54
5.	Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΡΑΞΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΣΤΟ ΕΝΩΣΙΑΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ..	60
5.1.	Οι ειδικότερες ρυθμίσεις για την ελευθερία του Τύπου	60
5.2.	Η πρόκληση της εφαρμογής	62
5.3.	Η σχέση με τα άλλα ενωσιακά νομοθετικά κείμενα.....	64
5.4.	Στρατηγικές πρωτοβουλίες της ΕΕ για την ενίσχυση της ελευθερίας του Τύπου.....	68
	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	72
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	75

ΛΙΣΤΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1: Ο Τύπος ως πυλώνας δημοκρατίας 7

Εικόνα 2: Οι βασικές πτυχές της EMFA 54

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η ελευθερία και η ανεξαρτησία των μέσων ενημέρωσης αποτελούν θεμελιώδη πυλώνα της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου τόσο σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και παγκοσμίως ενώ παράλληλα συνιστούν απαραίτητη προϋπόθεση για την προάσπιση του δικαιώματος της ελευθερίας έκφρασης και πληροφόρησης. Η παρούσα μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία εξετάζει την Ευρωπαϊκή Πράξη για την Ελευθερία των Μέσων Ενημέρωσης – Κανονισμό (ΕΕ) 2024/1083, ως τη νομοθετική απάντηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις αυξανόμενες προκλήσεις και πιέσεις που αντιμετωπίζουν σήμερα οι υπηρεσίες μέσων ενημέρωσης, εστιάζοντας στην κατάσταση της ελευθερίας του Τύπου στο σύγχρονο ψηφιακό περιβάλλον.

Αρχικά, αναλύεται η νομική προστασία της ελευθερίας της έκφρασης και του Τύπου σε ενωσιακό, διεθνές και εθνικό επίπεδο, δίνοντας έμφαση στις νέες μορφές έκφρασης και ενημέρωσης στο ψηφιακό περιβάλλον και τα σύνθετα νομικά ζητήματα που ανακύπτουν. Περαιτέρω, περιγράφονται οι σύγχρονες προκλήσεις της ελευθεροτυπίας κυρίως σε επίπεδο ΕΕ, με ιδιαίτερη προσοχή στις απειλές κατά της ασφάλειας και της ελευθερίας των δημοσιογράφων και των μέσων ενημέρωσης: από τις φυσικές απειλές, επιθέσεις και τις καταχρηστικές αγωγές έως τις νέες ψηφιακές μορφές καταστολής, όπως οι πρακτικές παρακολούθησης, ο έλεγχος περιεχομένου και η λογοκρισία από επιγραμμικές πλατφόρμες, η παραπληροφόρηση και ο ρόλος της τεχνητής νοημοσύνης στην παραγωγή και διάδοση ειδήσεων. Στη συνέχεια παρουσιάζεται το διακύβευμα και οι ρυθμιστικοί στόχοι, καθώς και οι βασικές ρυθμίσεις της Ευρωπαϊκής Πράξης για την Ελευθερία των Μέσων Ενημέρωσης και επιχειρείται η αξιολόγηση του νομοθετήματος.

Τέλος, η εργασία επιχειρεί να εκτιμήσει συνολικά τον αντίκτυπο της Ευρωπαϊκής Πράξης για την Ελευθερία των Μέσων Ενημέρωσης στην κατοχύρωση και προάσπιση της ελευθερίας του Τύπου, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι η Πράξη αποτελεί ιστορικό βήμα προς την ενίσχυση της διαφάνειας και της ανεξαρτησίας των μέσων ενημέρωσης, αν και η αποτελεσματικότητά της θα εξαρτηθεί από την πρακτική εφαρμογή της σε κάθε κράτος-μέλος. Η αποτίμηση αυτή εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο της ενωσιακής πολιτικής για την ενίσχυση της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, καθώς και της διαμόρφωσης ενός ασφαλούς και πλουραλιστικού ψηφιακού περιβάλλοντος ενημέρωσης εντός της Ένωσης.

ABSTRACT

The freedom and independence of the media are a fundamental pillar of democracy and the rule of law both in the European Union and globally, while at the same time they are a prerequisite for defending the right to freedom of expression and information. The present master's thesis examines the European Media Freedom Act – Regulation (EU) 2024/1083, as the European Union's legislative response to the increasing challenges and pressures faced by media service providers today, focusing on the state of press freedom in the modern digital environment.

The thesis initially analyzes the legal protection of freedom of expression and press freedom at the EU, international and national level, with an emphasis on the new forms of expression and information in the digital environment and the complex legal issues that arise. It further presents the contemporary challenges to press freedom, mainly within the EU context, focusing on threats to the safety and independence of journalists and media - ranging from physical threats, attacks and abusive lawsuits to new digital forms of repression such as surveillance practices, content moderation and censorship by online platforms, disinformation and the role of artificial intelligence in the production and dissemination of news. Subsequently, the paper presents the stakes and regulatory objectives, as well as the key provisions of the European Media Freedom Act, aiming to evaluate the legislative instrument.

Finally, the thesis attempts to assess the overall impact of the European Media Freedom Act on the safeguarding and promotion of press freedom, concluding that the Act represents a historic step towards enhancing media transparency and independence, although its effectiveness will ultimately depend on its practical implementation in each member state. This evaluation is situated within the broader framework of the EU's policy efforts to strengthen democracy, the rule of law and the protection of fundamental rights, as well as to establish a safe and pluralistic digital media environment within the Union.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πληροφόρηση αποτελεί δημόσιο αγαθό και είναι άμεσα συνδεδεμένη με την προσωπική επιλογή του κάθε πολίτη. Ως εκ τούτου, οι εταιρείες μέσων ενημέρωσης δεν μπορούν να αντιμετωπίζονται όπως οποιαδήποτε άλλη οικονομική επιχείρηση· αντιθέτως πρέπει να αναγνωρίζεται και να προστατεύεται ο διττός ρόλος τους τόσο ως επιχειρήσεις (businesses) όσο και ως «φύλακες της δημοκρατίας» (guardians of democracy). Τα ελεύθερα και ανεξάρτητα μέσα ενημέρωσης συνιστούν απαραίτητη προϋπόθεση για μια υγιή κοινωνία πολιτών, οι οποίοι έχουν πρόσβαση σε πληθώρα απόψεων, ακόμα και αντικρουόμενων μεταξύ τους, γεγονός που τους επιτρέπει να διαμορφώνουν ελεύθερα τις θέσεις τους για ποικίλα ζητήματα δημοσίου ενδιαφέροντος και να λαμβάνουν συνειδητές αποφάσεις. Σε αυτό το πλαίσιο, οι δημοσιογράφοι και οι επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης πρέπει να είναι ελεύθεροι να συλλέγουν και να μεταδίδουν τεκμηριωμένο και αξιόπιστο περιεχόμενο που άπτεται της δημόσιας σφαίρας και κυρίως να αποκαλύπτουν κρατικές παρατυπίες. Η ελευθερία και η πολυφωνία του Τύπου αποτελούν ζωτική συνιστώσα της δημοκρατίας, των θεμελιωδών δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου. Η ουσιαστική υπόσταση του δημοκρατικού πολιτεύματος βασίζεται στην αντικειμενική και απρόσκοπτη ενημέρωση, η οποία επιτρέπει στους πολίτες να εκφράζουν και να ανταλλάσσουν απόψεις, να συμμετέχουν ενεργά στο δημόσιο διάλογο και να ασκούν έλεγχο στον κρατικό μηχανισμό, καθιστώντας τον Τύπο την «τέταρτη εξουσία» και αναδεικνύοντας τον κρίσιμο ρόλο του στη διαφάνεια και τη λογοδοσία των θεσμών. Ας μην ξεχνάμε ότι τα απολυταρχικά, ολιγαρχικά και άλλα μη δημοκρατικά καθεστώτα εδραιώνονται συχνά μέσω επιθέσεων κατά των ανεξάρτητων μέσων ενημέρωσης και του ελεύθερου Τύπου, καθώς από εκεί εκκινεί η σταδιακή υπονόμευση των δημοκρατικών θεσμών και της ελευθερίας της έκφρασης.¹

Συνεπώς, ο Τύπος αποτελεί βασικό πυλώνα του δημοκρατικού πολιτεύματος καθώς οι ενημερωμένοι και ενδυναμωμένοι δημοσιογράφοι, εταιρείες μέσων ενημέρωσης και πολίτες αποτελούν τη σημαντικότερη εγγύηση για την ανθεκτικότητα της δημοκρατίας,

¹ «Το τραγικό παράδοξο της εκλογικής οδού προς τον αυταρχισμό είναι ότι οι δολοφόνοι της δημοκρατίας χρησιμοποιούν τους ίδιους τους θεσμούς της δημοκρατίας - σταδιακά, διακριτικά, και ακόμη και νομικά, για να την εξοντώσουν.»

Levitsky, S. and Ziblatt, D. (2018), *How Democracies Die: What History Reveals about Our Future*, New York: Crown Publishing Group, σ. 8. Ηλεκτρονικά διαθέσιμο σε:

<https://archive.org/details/HowDemocraciesDieStevenLevitsky>

όπως αποτυπώνεται παρακάτω και στην Εικόνα 1, όπου οι εφημερίδες εικονίζονται ως κίονες και στηρίζουν το οικοδόμημα της δημοκρατίας.

Εικόνα 1: Ο Τύπος ως πυλώνας δημοκρατίας ²

Σε παγκόσμια κλίμακα, η Ευρωπαϊκή Ένωση προασπίζει τον πλουραλισμό των μέσων ενημέρωσης και τον θέτει στο επίκεντρο της υποβολής εκθέσεων για το κράτος δικαίου, αποτελώντας προπύργιο δημοκρατίας. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια υπάρχουν ολοένα και πιο ανησυχητικές τάσεις σχετικά με τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς των μέσων ενημέρωσης και ειδικότερα την ελευθερία του Τύπου. Συγκεκριμένα, καταγράφονται απειλές και επιθέσεις εις βάρος μέσων ενημέρωσης και μεμονωμένων δημοσιογράφων, πολλοί από τους οποίους εργάζονται σε αντίξοες συνθήκες, αντιμετωπίζοντας αυξανόμενες πολιτικές και οικονομικές πιέσεις, αυθαίρετες ποινές φυλάκισης, απλώς και μόνο επειδή ασκούν το επάγγελμά τους. Η παρέμβαση στις συντακτικές αποφάσεις των παρόχων υπηρεσιών μέσων ενημέρωσης από κρατικούς ή άλλους φορείς, οδηγούν σε φαινόμενα πολιτικοποίησης του δημοσιογραφικού περιεχομένου, με αποτέλεσμα να κλονίζεται η εμπιστοσύνη του κοινού. Ακόμα παρατηρείται συγκέντρωση της ιδιοκτησίας των μέσων ενημέρωσης σε λίγους και μεγάλους ομίλους που αποκλείουν από την αγορά, πολλές εταιρείες απειλώντας με αυτόν τον τρόπο την αξιόπιστη και πολύπλευρη ροή της πληροφορίας.

Με την επικράτηση των ψηφιακών τεχνολογιών και δη του διαδικτύου, τα παραδοσιακά μοντέλα μέσων ενημέρωσης μετασχηματίστηκαν και απέκτησαν

² Δημοκρατική (2015), ΕΣΗΕΑ: Στη χώρα μας η κρίση στη δημοσιογραφία είναι ορατή.

Η εικόνα συνοδεύει το άρθρο. Διαθέσιμο σε:

<https://www.dimokratiki.gr/03-05-2015/esiea-sti-chora-mas-i-krisi-sti-dimosiografia-ine-orati/>

διασυνοριακό χαρακτήρα, προσφέροντας τη δυνατότητα σε χρήστες να έχουν άμεση και εύκολη πρόσβαση σε απεριόριστο αριθμό πληροφοριών. Παράλληλα δημιουργήθηκαν νέοι χώροι ανταλλαγής απόψεων, στο πλαίσιο της αναδυόμενης ψηφιακής δημοκρατίας και του συμμετοχικού διαδικτύου, καθώς κάθε χρήστης έχει πλέον τη δυνατότητα να μεταδίδει και να λαμβάνει πληροφορίες. Παρόλα αυτά, η μετάβαση στο ψηφιακό περιβάλλον αναδεικνύει σημαντικές προκλήσεις ως προς την αξιοπιστία της πληροφόρησης, διότι παρατηρούνται φαινόμενα χειραγώγησης της κοινής γνώμης μέσω διασποράς παραπλανητικών ή μεροληπτικών ειδήσεων ενώ συχνά απουσιάζει η επιστημονική τεκμηρίωση και διασταύρωση των πληροφοριών. Ταυτόχρονα, η ασφάλεια στον ψηφιακό χώρο έχει καταστεί μείζον ζήτημα για τους δημοσιογράφους, λόγω των παράνομων μεθόδων παρακολούθησης, της διαδικτυακής υποκίνησης σε μίσος, της λογοκρισίας και των κινδύνων από επιθέσεις στον κυβερνοχώρο. Επιπλέον η αυξανόμενη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης στον τομέα των μέσων ενημέρωσης, εγείρει σοβαρές ανησυχίες για το μέλλον του δημοσιογραφικού επαγγέλματος και κατά συνέπεια για την ποιότητα της ενημέρωσης. Τέλος, οι υπηρεσίες μέσων ενημέρωσης παρέχονται όλο και περισσότερο από τις παγκόσμιες πλατφόρμες, οι οποίες λειτουργούν ως πύλες πρόσβασης στο μεταδιδόμενο περιεχόμενο και αποτελούν σημαντικούς παρόχους διαφημίσεων, εγείροντας κρίσιμα ερωτήματα αναφορικά με την ευθύνη και τις υποχρεώσεις τους.

Η κρίση της ελευθερίας του Τύπου στην ψηφιακή εποχή αποτελεί αδιαμφισβήτητο γεγονός και η ανάγκη για θεσμική προστασία και ενίσχυση της δημοσιογραφικής ελευθερίας σε ενωσιακό επίπεδο καθίσταται επιτακτική. Η ΕΕ αναγνωρίζοντας την ανάγκη αυτή, πρότεινε το 2022 την Ευρωπαϊκή Πράξη για την Ελευθερία των Μέσων Ενημέρωσης (European Media Freedom Act – EMFA), με στόχο να ενισχύσει τη διαφάνεια και την ανεξαρτησία των μέσων ενημέρωσης και κυρίως του Τύπου. Πρόκειται για καθοριστική νομοθεσία, καθώς εισάγει – για πρώτη φορά σε ενωσιακό επίπεδο – ένα ενιαίο και συνεκτικό σύνολο κανόνων που διασφαλίζει την ελευθερία και την ανθεκτικότητα των μέσων ενημέρωσης.

Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, εξετάζεται η Ευρωπαϊκή Πράξη για την Ελευθερία των Μέσων Ενημέρωσης και η κατάσταση της ελευθερίας του Τύπου στο σύγχρονο ψηφιακό περιβάλλον. Για οργανωτικούς λόγους, η εργασία διαρθρώνεται σε πέντε κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο επικεντρώνεται στην ελευθερία του Τύπου στην ψηφιακή εποχή, με αναφορά στις προστατευτικές διατάξεις της ελευθερίας έκφρασης και του Τύπου.

Στο δεύτερο κεφάλαιο εξετάζονται οι τεχνολογικές εξελίξεις στον τομέα των μέσων ενημέρωσης και παρουσιάζονται οι νέες μορφές του Τύπου, ήτοι τα ιστολόγια και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, σε συνδυασμό με τα πολύπλοκα νομικά ζητήματα που ανακύπτουν. Στο τρίτο κεφάλαιο καταγράφονται και αναλύονται οι σύγχρονες προκλήσεις της ελευθερίας του Τύπου, με αναφορά στις απειλές κατά της σωματικής ακεραιότητας δημοσιογράφων, στις στρατηγικές αγωγές φήμωσης, καθώς και στις ψηφιακές μορφές περιορισμού της ενημέρωσης, όπως τα κατασκοπευτικά λογισμικά, η λογοκρισία μέσω διαδικτυακών πλατφορμών, η διασπορά παραπληροφόρησης και η αυξανόμενη επιρροή της τεχνητής νοημοσύνης στην ειδησεογραφική διαδικασία. Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται το ιστορικό και θεσμικό πλαίσιο, καθώς και οι βασικές διατάξεις της Ευρωπαϊκής Πράξης, με έμφαση στους στόχους της, ήτοι στην ενίσχυση της ανεξαρτησίας και της πολυφωνίας των παρόχων υπηρεσιών μέσων ενημέρωσης εντός της ΕΕ. Τονίζεται η αναγκαιότητα και η σπουδαιότητα του νομοθετήματος ενώ παράλληλα επισημαίνονται οι αδυναμίες του και αξιολογείται η θεσμική και κανονιστική σημασία και οι προκλήσεις εφαρμογής του στα κράτη-μέλη, υπό το πρίσμα των ιδιαιτεροτήτων των εθνικών νομικών συστημάτων. Τέλος, η εργασία ολοκληρώνεται με μια συνολική αξιολόγηση του αντικτύπου της Ευρωπαϊκής Πράξης για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης, στην προάσπιση και ενίσχυση της ελευθερίας του Τύπου. Η ανάλυση αυτή γίνεται σε συγκριτικό πλαίσιο με άλλες πρωτοβουλίες της ΕΕ που αποσκοπούν στην ενδυνάμωση της δημοκρατίας, καθώς και στη δημιουργία ενός ασφαλούς και πολυφωνικού ψηφιακού περιβάλλοντος ενημέρωσης εντός της Ένωσης.

Η ανάλυση των ως άνω ζητημάτων βασίζεται σε εθνικά και ενωσιακά νομοθετικά κείμενα και σχετική νομολογία, ως πρωτογενείς νομικές πηγές, καθώς και σε δευτερογενή βιβλιογραφία, ήτοι επιστημονικά συγγράμματα, άρθρα, αναλύσεις, εκθέσεις και επίσημες τοποθετήσεις θεσμικών φορέων και δημοσιογραφικών οργανώσεων.

1. Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΣΤΗΝ ΨΗΦΙΑΚΗ ΕΠΟΧΗ

1.1. Η ελευθερία της έκφρασης και η ελευθερία του Τύπου

Η ελευθερία της έκφρασης αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο για την ανάπτυξη των δημοκρατικών αξιών και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κατοχυρώνοντας την ελεύθερη διάδοση κάθε άποψης και σκέψης, χωρίς λογοκρισία και κρατικές ή εξωτερικές παρεμβάσεις.³ Αποτελεί τη βασιλίδα των ελευθεριών – *super liberté*, όπως την έχει αποκαλέσει ο Γάλλος καθηγητής συνταγματικού δικαίου Louis Favoreau.⁴ Η σπουδαιότητα του δικαιώματος αναδεικνύεται από το γεγονός ότι συμβάλλει στην ίδια την ύπαρξη των υπόλοιπων θεμελιωδών δικαιωμάτων, καθώς ακόμα και πριν την αναγνώριση και την κατοχύρωσή τους, βρίσκεται η ελευθερία έκφρασης της ανάγκης για την ύπαρξή τους, ανταλλαγής απόψεων αναφορικά με τη δομή, λειτουργία, εφαρμογή και τους τιθέμενους περιορισμούς τους.⁵ Η ελευθερία της έκφρασης περιλαμβάνει επομένως την πληροφορία που κάθε πολίτης έχει δικαίωμα να γνωρίζει και να κρίνει, καθώς και τη δυνατότητα συμμετοχής στη δημόσια συζήτηση για κοινωνικά, οικονομικά, πολιτικά, ηθικά, θρησκευτικά ή άλλα ζητήματα. Περαιτέρω συνδέεται άμεσα με την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου και τις ειδικότερες εκφάνσεις της.

Αξίζει επίσης να επισημανθεί ο διττός χαρακτήρας της ελευθερίας της έκφρασης, καθώς αποτελεί αφενός θεμέλιο της δημοκρατικής κοινωνίας - «*conditio sine qua non*» - αφετέρου απαραίτητο στοιχείο για την ανάπτυξη κάθε πολίτη μέσα σε αυτή.⁶ Κατοχυρώνεται έτσι ως ατομικό δικαίωμα τόσο θετικά, ως μέσο αυτοπραγμάτωσης του ατόμου, όσο και αρνητικά, απέναντι σε κρατικές παρεμβάσεις ή άλλες μορφές εξουσίας. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται στον πυρήνα των πνευματικών ελευθεριών, στις οποίες περιλαμβάνονται η ελευθερία του Τύπου (άρθρο 14 παρ. 2Σ), η ελευθερία της θρησκευτικής

³ Ο John Milton στο έργο του “*Areopagitica*” έγραψε: “...*Give me the liberty to know, to utter, and to argue freely according to conscience, above all liberties*”, υποστηρίζοντας ότι η ελευθερία της έκφρασης και του Τύπου είναι το αναγκαίο εργαλείο για την ανακάλυψη της αλήθειας. Υποστήριξε ότι οι άνθρωποι πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να ακούσουν και τις αντίθετες απόψεις, προκειμένου να κατανοήσουν και να διαμορφώσουν τις δικές τους.

⁴ Ράμμος, Χ. (2015), *Με αφορμή τα γεγονότα στο Charlie Hebdo. Προβληματισμοί γύρω από την ελευθερία έκφρασης και τα όριά της* στις δύσκολες περιπτώσεις με βάση τη νομολογία του ΕΔΔΑ. (Εισήγηση στην ημερίδα για την ΕΣΔΑ, 24 Φεβρουαρίου 2015, Σχολή Δικαστών, Θεσσαλονίκη), Constitutionalism.gr. Διαθέσιμο σε: <https://www.constitutionalism.gr/rammos-charlie-hebdo/>

⁵ Βλαχόπουλος, Σπ. (2017), *Θεμελιώδη Δικαιώματα - Ατομικά Κοινωνικά και Πολιτικά Δικαιώματα*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη (σ. 283 επ.)

⁶ Δαγτόγλου, Π. (2012), *Συνταγματικό Δίκαιο – Ατομικά Δικαιώματα*, Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα (τέταρτη ενημερωμένη έκδοση) (σ. 341)

συνείδησης (άρθρο 13Σ), η ελευθερία των ΜΜΕ (άρθρο 15Σ), η ελευθερία της πληροφόρησης (άρθρο 5ΑΣ). Πέρα από την ατομική της διάσταση, η ελευθερία έκφρασης έχει και έντονο πολιτικό χαρακτήρα, καθώς αποτελεί προϋπόθεση για τον δημόσιο διάλογο και τη συμμετοχή στη δημοκρατική διαδικασία. Η διττή αυτή λειτουργία αναγνωρίζεται και από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (στο εξής ΕΔΔΑ), το οποίο υπογραμμίζει ότι η ελευθερία της έκφρασης αποτελεί θεμέλιο κάθε δημοκρατικής κοινωνίας και απαραίτητη προϋπόθεση για την προσωπική ανάπτυξη του ατόμου. Επίσης το ΕΔΔΑ προκειμένου να αναδείξει τη σπουδαιότητα του δικαιώματος, τόνισε ότι το δικαίωμα δεν νοείται μόνο ως προς τις ιδέες ή τις πληροφορίες, οι οποίες γίνονται αποδεκτές ή θεωρούνται αβλαβείς αλλά και ως προς αυτές οι οποίες είναι δυνατό να προσβάλλουν ή να δημιουργούν αντιδράσεις ακόμα και να σοκάρουν.⁷ Τέλος, η ελευθερία της έκφρασης αναγνωρίζεται και ως «γενική αρχή του δικαίου της ΕΕ», γεγονός το οποίο την εντάσσει στην κορυφή της ιεραρχίας των κανόνων της έννομης τάξης.

Προκειμένου όμως, η ελευθερία της έκφρασης να αποκτήσει πραγματική υπόσταση, απαιτείται και ο συνοδοιπόρος της, ήτοι η ελευθερία του Τύπου. Πρόκειται για ειδικότερη έκφανση της ελευθερίας της έκφρασης, ήτοι το δικαίωμα των δημοσιογράφων, των υπηρεσιών μέσων ενημέρωσης να εκφράζονται και να δημοσιεύουν πληροφορίες, απόψεις και αναλύσεις χωρίς εξωτερικούς περιορισμούς ή λογοκρισία. Περιλαμβάνει επίσης το δικαίωμα του κοινού να ενημερώνεται από ποικίλες πηγές πληροφόρησης και να έχει πρόσβαση σε διαφορετικές και συχνά αντικρουόμενες απόψεις για ζητήματα δημοσίου ενδιαφέροντος. Ο Τύπος σε μια δημοκρατική κοινωνία δεν υπόκειται σε λογοκρισία, οικονομικές ή κυβερνητικές παρεμβάσεις ούτε περιορίζεται *in abstracto* αλλά τα όρια της ελευθερίας του κρίνονται μόνο εκ των υστέρων και σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση (*ad hoc*).⁸ Η σχέση λοιπόν μεταξύ της ελευθερίας της έκφρασης και του Τύπου είναι αλληλένδετη, καθώς η ελευθερία της έκφρασης προστατεύει το δικαίωμα όλων των

⁷ ΕΔΔΑ, *HANDYSIDE v. THE UNITED KINGDOM*, 07.12.1976 (αρ. προσφ. 5493/72).

Παράγραφος 49: *"Freedom of expression constitutes one of the essential foundations of such a society, one of the basic conditions for its progress and for the development of every man. ... it is applicable not only to "information" or "ideas" that are favourably received or regarded as inoffensive or as a matter of indifference, but also to those that offend, shock or disturb the State or any sector of the population."*

Διαθέσιμη σε: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-57499%22%7D>

Πρόκειται για την απόφαση που έθεσε για πρώτη φορά τους θεμελιώδεις κανόνες, στους οποίους στηρίζεται μέχρι σήμερα η νομολογία του ΕΔΔΑ αναφορικά με την ελευθερία έκφρασης.

⁸ Βλαχόπουλος Σπ., ό.π., σ. 287 επ.

ανθρώπων να εκφράζουν τις ιδέες τους χωρίς περιορισμούς ενώ η ελευθερία του Τύπου εξασφαλίζει τη δυνατότητα διατύπωσης απόψεων σε ένα ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο.

1.2. Η ιστορική εξέλιξη της νομικής κατοχύρωσης της ελευθερίας της έκφρασης και του Τύπου

Η ελευθερία της έκφρασης ως θεμελιώδης κοινωνική απαίτηση συναντάται αρχικά στην αρχαία Ελλάδα και κατόπιν στη Ρωμαϊκή εποχή. Τον Μεσαίωνα απειλήθηκε και περιορίστηκε σοβαρά λόγω των εξουσιαστικών καθεστώτων. Η ανακάλυψη της τυπογραφίας όμως, αποτέλεσε κομβικό σημείο στην εξέλιξη της ελευθερίας του Τύπου. Η δυνατότητα εκτύπωσης και μαζικής διανομής βιβλίων και άλλων εντύπων έφερε σημαντικές κοινωνικές αλλαγές, καθώς δημιούργησε έναν νέο χώρο για τη διάδοση φιλοσοφικών, επιστημονικών και πολιτικών ιδεών, ανοίγοντας το δρόμο για τις μεγάλες κοινωνικές αλλαγές που θα ακολουθήσουν στην Αναγέννηση και στον Διαφωτισμό.

Κατά την περίοδο του Διαφωτισμού, η ελευθερία έκφρασης και του Τύπου, αποτέλεσαν τις κύριες ιδέες με τις οποίες ασχοληθήκαν οι πρώτοι διανοητές και φιλόσοφοι. Η εξελικτική αυτή πορεία ολοκληρώθηκε στην Αγγλία του 18^{ου} αιώνα και στις διακηρύξεις της Αμερικανικής και Γαλλικής Επανάστασης.⁹ Σήμερα, όλα τα φιλελεύθερα δυτικά Συντάγματα και οι διεθνείς Συνθήκες περί προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων περιέχουν διατάξεις προστατευτικές της ελευθερίας της έκφρασης και του Τύπου. Στις ΗΠΑ, το 1791, η Πρώτη Τροποποίηση του Συντάγματος (First Amendment) αναγνώρισε το δικαίωμα της ελευθερίας του λόγου και του Τύπου, προστατεύοντάς τα από αδικαιολόγητους περιορισμούς. Τέλος, το 1993 στην 26^η Γενική Διάσκεψη της UNESCO, θεσπίστηκε η Παγκόσμια Ημέρα για την τήρηση της ελευθερίας του Τύπου, η οποία εορτάζεται κάθε χρόνο στις 3 Μαΐου.

Στον ελληνικό χώρο, το δικαίωμα της ελευθερίας έκφρασης αποτέλεσε ένα από τα κεντρικά σημεία της προεπαναστατικής περιόδου και κατοχυρώθηκε ως ατομικό δικαίωμα σε όλα τα προϊσχύσαντα συνταγματικά κείμενα. Κατοχυρώθηκε αρχικά με το άρθρο 14 του Συντάγματος του 1864 ενώ με την αναθεώρηση του 1911 επιβλήθηκαν περιορισμοί ως προς τη δημοσίευση συγκεκριμένων ειδήσεων.

⁹ Βλαχόπουλος Σπ., ό.π., σ. 284

1.3. Το πολυεπίπεδο νομικό πλαίσιο προστασίας της ελευθερίας του Τύπου

1.3.1. Η προστασία από την ΕΣΔΑ, τον Χάρτη Θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΕΕ και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα

Στην ΕΣΔΑ, η οποία εφαρμόζεται στα κράτη-μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, η προστασία της ελευθερίας της έκφρασης κατοχυρώνεται στο άρθρο 10.¹⁰ Σύμφωνα με την πρώτη παράγραφο, κάθε άτομο έχει την ελευθερία γνώμης, λήψεως και μεταδόσεως πληροφοριών. Η διατύπωση καλύπτει τόσο την έκφραση μέσω του λόγου όσο και μέσω άλλων μορφών επικοινωνίας (έντυπα μέσα, διαδίκτυο, τέχνη, κ.λπ.) ενώ προστατεύεται τόσο το περιεχόμενο όσο και ο τρόπος-μορφή μετάδοσης. Παρόλο που το άρθρο δεν αναφέρει ρητά την ελευθερία του Τύπου, η προστασία του καθώς και των υπηρεσιών μέσων ενημέρωσης, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του.¹¹ Παράλληλα το ΕΔΔΑ έχει αναγνωρίσει την κατοχύρωση της ελευθερίας του Τύπου ως ιδιαίτερη έκφανση της ελευθερίας της έκφρασης και συνήγαγε από την κατοχυρωμένη στο άρθρο 10 ελευθερία της έκφρασης, αφενός το σκοπό του Τύπου να πληροφορεί το κοινό για θέματα δημόσιου ενδιαφέροντος και αφετέρου το δικαίωμα του κοινού να λαμβάνει αυτήν την πληροφόρηση.¹²

Στην πολιτική ζωή, ο Τύπος αποτελεί το συνδετικό κρίκο ανάμεσα στους πολίτες και τους εκπροσώπους τους, καθώς αφενός παρέχει τη δυνατότητα στο κοινό να διαμορφώνει τη γνώμη του για τη στάση των πολιτικών αφετέρου επιτρέπει στους πολιτικούς να τοποθετούνται για ζητήματα που ενδιαφέρουν την κοινή γνώμη. Το ΕΔΔΑ επεκτείνοντας τον κύκλο των δημόσιων προσώπων ώστε να περιλάβει και τα πρόσωπα της επικαιρότητας και εφαρμόζοντας το τεκμήριο υπέρ της ελευθερίας έκφρασης, εξετάζει αν το συγκεκριμένο κάθε φορά θιγόμενο πρόσωπο συμμετέχει στο δημόσιο βίο. Έτσι διευρύνονται τα όρια της επιτρεπόμενης κριτικής στους πολιτικούς, οι οποίοι οφείλουν να επιδεικνύουν μεγαλύτερη ανεκτικότητα αναφορικά με τον ενδελεχή έλεγχο των πράξεων τους.¹³

¹⁰ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*. Διαθέσιμο σε: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ell

¹¹ "This right also covers the freedom of the press... The media require particular protection because they play a key role in defending freedom of expression..."

Council of Europe, *The European Convention on Human Rights, Freedom of expression - Article 10*.

Διαθέσιμο σε: <https://www.coe.int/en/web/human-rights-convention/expression>

¹² ΕΔΔΑ, *THE SUNDAY TIMES v. THE UNITED KINGDOM*, 26.04.1979 (αρ. προσφ. 6538/74).

Παράγραφος 66: "As the Court has already observed, Article 10 (art. 10) guarantees not only the freedom of the press to inform the public but also the right of the public to be properly informed..."

Διαθέσιμη σε: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57584%22%5D%7D>

¹³ ΕΔΔΑ, *LINGENS v. AUSTRIA*, 08.07.1986, (αρ. προσφ. 9815/82), όπου το Δικαστήριο έκρινε ότι τα πολιτικά πρόσωπα υπόκεινται σε ευρύτερη κριτική λόγω του δημόσιου ρόλου τους (παρ. 42).

Η ελευθερία της έκφρασης όμως δεν είναι απόλυτη, καθώς υπόκειται στους αναγκαίους περιορισμούς. Έτσι η δεύτερη παράγραφος του άρθρου 10 της ΕΣΔΑ εισάγει τη δυνατότητα επιβολής περιορισμών του δικαιώματος, οι οποίοι πρέπει να ερμηνεύονται αυστηρά ενώ για τη θέσπισή τους πρέπει να τηρούνται τρεις σωρευτικές προϋποθέσεις – το λεγόμενο τεστ τριών σταδίων: α) να προβλέπονται από τον νόμο με σαφείς και επαρκείς ρυθμίσεις, β) να επιδιώκουν έναν από τους αναφερόμενους θεμιτούς σκοπούς (εθνική ασφάλεια, προστασία της υπόληψης ή των δικαιωμάτων τρίτων, κ.λπ.) και γ) να είναι αναγκαίοι σε μια δημοκρατική κοινωνία. Η τελευταία προϋπόθεση είναι κρίσιμη και περιλαμβάνει το κριτήριο της αναλογικότητας, δηλαδή την ύπαρξη εύλογης σχέσης μεταξύ του περιορισμού και του επιδιωκόμενου σκοπού.

Σε ενωσιακό επίπεδο, η ελευθερία της έκφρασης και πληροφόρησης κατοχυρώνεται στο άρθρο 11 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΧΘΔΕΕ).¹⁴ Η πρώτη παράγραφος εξασφαλίζει το δικαίωμα κάθε ατόμου να εκφράζει και να δημοσιεύει ελεύθερα τις απόψεις του, καθώς και να επιλέγει τις πληροφορίες που θέλει να λάβει και να διαδώσει. Η δεύτερη παράγραφος αναγνωρίζει και προστατεύει την ανεξαρτησία των μέσων μαζικής ενημέρωσης, τα οποία οφείλουν να λειτουργούν χωρίς κρατικό έλεγχο προκειμένου να διασφαλίζεται η έκφραση διαφορετικών απόψεων και να ενισχύεται ο δημοκρατικός διάλογος.

Τέλος, το άρθρο 19 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα,¹⁵ το οποίο υιοθετήθηκε το 1966 από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, αποτελεί έναν από τους θεμελιώδεις θεσμούς προστασίας της ελευθερίας της έκφρασης. Το άρθρο καθιερώνει δύο διαστάσεις του δικαιώματος: αφενός το δικαίωμα κάθε προσώπου να έχει τις απόψεις του χωρίς να υπόκειται σε διακριτική μεταχείριση για αυτές (παρ. 1) και αφετέρου την ελευθερία να εκφράζει, να λαμβάνει και να διαδίδει πληροφορίες, είτε προφορικά είτε γραπτά είτε με κάθε πρόσφορο μέσο (παρ. 2). Ωστόσο, η ελευθερία αυτή δεν είναι απόλυτη και υπόκειται σε ορισμένους περιορισμούς, οι οποίοι πρέπει να είναι σαφώς καθορισμένοι από το νόμο (παρ. 3). Συγκεκριμένα, η άσκηση του δικαιώματος της ελευθερίας έκφρασης μπορεί να περιοριστεί για την προστασία άλλων δικαιωμάτων ή της δημόσιας τάξης και

Διαθέσιμη σε: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-57523%22%7D>

¹⁴ Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Διαθέσιμο σε: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>

¹⁵ Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα.

Διαθέσιμο σε: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>

ασφάλειας, αρκεί ο περιορισμός να είναι αναγκαίος, αναλογικός και να μη θίγει τον θεμελιώδη ρόλο της στη δημοκρατία και την προάσπιση των δικαιωμάτων.

1.3.2. Η συνταγματική προστασία

Στην ελληνική έννομη τάξη, η ελευθερία της έκφρασης και του Τύπου κατοχυρώνονται στο άρθρο 14 του Συντάγματος, σύμφωνα με το οποίο «Καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και δια του τύπου τους στοχασμούς του τηρώντας τους νόμους του Κράτους» και «Ο τύπος είναι ελεύθερος. Η λογοκρισία και κάθε άλλο προληπτικό μέτρο απαγορεύονται.». Επιπλέον, η παράγραφος 9 του ίδιου άρθρου θεσπίζει σαφές νομικό πλαίσιο για τη διασφάλιση της διαφάνειας, της πολυφωνίας και την αποτροπή της συγκέντρωσης ιδιοκτησίας στα μέσα ενημέρωσης, προβλέποντας παράλληλα ασυμβίβαστα και κυρώσεις για την αποτροπή σύγκρουσης συμφερόντων με το Δημόσιο.

Στην πρώτη παράγραφο κατοχυρώνεται η ελευθερία κάθε ανθρώπου να εκφράζει και να διαδίδει τις ιδέες και τις απόψεις του προφορικά, γραπτά και δια του τύπου. Το δικαίωμα της ελευθερίας έκφρασης μπορεί να ασκείται από έναν, πολλούς ή πλήθος, από κοινού ή χωριστά ενώ αποδέκτες του δικαιώματος είναι η δημόσια εξουσία καθώς και ιδιώτες λόγω της τριτενέργειας του δικαιώματος. Η ελευθερία της έκφρασης συνδέεται άρρηκτα με το δικαίωμα στην πληροφόρηση του άρθρου 5ΑΣ, χωρίς πάντως να ταυτίζεται με το τελευταίο, το οποίο δεν αποσκοπεί στην προστασία των επιμέρους ατόμων, αλλά στην κατοχύρωση του πλουραλισμού ως βάση του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Στη δεύτερη παράγραφο θεμελιώνεται η ελευθερία του Τύπου και κάθε είδους εντύπου που προορίζεται για διάδοση απόψεων ενώ απαγορεύεται οποιοσδήποτε προληπτικός έλεγχος. Υποκείμενα του εν λόγω δικαιώματος είναι οι ιδιώτες που διαδίδουν τις σκέψεις τους μέσω εντύπων και όσοι συμμετέχουν σε μία έντυπη έκδοση, καθώς και τα νομικά πρόσωπα που είναι εκδότες. Στην έννοια του εντύπου υπάγονται όλες οι μορφές αποτύπωσης της τυπογραφίας ακόμα και σε μη παραδοσιακά μέσα, όπως για παράδειγμα ηλεκτρονικές εκδόσεις εφημερίδων. Η προστασία περιλαμβάνει κάθε πτυχή της δραστηριότητας του Τύπου, η οποία συνδέεται με το ρόλο του δημοσίου φύλακα και την επιχειρηματική του λειτουργία, ήτοι την ελευθερία της έκδοσης, της σύνταξης, της εκτύπωσης και της κυκλοφορίας εντύπων.

Οι ως άνω παράγραφοι αλληλοσυμπληρώνονται και η πρώτη παράγραφος πρέπει να ερμηνεύεται σε συνδυασμό με τη δεύτερη, η οποία αναδεικνύει το σκληρό πυρήνα της ελευθερίας της έκφρασης, ήτοι τον Τύπο που παραδοσιακά αντιπαράτίθεται προς την

εξουσία, την οποία ελέγχει και κρίνει αναφορικά με τις πράξεις και τις παραλείψεις της. Το Σύνταγμα προστατεύει ρητά στο άρθρο 14 την έκφραση προφορικά, γραπτά και δια του τύπου, αλλά η αναφορά αυτή δεν είναι αποκλειστική, διότι η διάταξη καλύπτει την έκφραση ανεξάρτητα από το μέσο που χρησιμοποιείται. Συμπερασματικά το προστατευτικό πεδίο του δικαιώματος οριοθετείται ως ελευθερία του υποκειμένου να εκφράζει τις απόψεις του με κάθε πρόσφορο μέσο.

Ωστόσο, ο συντακτικός νομοθέτης θέτοντας τη γενική επιφύλαξη του νόμου στην πρώτη παράγραφο («τηρώντας τους νόμους του Κράτους») κατέστησε σαφές ότι η ελευθερία της έκφρασης δεν είναι απόλυτη, αλλά ασκείται εντός των ορίων που θέτει η έννομη τάξη. Η επιφύλαξη αυτή αποσκοπεί στη στάθμιση της ελευθερίας έκφρασης με τη δημόσια τάξη, την εθνική ασφάλεια και άλλα κατοχυρωμένα δικαιώματα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η στάθμιση μεταξύ της ελευθερίας έκφρασης και του δικαιώματος στην ιδιωτικότητα. Η ελευθερία της έκφρασης δεν περιλαμβάνει τη δημοσιοποίηση πληροφοριών που ανάγονται στην προστατευόμενη από τα άρθρα 9§1Σ, 9ΑΣ και 19Σ απαραβίαστη σφαίρα της ιδιωτικής ζωής των προσώπων, εφόσον δεν εξυπηρετείται υπέρτερο δημόσιο συμφέρον.

Ένα άλλο ζήτημα που απασχολεί τη θεωρία και τη νομολογία αναφορικά με τους περιορισμούς του δικαιώματος της ελευθερίας έκφρασης είναι η άσκηση κριτικής. Προκειμένου η κριτική να είναι θεμιτή και μέσα στα όρια που θέτει το Σύνταγμα, θα πρέπει να πληρούνται τέσσερα κριτήρια: 1. η άποψη που εκφέρεται να περιέχει δημόσιο ενδιαφέρον, 2. το θέμα να αφορά δημόσιο πρόσωπο, 3. η καλή πίστη ως προς το περιεχόμενο που εκφράζεται και 4. ο σκοπός του σχολίου να είναι η κριτική και όχι η εξύβριση. Το αποτέλεσμα του ελέγχου αυτού δεν πρέπει να είναι μια γενικευμένη απαγόρευση αλλά μια *in concreto* στάθμιση με αυστηρή υπαγωγή στα ως άνω κριτήρια.¹⁶ Τα επιτρεπτά όρια της κριτικής είναι ευρύτερα όταν πρόκειται για δημόσιο πρόσωπο ή πρόσωπο που ασκεί ένα δημόσιο λειτούργημα λόγω του ρόλου του. Η κριτική, ακόμη και αν είναι έντονη, αποτελεί αναγκαίο στοιχείο της πολιτικής συμμετοχής και της διαφανούς λειτουργίας των θεσμών. Αντιθέτως τα επικριτικά σχόλια και δημοσιεύματα για ιδιώτες κρίνονται πιο αυστηρά.

Συμπερασματικά η ελευθερία της έκφρασης και του Τύπου, όπως προστατεύονται σε ενωσιακό, διεθνές και εθνικό επίπεδο, αποτελούν θεμελιώδη δικαιώματα για την εύρυθμη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος και η προστασία τους αποτελεί τον κανόνα και τη γενική αρχή, επιβάλλονται όμως και περιορισμοί για την έκφραση κάθε άποψης και

¹⁶ Βλαχόπουλος, Σπ., ό.π., σ. 290

κριτικής. Ωστόσο, όπως κάθε περιορισμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων, έτσι και ο εν λόγω περιορισμός, δεν πρέπει να οδηγεί σε αυθαίρετες παρεμβάσεις αλλά να εφαρμόζεται μόνο σε ειδικές περιπτώσεις με σκοπό την προστασία ενός άλλου δικαιώματος και πάντα υπό το πρίσμα της αρχής της αναλογικότητας (άρθρο 25 παρ. 1Σ) που ανήκει στους αποκαλούμενους «περιορισμούς των περιορισμών» των συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων.

2. ΟΙ ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

2.1. Η παγκοσμιοποίηση και η ψηφιοποίηση των υπηρεσιών ενημέρωσης

Πριν την εμφάνιση και εξάπλωση του διαδικτύου, τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης διατηρούσαν το μονοπώλιο τόσο στην επιλογή όσο και στη μετάδοση του περιεχομένου. Η ταχύτατη εξέλιξη έχει ενισχύσει την ψηφιακή δημοκρατία, αλλά ταυτόχρονα έχει δημιουργήσει σοβαρές προκλήσεις για τις υπηρεσίες μέσων ενημέρωσης, καθώς το περιεχόμενο μετατοπίζεται από τα παραδοσιακά μέσα (εφημερίδες, περιοδικά, ραδιόφωνο, τηλεόραση) στον ψηφιακό χώρο. Αναφορικά με τον Τύπο, η καθημερινή αξιοποίηση των ιστολογίων και κυρίως των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, όπως θα αναλυθεί στη συνέχεια, για τη διάδοση απόψεων και την ελεύθερη έκφραση ιδεών, οδήγησε σε πτώση των πωλήσεων των έντυπων εκδόσεων, με συνέπεια οι εκδοτικές επιχειρήσεις να εξαρτώνται πλέον σχεδόν αποκλειστικά από τα διαφημιστικά έσοδα. Μέσα σε αυτό το περιβάλλον απώλειας εσόδων, κερδών και ασφαλώς και θέσεων εργασίας, ο παραδοσιακός Τύπος καλείται να καταβάλει σημαντικές προσπάθειες προκειμένου να επανακτήσει ένα μέρος της αγοράς που πλέον κατέχει το διαδίκτυο.

Η ιδιαιτερότητα του διαδικτύου έγκειται στο γεγονός ότι δεν αποτελεί απλώς ένα εργαλείο επικοινωνίας και μετάδοσης πληροφοριών, αλλά ένα καθολικό μέσο πρόσβασης σε πληθώρα δεδομένων, χωρίς χρονικούς ή γεωγραφικούς περιορισμούς. Κάθε χρήστης έχει πλέον τη δυνατότητα να εκφράζει ελεύθερα τις απόψεις του και να καθιστά το περιεχόμενο προσβάσιμο σε ένα ευρύτερο κοινό. Η πληροφορία επομένως, διαχέεται εύκολα και άμεσα, παύοντας να αποτελεί προνόμιο μιας κλειστής «ελίτ». Αυτό επιτρέπει ακόμη και σε περιθωριοποιημένες φωνές ή απόψεις που προκαλούν αντιδράσεις να εκφραστούν, συμβάλλοντας έτσι στην ποικιλομορφία των πληροφοριών. Επομένως ενισχύεται ο «εκδημοκρατισμός της πληροφορίας» και προωθείται η έννοια της «ψηφιακής δημοκρατίας».

Μέσω του διαδικτύου, ο χρήστης αποκτά διττό ρόλο, καθώς λειτουργεί τόσο ως αναγνώστης όσο και ως δημιουργός – εκδότης περιεχομένου. Λόγω της διάστασης αυτής, το διαδίκτυο έχει μετατραπεί πλέον σε πολυδιάστατο κοινωνικό και οικονομικό φαινόμενο¹⁷ αναδιαμορφώνοντας ταυτόχρονα το τοπίο της ενημέρωσης. Έχει αναδυθεί μια νέα μορφή δημοσιογραφίας, η λεγόμενη «διαδικτυακή» ή «συμμετοχική δημοσιογραφία», όπου η ιδιότητα του δημοσιογράφου δεν περιορίζεται πλέον σε επαγγελματίες που εργάζονται σε οργανωμένα μέσα ενημέρωσης. Οι χρήστες δεν είναι πλέον παθητικοί και έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν στην παραγωγή περιεχομένου, γεγονός που μεταβάλλει τη δυναμική ισχύος: η μονοπώληση της πληροφόρησης από τα παραδοσιακά μέσα περιορίζεται και μέρος αυτής της ισχύος μετατοπίζεται στους ίδιους τους χρήστες.

Παρόλα αυτά, η ανάπτυξη του διαδικτύου έχει εγείρει πολύπλοκες προκλήσεις. Αρχικά παρατηρείται το φαινόμενο της παραπληροφόρησης, καθώς ο κάθε χρήστης που εκφράζει τις απόψεις του μέσω του διαδικτύου, πολλές φορές δεν προβαίνει σε έρευνα και διασταύρωση των πληροφοριών του. Αποτέλεσμα αυτής της πρακτικής είναι η έλλειψη αξιοπιστίας των πληροφοριών που διαχέονται στο διαδίκτυο και η ανάγκη εξακρίβωσής τους. Στο ίδιο πνεύμα, γίνεται ολοένα και πιο εκτεταμένη η διάδοση ρητορικής μίσους ή επιβλαβούς λόγου, κυρίως λόγω της ευρείας πρόσβασης και της ανωνυμίας που προσφέρει το διαδίκτυο, γεγονός που καθιστά δυσκολότερη τη στάθμιση μεταξύ της προστασίας από βλαπτικές εκφράσεις και της διασφάλισης της ελευθερίας της έκφρασης.

Περαιτέρω γίνεται λόγος για τεράστια παραγωγή πληροφοριών και εμπορευματοποίηση της πληροφορίας από τις μεγάλες επιγραμμικές πλατφόρμες (όπως Google, Facebook, κ.λπ.), οι οποίες με αλγοριθμικό τρόπο, χωρίς διαφάνεια ή λογοδοσία, διαμορφώνουν την πληροφορία ώστε να ανταποκρίνεται σε αυτό που αναζητούν οι χρήστες, επηρεάζοντας έτσι την πολυφωνία και την πρόσβαση σε πληροφορία. Όπως είναι εύλογο, η πρακτική αυτή πλήττει τα έσοδα των παραδοσιακών μέσων (π.χ. από διαφήμιση ή συνδρομές), θέτοντας ζητήματα οικονομικής βιωσιμότητας και ανεξαρτησίας.

Διαπιστώνεται λοιπόν, μια σημαντική μεταβίβαση εξουσίας προς το διαδίκτυο και τίθεται το ερώτημα εάν η δυναμική και διαρκής εξέλιξη των τεχνολογιών θα ανατρέψουν την πρωτοκαθεδρία των παραδοσιακών μέσων ενημέρωσης. Αποτελεί όμως το διαδίκτυο,

¹⁷ Μαντζούφας Π. (2016), *Νομικά ζητήματα από την χρήση του διαδικτύου - Η ελευθερία της έκφρασης στα ιστολόγια*. Διαθέσιμο σε:

[4D6963726F736F667420576F7264202D20323031365FCCE1EDF4E6EFFDF6E1F25FCDEFEC9EADC20F0F1EFE2EBDEECE1F4E120F3F4EF20E4E9E1E4DFEAF4F5EF2E646F63](https://www.ifo.gr/foi/foi-4D6963726F736F667420576F7264202D20323031365FCCE1EDF4E6EFFDF6E1F25FCDEFEC9EADC20F0F1EFE2EBDEECE1F4E120F3F4EF20E4E9E1E4DFEAF4F5EF2E646F63)

έκφραση που προστατεύεται από το δίκαιο; Η απάντηση στο μείζον αυτό ζήτημα είναι καταρχήν καταφατική και αυτό διότι σε διαφορετική περίπτωση θα παραγνωρίζαμε το πιο διαδεδομένο μέσο σύγχρονης έκφρασης και ανταλλαγής απόψεων. Βέβαια οι τεχνολογικές εξελίξεις είναι έντονες και ραγδαίες, με αποτέλεσμα οι κανόνες να χάνουν τη ρυθμιστική τους ικανότητα. Οι παραβιάσεις στο διαδίκτυο που αφορούν στη διάδοση αναληθών και ψευδών ειδήσεων, στην προσβολή της προσωπικότητας και κυρίως στα προσωπικά δεδομένα είναι ζητήματα στα οποία εμπλέκονται ποικίλοι κλάδοι του δικαίου. Έτσι η νομική επιστήμη έχει αναπτύξει τρεις βασικές προσεγγίσεις στην προσπάθειά της να ανταποκριθεί στα νέα αυτά δεδομένα. Η πρώτη αντιμετωπίζει το διαδίκτυο και τις μορφές που έχουν αναπτυχθεί (ιστολόγια, μέσα κοινωνικής δικτύωσης, κ.λπ.) ως ριζικά νέες μορφές επικοινωνίας που απαιτούν εξειδικευμένους κανόνες, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητές τους. Προτείνει τη δημιουργία ενός διεθνούς, ευέλικτου νομικού πλαισίου, γνωστού ως *lex informatica*. Η δεύτερη προσέγγιση υποστηρίζει ότι οι ισχύοντες κανόνες που εφαρμόζονται στα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης, είναι επαρκείς και μπορούν να εφαρμοστούν αναλογικά στο διαδίκτυο. Τέλος, η τρίτη και ενδιαμέση άποψη προτείνει να εξαντλούνται πρώτα οι δυνατότητες των υφιστάμενων ρυθμίσεων και όπου υπάρχουν σημαντικά κενά, να παρεμβαίνει ο νομοθέτης με νέες διατάξεις.¹⁸

2.2. Ιστολόγια (blogs) και ηλεκτρονικός Τύπος

Τα διαδικτυακά ημερολόγια ή ιστολόγια ή blogs (ο όρος προέρχεται από το web log) αποτελούν ένα σύγχρονο μέσο έκφρασης και διάδοσης ιδεών και ανταγωνίζονται πλέον τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης. Πρόκειται για ιστοσελίδες που δημιουργούνται εύκολα από τον κάθε χρήστη και φιλοξενούνται από ειδικές υπηρεσίες φιλοξενίας (όπως για παράδειγμα η υπηρεσία *blogspot* της Google) ενώ μπορούν να λειτουργούν και σε τοπικό υπολογιστή. Συχνά, τα ιστολόγια φιλοξενούνται εντός ευρύτερων ιστοσελίδων, όπως αυτές των παραδοσιακών μέσων ενημέρωσης (π.χ. εφημερίδων ή ειδησεογραφικών portals), όπου οι αναγνώστες έχουν τη δυνατότητα να προσθέτουν σχόλια κάτω από τα άρθρα που υπογράφονται από επαγγελματίες συντάκτες.¹⁹ Τα πλεονεκτήματα που παρέχουν έναντι του παραδοσιακού Τύπου είναι ότι αρχικά διευκολύνουν τη διαδραστική σχέση μεταξύ των επισκεπτών και των κατόχων τους, κυρίως μέσω της δημοσίευσης σχολίων, τα οποία

¹⁸ Μαντζούφας Π., ο.π.

¹⁹ Γιαννόπουλος, Γ. (2018), *Εισαγωγή στη Νομική Πληροφορική*, 7.4.6. *Ιστολόγια (Blogs) και νομοθεσία περί Τύπου*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σ. 184.

παρουσιάζονται κατά τη χρονολογική σειρά δημοσίευσής τους κάτω από την εκάστοτε ανάρτηση. Ο κάτοχος του ιστολογίου μπορεί να επιλέγει εάν οι αναγνώστες του θα έχουν τη δυνατότητα ανάρτησης σχολίων καθώς και να αποφασίζει ποια σχόλια θα δημοσιεύονται («μετριάσμος σχολίων»). Ακόμα ο κάτοχος μπορεί να αναδιαμορφώσει ανά πάσα στιγμή τις απόψεις που εκφράζει σε αυτό. Ωστόσο, στον ψηφιακό χώρο των blogs, όπου κάθε χρήστης μπορεί να εκφράζει ελεύθερα τις απόψεις του χωρίς παρεμβάσεις, ανακύπτει το ερώτημα αν αυτά εμπίπτουν στο πεδίο προστασίας της ελευθερίας του Τύπου του άρθρου 14Σ και του άρθρου 10 της ΕΣΔΑ. Παράλληλα τίθεται και το ζήτημα της ευθύνης του διαχειριστή, δηλαδή κατά πόσο οφείλει να ελέγχει το περιεχόμενο που δημοσιεύεται στο ιστολόγιό του.

Η απουσία ειδικού νομοθετικού πλαισίου καθιστά αναγκαία τη θέσπιση σαφών κατευθυντήριων γραμμών που θα εξασφαλίζουν την ισορροπία μεταξύ της ελευθερίας του Τύπου και της ευθύνης των διαχειριστών. Στο πλαίσιο αυτό έχουν διαμορφωθεί δύο αντίθετες απόψεις. Σύμφωνα με την πρώτη, όταν ένα blog παρουσιάζει την επιχειρηματική διάρθρωση ενός παραδοσιακού εντύπου με σκοπό τη συστηματική ενημέρωση, μπορεί να θεωρηθεί –μέσω αναλογικής εφαρμογής– ότι υπάγεται στο ρυθμιστικό πεδίο της νομοθεσίας περί Τύπου. Στην περίπτωση αυτή, ο blogger θεωρείται εκδότης σύμφωνα με το άρθρο 14Σ και τον Ν. 1178/1981, φέροντας την προβλεπόμενη στον νόμο αυξημένη αντικειμενική ευθύνη για προσβολές της προσωπικότητας μέσω δημοσιευμάτων και εν γένει για τα δια του Τύπου τελούμενα αδικήματα. Επομένως έχει και τις αντίστοιχες νομικές υποχρεώσεις για το περιεχόμενο ή τα σχόλια που δημοσιεύονται. Ελλείψει όμως εξειδικευμένου θεσμικού πλαισίου για τα blogs, η νομική αυτή προσέγγιση παραμένει ασαφής και δυνητικά προβληματική. Χαρακτηριστική είναι η υπόθεση Delfi κατά Εσθονίας,²⁰ όπου το ΕΔΔΑ διαπίστωσε ότι μια επαγγελματική ειδησεογραφική ιστοσελίδα (Delfi) ήταν υπεύθυνη για συκοφαντικά σχόλια χρηστών κάτω από τα άρθρα της, καθώς θα έπρεπε να είχε επιδείξει ιδιαίτερη επιμέλεια μέσω της αφαίρεσης ή απενεργοποίησης των σχολίων, προκειμένου να μην της αναγνωρισθεί ευθύνη (παρ. 120-126). Το Δικαστήριο, λαμβάνοντας υπόψη τον επαγγελματικό χαρακτήρα και τον ρόλο της Delfi ως εκδότη, τη δυνατότητά της να ασκεί προληπτικό έλεγχο και να διαγράφει σχόλια, καθώς και τη σοβαρότητα των προσβλητικών σχολίων, κατέληξε ότι η επιβολή ευθύνης ήταν αιτιολογημένη και συνιστούσε αναλογικό περιορισμό της ελευθερίας της έκφρασης.

²⁰ ΕΔΔΑ, DELFI AS v. ESTONIA, 16.06.2015 (αρ. προσφ. 64569/09).

Διαθέσιμη σε: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:\[%22001-155105%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:[%22001-155105%22])

Σύμφωνα με την αντίθετη άποψη, σε περίπτωση που τα blogs δεν παρουσιάζουν την οργάνωση ενός παραδοσιακού εντύπου ούτε έχουν επαγγελματικό χαρακτήρα ή στόχο ενημέρωσης του ευρύτερου κοινού, δεν εφαρμόζεται η νομοθεσία περί Τύπου και οι bloggers δεν έχουν την υποχρέωση ελέγχου για το περιεχόμενο που διακινείται μέσω του διαδικτύου, με αποτέλεσμα να μην υπέχουν ευθύνη αναφορικά με τις μεταδιδόμενες πληροφορίες.

Σε εθνικό επίπεδο, η λύση δόθηκε με την ΑΠ 1425/2017, η οποία εναρμόνιζε τη νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων με τις προβλέψεις του δικαίου της ΕΕ, παρέχοντας σαφή καθοδήγηση σχετικά με την ευθύνη των διαχειριστών ιστοσελίδων για σχόλια χρηστών. Η απόφαση αναγνώρισε δύο είδη πληροφοριών: α) αυτές που αναρτά και ελέγχει ο «εκδότης» και συνεπώς ευθύνεται σύμφωνα με τη νομοθεσία περί Τύπου και β) αυτές που αναρτούν οι χρήστες, τις οποίες δεν επιτρέπεται να ελέγχει ο «εκδότης» σύμφωνα με την Οδηγία 2000/31/EK για το ηλεκτρονικό εμπόριο. Όπως επεσήμανε ο Άρειος Πάγος, από το συνδυασμό των διατάξεων του άρθρου 13 του ΠΔ 131/2003 (προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην Οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο) και του Ν. 1178/1981 (περί αστικής ευθύνης του Τύπου), προκύπτει ότι η αντικειμενική ευθύνη του φορέα παροχής υπηρεσιών, η οποία είναι αντίστοιχη με εκείνη του ιδιοκτήτη εντύπου, ισχύει για τις αναρτήσεις που γίνονται στο διαδικτυακό τόπο και όχι στο χώρο φιλοξενίας περιεχομένου, όπου αναρτώνται σχόλια χρηστών. Για τις αναρτήσεις χρηστών, εφαρμόζεται η διάταξη του άρθρου 13 παρ.1 του ΠΔ 131/2003, δηλαδή υπάρχει ευθύνη του φορέα παροχής υπηρεσιών όταν δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου αυτού.²¹ Επομένως, ο ΑΠ έκρινε ότι δεν εφαρμόζεται ο νόμος περί Τύπου ως προς την φιλοξενία σχολίων και ως εκ τούτου ο διαχειριστής ιστοσελίδας, ως «φορέας παροχής υπηρεσίας κοινωνίας της πληροφορίας» δεν φέρει αντικειμενική ευθύνη για δυσφημιστικά σχόλια και παράνομο ή επιβλαβές περιεχόμενο που αναρτώνται από τρίτους χρήστες, εφόσον δεν έχει γνώση του

²¹ Σύμφωνα με το άρθρο 13 του Π.Δ. 131/2003: «Σε περίπτωση παροχής μιας υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας συνισταμένης στην αποθήκευση πληροφοριών παρεχομένων από ένα αποδέκτη υπηρεσίας, δεν υφίσταται ευθύνη του φορέα παροχής της υπηρεσίας για τις πληροφορίες που αποθηκεύονται μετά από αίτηση αποδέκτη της υπηρεσίας, υπό τους όρους ότι: (α) ο φορέας παροχής της υπηρεσίας δεν γνωρίζει πραγματικά ότι πρόκειται για παράνομη δραστηριότητα ή πληροφορία και ότι, σε ό,τι αφορά αξιώσεις αποζημιώσεως, δεν γνωρίζει τα γεγονότα ή τις περιστάσεις από τις οποίες προκύπτει η παράνομη δραστηριότητα ή πληροφορία, ή (β) ο φορέας παροχής της υπηρεσίας, μόλις αντιληφθεί τα προαναφερθέντα, αποσύρει ταχέως τις πληροφορίες ή καθιστά την πρόσβαση σε αυτές αδύνατη.»

περιεχομένου. Εάν όμως, λάβει γνώση της παρανομίας του περιεχομένου και δεν ενεργεί άμεσα για την αφαίρεσή του, υπέχει ευθύνη.²²

Το ως άνω περιγραφόμενο καθεστώς αναφορικά με την ευθύνη των παρόχων φιλοξενίας αναδιαμορφώνεται με την Πράξη για τις Ψηφιακές Υπηρεσίες (DSA), η οποία αν και διατηρεί τη βασική αρχή της μη γενικής υποχρέωσης εποπτείας, εισάγει πρόσθετες υποχρεώσεις για τους παρόχους. Ειδικότερα, απαιτεί τη θέσπιση σαφών μηχανισμών αναφοράς και απόσυρσης παράνομου περιεχομένου (“notice and take down”), την αιτιολόγηση των ενεργειών περιορισμού περιεχομένου και την πρόβλεψη εσωτερικής διαδικασίας προσφυγής. Η DSA συνεπώς, διατηρεί την προστασία των παρόχων φιλοξενίας από υπερβολική ευθύνη, επιβάλλει όμως έναν πιο ενεργό και υπεύθυνο ρόλο τους στην εποπτεία και διαχείριση του φιλοξενούμενου περιεχομένου.

2.3. Μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Social Media)

Στην ψηφιακή εποχή τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης - social media (Facebook, Instagram, Twitter, Tik Tok, κ.λπ.) είναι από τις πιο διαδεδομένες υπηρεσίες του διαδικτύου, μέσω των οποίων επαναπροσδιορίζεται ο τρόπος επικοινωνίας μεταξύ των χρηστών.²³ Πρόκειται για εικονικές κοινότητες ατόμων με κοινά ενδιαφέροντα, τα οποία επικοινωνούν και εκφράζουν ελεύθερα τις απόψεις τους, αναδιαμορφώνοντας τη μετάδοση της πληροφορίας και την άσκηση της ελευθερίας του Τύπου. Οι πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης επιτρέπουν σε κάθε χρήστη να δημοσιεύει και να διαδίδει πληροφορίες σε μαζικό κοινό, χωρίς τη διαμεσολάβηση επαγγελματιών των μέσων ενημέρωσης. Παράλληλα, οι περισσότεροι χρήστες προτιμούν να ενημερώνονται μέσω άρθρων και ειδήσεων που δημοσιεύονται στα social media, χωρίς όμως να μπορεί να εξακριβωθεί η αξιοπιστία τους. Έτσι η απουσία ελέγχου και δημοσιογραφικής δεοντολογίας ενέχει σοβαρούς κινδύνους, όπως η παραπληροφόρηση, η διασπορά ψευδών ειδήσεων, αλλά και φαινόμενα διαδικτυακού εκφοβισμού και ρητορικής μίσους, χωρίς να διασφαλίζεται πάντοτε η δυνατότητα άμεσης αντίδρασης ή λογοδοσίας.

Σε νομικό επίπεδο, η ρύθμιση των social media παραμένει ένα σύνθετο ζήτημα. Στην ελληνική έννομη τάξη, δεν υπάρχει ειδικό και σαφές νομικό πλαίσιο που να ρυθμίζει την

²² Lawspot (2018), *Άρειος Πάγος: Οι διαχειριστές ιστοσελίδων δεν ευθύνονται για τα σχόλια των χρηστών* (ΑΠ 1425/2017). Διαθέσιμο σε: <https://www.lawspot.gr/nomika-nea/areios-pagos-oi-diaheiristes-istoselidon-den-eythynontai-gia-ta-sholia-ton-hriston-ap>

²³ Παναγοπούλου – Κουντατζή, Φ. (2012), *ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ - Ι*, Ανάπτυχο από το «ΔΙΚΑΙΟ ΜΕΣΩΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ & ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ» (Τεύχος 2), Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

ευθύνη των χρηστών ή των πλατφορμών για δημοσιευμένο περιεχόμενο σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Η εφαρμογή του Ν. 1178/1981 για την αστική ευθύνη του Τύπου ή των διατάξεων περί συκοφαντικής δυσφήμισης του ΠΚ, γίνεται κατά περίπτωση, χωρίς να καλύπτει επαρκώς την ιδιαιτερότητα του ψηφιακού περιβάλλοντος. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η Οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο εισήγαγε την αρχή της περιορισμένης ευθύνης για τους παρόχους φιλοξενίας, όπως αναλύθηκε στην υποενότητα 2.2. ενώ νεότερες πρωτοβουλίες, όπως η DSA, επιχειρούν να δημιουργήσουν ένα πιο ολοκληρωμένο και δεσμευτικό πλαίσιο για τη λειτουργία των social media.

Η τάση προς αυστηρότερη ρύθμιση και ενίσχυση της λογοδοσίας στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αποτυπώνεται όχι μόνο στα κανονιστικά κείμενα αλλά και στη νομολογία του ΕΔΔΑ. Ενδεικτική είναι η πρόσφατη απόφαση Sánchez κατά Γαλλίας,²⁴ η οποία ανέδειξε την αυξημένη ευθύνη των χρηστών, ιδίως όταν πρόκειται για δημόσια πρόσωπα, ως προς το περιεχόμενο και τα σχόλια που δημοσιεύονται από τρίτους στους λογαριασμούς τους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ιδίως εν όψει εκλογών (παρ. 165-166). Έπειτα από εκτενή επισκόπηση της νομολογίας αναφορικά με την ελευθερία της έκφρασης και του Τύπου, τον πολιτικό λόγο, τη ρητορική μίσους και το διαδίκτυο, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η μη έγκαιρη διαγραφή σχολίων στο Facebook που περιείχαν ρητορική μίσους μπορούσε να δικαιολογήσει την ποινική καταδίκη του διαχειριστή της σελίδας, ο οποίος όφειλε να επιδείξει ιδιαίτερη επιμέλεια λόγω του δημόσιου ρόλου του και της φύσης του περιεχομένου. Το Δικαστήριο δεν διαπίστωσε παραβίαση της ελευθερίας της έκφρασης σύμφωνα με το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ.

2.4. Ελευθερία του Τύπου και προστασία της ιδιωτικότητας στον ψηφιακό κόσμο

Η ελευθερία του Τύπου περιορίζεται θεμιτά από τα άλλα συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα και ειδικότερα της προστασίας της προσωπικότητας, έκφανση της οποίας είναι τα δικαιώματα στην ιδιωτικότητα²⁵ και την προστασία των προσωπικών δεδομένων. Έτσι όταν η δημοσιογραφική δραστηριότητα εισέρχεται στη σφαίρα της ιδιωτικής ζωής του ατόμου, ανακύπτει το ζήτημα οριοθέτησης των δύο δικαιωμάτων, υπό το πρίσμα της αρχής της αναλογικότητας. Ως εκ τούτου, πρέπει να γίνεται μία ad hoc στάθμιση

²⁴ ΕΔΔΑ, SANCHEZ v. FRANCE, 15.05.2023 (αρ. προσφ. 45581/15). Διαθέσιμη σε: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22appno%22:\[%2245581/15%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-224928%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22appno%22:[%2245581/15%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-224928%22]})

²⁵ Άρθρα 9, 9Α και 19Σ και άρθρα 7 ΧΘΔΕΕ, 8 ΕΣΔΑ.

των αντιτιθέμενων συμφερόντων, προκειμένου τα προστατευόμενα έννομα αγαθά (αφενός η ελευθερία του Τύπου και το δικαίωμα στην πληροφόρηση και αφετέρου το δικαίωμα στην προστασία της ιδιωτικής ζωής και στον πληροφοριακό αυτοκαθορισμό) να διατηρήσουν την κανονιστική τους εμβέλεια.

Η εφαρμογή του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Δεδομένων (GDPR)²⁶ έχει ενισχύσει θεσμικά την ιδιωτικότητα, προβλέποντας περιορισμούς στην επεξεργασία προσωπικών δεδομένων από δημοσιογραφικούς φορείς, εκτός αν αυτή τεκμηριώνεται από υπέρτερο δημόσιο συμφέρον. Ειδικότερα το άρθρο 85 παρέχει στα κράτη-μέλη, τη δυνατότητα να θεσπίζουν εξαιρέσεις για σκοπούς δημοσιογραφίας,²⁷ υπό τον όρο ότι οι δημοσιεύσεις υπηρετούν το δημόσιο συμφέρον και κατ' επέκταση διασφαλίζεται η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Στην πράξη όμως, η ψηφιακή εποχή έχει καταστήσει δυσκολότερη την εν λόγω στάθμιση, διότι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, η διαρκής τροποποίηση των όρων προστασίας ιδιωτικότητας χωρίς ενημέρωση των χρηστών, οι αλγόριθμοι αναζήτησης και η δυνατότητα άμεσης αναδημοσίευσης πληροφοριών δημιουργούν ένα περιβάλλον μέσα στο οποίο η πληροφορία δεν είναι πλέον στατική ούτε ελεγχόμενη. Η δημοσιογραφική δεοντολογία οφείλει να προσαρμοστεί στα νέα αυτά δεδομένα, διασφαλίζοντας ότι η ελευθερία του Τύπου δεν μετατρέπεται σε εργαλείο προσβολής της ιδιωτικότητας.

Το ΕΔΔΑ έχει διαμορφώσει νομολογία με κατευθυντήρια κριτήρια που διευκολύνουν τη στάθμιση ανάμεσα στην ελευθερία του Τύπου και το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται η συμβολή του δημοσιεύματος σε ζητήματα γενικού ενδιαφέροντος, η ιδιότητα του προσώπου, οι συνθήκες υπό τις οποίες αποκτήθηκε η πληροφορία, καθώς και ο βαθμός ακρίβειας και αξιοπιστίας του περιεχομένου. Ενδεικτικά, στην απόφαση Von Hannover κατά Γερμανίας,²⁸ το Δικαστήριο επεσήμανε ότι η έννοια της ιδιωτικής ζωής, όπως προστατεύεται στο άρθρο 8 της ΕΣΔΑ, εκτείνεται και σε δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα σε δημόσιους χώρους, εφόσον δεν υφίσταται έννομο

²⁶ Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της οδηγίας 95/46/ΕΚ (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων) (ΕΕ L 119 της 4.5.2016). Διαθέσιμος σε: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32016R0679>

²⁷ «...συμβιβάζουν το δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα... με το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης και πληροφόρησης...για δημοσιογραφικούς σκοπούς...»

²⁸ ΕΔΔΑ, VON HANNOVER v. GERMANY, 24.06.2004, final: 24.09.2004 (αρ. προσφ. 59320/00).

Διαθέσιμη σε: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-61853%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-61853%22]})

δημόσιο ενδιαφέρον. Ειδικότερα, τόνισε ότι η δημοσίευση φωτογραφιών που δεν συμβάλλουν σε δημόσιο διάλογο και αποσκοπούν μόνο στην ικανοποίηση της περιέργειας του κοινού παραβιάζει το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή (παρ. 65). Αναγνωρίζοντας τη σπουδαιότητα της ελευθερίας του Τύπου (παρ. 58), υπογράμμισε ότι αυτή δεν είναι απεριορίστη και η προστασία της ιδιωτικής ζωής υπερισχύει όταν η δημοσίευση δεν συμβάλλει σε ζητήματα γενικού ενδιαφέροντος. Αντιθέτως στην απόφαση Axel Springer AG κατά Γερμανίας,²⁹ το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η δημοσίευση άρθρου αναφορικά με δημόσιο πρόσωπο και ζήτημα δημοσίου ενδιαφέροντος, προστατεύεται από την ελευθερία του Τύπου, ακόμα κι αν θίγει την ιδιωτική ζωή, υπό τον όρο ότι σέβεται ορισμένα κριτήρια, μεταξύ των οποίων «το δημόσιο συμφέρον του θέματος», «η φύση της πληροφορίας», «ο τρόπος απόκτησής της» και «η ακρίβεια των πληροφοριών».

Τέλος, αναφορικά με την ανάπτυξη νέων μορφών δημοσίευσης πληροφοριών μέσω του διαδικτύου – και κατ' επέκταση μέσω του ηλεκτρονικού Τύπου - χαρακτηριστική είναι η απόφαση Google v. Spain,³⁰ στην οποία το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι το δικαίωμα προστασίας της προσωπικότητας σε σχέση με το διαδικτυακό περιεχόμενο, δεν υπόκειται σε γεωγραφικούς περιορισμούς και πρέπει να εξετάζεται λαμβάνοντας υπόψη ότι η δύναμη του διαδικτύου καθιστά τις πληροφορίες προσβάσιμες σε παγκόσμια κλίμακα και για απεριορίστο χρονικό διάστημα. Παράλληλα έκρινε ότι οι μηχανές αναζήτησης – και όχι μόνο οι αρχικές πηγές των πληροφοριών – φέρουν ευθύνη για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων που εμφανίζονται στα αποτελέσματα αναζήτησης, υποχρεώνοντας την Google να αφαιρέσει από τα αποτελέσματα, συνδέσμους προς είδηση που αφορούσε τον προσφεύγοντα, κρίνοντας ότι δεν υφίσταται υπέρτερο δημόσιο συμφέρον στη διατήρηση της πρόσβασης στο σχετικό περιεχόμενο. Η απόφαση σηματοδότησε μια νέα ισορροπία μεταξύ του δικαιώματος στην ιδιωτικότητα και της ελευθερίας πληροφόρησης στον ψηφιακό χώρο. Επιπροσθέτως αναγνώρισε για πρώτη φορά το «δικαίωμα στη λήθη», σύμφωνα με το οποίο οι μηχανές αναζήτησης υποχρεούνται να εξετάζουν αιτήματα υποκειμένων που ζητούν τη διαγραφή αποτελεσμάτων που σχετίζονται με το όνομά τους, όταν πρόκειται για ανακριβείς, παρωχημένες ή μη σχετικές πληροφορίες.

²⁹ ΕΔΔΑ, AXEL SPRINGER AG v. GERMANY, 07.02.2012 (αφ. προσφ. 39954/08).

Διαθέσιμη σε: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-109034%22%7D>

³⁰ ΔΕΕ, Google Spain SL, Google Inc. κατά Agencia Española de Protección de Datos (AEPD), Mario Costeja González, 13.05.2014, C 131/12.

Διαθέσιμη σε: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=152065&doclang=EN>

3. ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

Η ελευθερία του Τύπου προϋποθέτει την ικανότητα των δημοσιογράφων και των μέσων ενημέρωσης ως ατόμων και συλλογικοτήτων να συλλέγουν, να παράγουν και να διαδίδουν πληροφορίες και ειδήσεις, με σκοπό την ενημέρωση του κοινού για θέματα δημοσίου ενδιαφέροντος, απαλλαγμένοι από κάθε μορφή πολιτικής, οικονομικής και νομικής παρέμβασης και χωρίς να υφίστανται απειλές κατά της σωματικής ή ψυχικής τους ακεραιότητας, σύμφωνα με τη διατύπωση των “Reporters Without Borders” (RSF).³¹ Οι δημοσιογράφοι και τα μέσα ενημέρωσης, ως πρωταρχικοί συντελεστές στη μετάδοση περιεχομένου, οφείλουν να είναι ανεξάρτητοι κατά την άσκηση του επαγγέλματός τους και να πράττουν αυτό για το οποίο προορίζονται χωρίς φόβο, ήτοι να υπηρετούν το δικαίωμα των πολιτών να γνωρίζουν την αλήθεια και κατ’ επέκταση να λαμβάνουν συνειδητές αποφάσεις. Επιπλέον, η πρόσβαση σε δημόσιες πληροφορίες και έγγραφα θα πρέπει να διασφαλίζεται, ενώ οι πηγές τους — ακόμη και οι απόρρητες — χρήζουν προστασίας. Συνεπώς, ο εκφοβισμός, η λογοκρισία ή η φήμωση των μέσων ενημέρωσης λόγω της άσκησης κριτικής ή της αποκάλυψης κρατικών δυσλειτουργιών, αντίκειται στον θεσμικό τους ρόλο ως θεματοφύλακες της δημοκρατίας και δημόσιοι επικριτές.

Αναμφισβήτητα η ελευθερία του Τύπου δέχεται απειλές και επιθέσεις παγκοσμίως, όχι μόνο σε αυταρχικά καθεστώτα, όπως θα ήταν αναμενόμενο, αλλά και σε δημοκρατικές κοινωνίες, συμπεριλαμβανομένου και του τόπου που γέννησε τον έντυπο Τύπο: την Ευρώπη. Η τρομοκρατική επίθεση στα γραφεία του γαλλικού σατιρικού περιοδικού Charlie Hebdo το 2015 - γεγονός που γέννησε το παγκόσμιο σύνθημα “Je suis Charlie”³² - αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της έκτασης αυτών των απειλών ακόμη και σε χώρες με βαθιά δημοκρατική παράδοση, με τη δολοφονία γελοιογράφων και δημοσιογράφων της συντακτικής ομάδας, σε αντίποινα για τη δημοσίευση σκίτσων θρησκευτικού περιεχομένου. Το τραγικό αυτό γεγονός ανέδειξε τους κινδύνους που μπορεί να αντιμετωπίσει ο δημοσιογραφικός κόσμος όταν συγκρούεται με θρησκευτικά ή ιδεολογικά όρια. Δέκα χρόνια μετά, οργανώσεις όπως οι Δημοσιογράφοι Χωρίς Σύνορα (RSF) εξακολουθούν να επισημαίνουν ότι οι απειλές κατά δημοσιογράφων και η λογοκρισία παραμένουν παγκόσμια φαινόμενα.

³¹ Reporters Without Borders (RSF), *Methodology used for compiling the World Press Freedom Index 2024*. Διαθέσιμο σε: <https://rsf.org/en/methodology-used-compiling-world-press-freedom-index-2024>

³² Σε ελεύθερη μετάφραση σημαίνει: «Είμαι ελεύθερος, δεν φοβάμαι».

Οι εν λόγω προκλήσεις αποκτούν νέες διαστάσεις στην ψηφιακή εποχή. Η πρόσβαση σε αναρίθμητες πληροφορίες μέσα από μια ευρεία επιλογή πηγών και πλατφορμών καθίσταται πλέον εύκολη και άμεση, χωρίς ωστόσο το γεγονός αυτό να συνεπάγεται απαραίτητα και ενίσχυση της ελευθερίας του Τύπου. Αντιθέτως, οι ψηφιακές τεχνολογίες χρησιμοποιούνται συχνά και ως μέσο ελέγχου, φίμωσης ή παραπλάνησης. Οι πάροχοι μέσων ενημέρωσης καλούνται να λειτουργήσουν σε ένα τοπίο όπου το περιεχόμενό τους αφαιρείται αδικαιολόγητα από πολύ μεγάλες επιγραμμικές πλατφόρμες, η παραπληροφόρηση διαδίδεται με ραγδαίους ρυθμούς, ενώ η στοχοποίηση με ψηφιακά μέσα εντείνει το κλίμα φόβου, υπονομεύοντας τη δημοσιογραφική ανεξαρτησία και ελευθερία.

Ανησυχία προκαλεί η ετήσια Έκθεση Παρακολούθησης του 2024³³ στο πλαίσιο του έργου του Media Freedom Rapid Response (MFRR) που χαρτογραφεί παραβιάσεις της ελευθερίας του Τύπου και στηρίζει δημοσιογράφους και εργαζόμενους στα μέσα ενημέρωσης. Η Έκθεση κατέγραψε τις παραβιάσεις σε τριάντα πέντε (35) ευρωπαϊκές χώρες, μεταξύ των οποίων είκοσι επτά (27) χώρες της ΕΕ και εννέα (9) υποψήφιες προς ένταξη. Σύμφωνα με την εν λόγω Έκθεση, από τον Ιανουάριο έως τον Δεκέμβριο του 2024, σημειώθηκαν 1.548 παραβιάσεις της ελευθερίας του Τύπου κατά 2.567 ατόμων ή οντοτήτων που σχετίζονται με τα μέσα ενημέρωσης. Ειδικότερα στα 27 κράτη-μέλη της ΕΕ, η βάση δεδομένων MapMF κατέγραψε 942 παραβιάσεις κατά 1.446 προσώπων ή οντοτήτων που σχετίζονται με τα μέσα ενημέρωσης. Πρόκειται για αύξηση κατά 48% σε σύγκριση με το 2023, όταν είχαν καταγραφεί 635 παραβιάσεις κατά 927 προσώπων ή οντοτήτων εντός της ΕΕ. Η παρεμπόδιση της δημοσιογραφικής δραστηριότητας, ο εκφοβισμός και η απειλή εργαζομένων στα μέσα ενημέρωσης ήταν οι πιο συχνές μορφές παραβιάσεων, ακολουθούμενες από τη δυσφήμιση, την παρενόχληση και τις προσβολές. Στο πλαίσιο της γενικευμένης επιδείνωσης της ελευθερίας του Τύπου στην Ευρώπη, η θέση της Ελλάδας στον Παγκόσμιο Δείκτη Ελευθερίας του Τύπου προκαλεί ιδιαίτερο προβληματισμό. Συγκεκριμένα, για το 2025³⁴ η χώρα κατατάσσεται στην 89η θέση από τις 180 χώρες, ενώ το 2024 βρισκόταν στην 88η θέση, αποτελώντας τη χώρα με τη χαμηλότερη θέση εντός της ΕΕ. Παρότι σημειώθηκε σχετική πρόοδος σε σχέση με το 2023, όταν η Ελλάδα κατείχε την 107η

³³ Media Freedom Rapid Response, *Mapping Media Freedom Monitoring Report – January-December 2024*. Διαθέσιμο σε: <https://www.mfrr.eu/monitor/>

³⁴ Reporters Without Borders-RSF, *World Press Freedom Index για το 2025*. Διαθέσιμο σε: <https://rsf.org/en/index?year=2025>

θέση, τα δεδομένα αυτά υποδηλώνουν ότι εξακολουθεί να υπάρχει επιτακτική ανάγκη για ενίσχυση της ελευθερίας του Τύπου στη χώρα.

Η αυξητική τάση των παραβιάσεων της ελευθεροτυπίας απέκτησε ακόμα μεγαλύτερη διάσταση το 2024 που χαρακτηρίστηκε ως «υπερ-εκλογικό έτος», καθώς είκοσι πέντε (25) κράτη-μέλη της ΕΕ και υποψήφιος χώρες διεξήγαγαν τοπικές, περιφερειακές, βουλευτικές ή προεδρικές εκλογές, ενώ στις 9 Ιουνίου πραγματοποιήθηκαν και οι εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Μέσα σε αυτό το έντονο πολιτικό περιβάλλον, η ελευθερία του Τύπου βρέθηκε αντιμέτωπη με πρόσθετες και πολυδιάστατες προκλήσεις. Παρατηρήθηκαν προσπάθειες χειραγώγησης της ενημερωτικής κάλυψης, μέσω πιέσεων στην επιμέλεια των ειδήσεων, παροχής οικονομικών κινήτρων ή ακόμη και με απειλές για νομικές ενέργειες. Παράλληλα, οι δημοσιογράφοι βρέθηκαν αντιμέτωποι με αυξημένο αριθμό σωματικών και λεκτικών επιθέσεων, ιδιαίτερα στα πλαίσια διαδηλώσεων και εντός εκλογικών κέντρων. Ιδιαίτερη ανησυχία προκάλεσε και η δημιουργία ψεύτικων ιστοτόπων που καταχωρήθηκαν μεταξύ Ιανουαρίου και Μαΐου 2024 και στόχευαν στην παραπληροφόρηση και στην υπονόμευση των πολιτικών θεσμών. Συνολικά, κατά την περίοδο αυτή καταγράφηκαν 209 περιστατικά που αφορούσαν 417 πρόσωπα και φορείς συνδεδεμένους με τα μέσα ενημέρωσης, σύμφωνα με τα δεδομένα της βάσης MapMF.³⁵ Οι πιο συχνές παραβιάσεις αφορούσαν λεκτικές επιθέσεις (40,2%) και λογοκρισία (30,6%). Αντιμέτωπη με αυτή την κατάσταση, η Επιτροπή ενίσχυσε τις δράσεις ευαισθητοποίησης για τους κινδύνους της παραπληροφόρησης και της χειραγώγησης των πληροφοριών, προκειμένου να προστατεύσει τη διαφάνεια και την αξιοπιστία της εκλογικής διαδικασίας.

Στο πλαίσιο του παρόντος κεφαλαίου, εξετάζονται οι σύγχρονες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ελευθερία του Τύπου, με ιδιαίτερη έμφαση στην ψηφιακή εποχή. Παρότι οι φυσικές επιθέσεις, οι δολοφονίες και οι πόλεμοι, όπως θα αναλυθεί παρακάτω, συνιστούν τη δραματικότερη και πιο προφανή απειλή κατά της ελευθεροτυπίας, στην ψηφιακή εποχή αναδεικνύονται νέες, εξίσου επικίνδυνες προκλήσεις που επηρεάζουν ουσιαστικά τη λειτουργία του Τύπου.

3.1. Η αυξημένη διακινδύνευση των επαγγελματιών δημοσιογράφων

Η ασφάλεια των δημοσιογράφων τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο απειλείται σοβαρά τα τελευταία χρόνια. Ο αυξανόμενος αριθμός φυσικών, νομικών και

³⁵ Media Freedom Rapid Response, ο.π., σ. 22.

διαδικτυακών απειλών και επιθέσεων, ακόμη και δολοφονιών στις τραγικότερες περιπτώσεις, αποτελεί ανησυχητική τάση. Ενδεικτική είναι η έκθεση Media Pluralism Monitor 2024³⁶ που εκπονήθηκε από το Κέντρο Πλουραλισμού και Ελευθερίας των Μέσων Ενημέρωσης (CMPF) του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημιακού Ινστιτούτου (European University Institute) και αξιολογεί τους πιθανούς κινδύνους για την πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης για το έτος 2023, σε τριάντα δύο (32) χώρες, μεταξύ των οποίων τα είκοσι επτά (27) κράτη-μέλη της ΕΕ και πέντε (5) υποψήφιες χώρες. Σύμφωνα με τα στοιχεία της έκθεσης, ο δείκτης «Επαγγελματική ιδιότητα, πρότυπα και προστασία των δημοσιογράφων», αξιολογήθηκε ως μεσαίου κινδύνου (43%), με κύρια προβλήματα τις κακές εργασιακές συνθήκες, τις διαδικτυακές επιθέσεις και την ανεπαρκή προστασία από κυβερνητικές αρχές. Ιδιαίτερη ανησυχία προκαλεί ο υποδείκτης των συνθηκών εργασίας των δημοσιογράφων, ο οποίος καταγράφει μεσαίο προς υψηλό κίνδυνο (60%), καθώς αξιοπρεπείς συνθήκες εργασίας διαπιστώνονται μόλις σε τέσσερις (4) από τις τριάντα δύο (32) χώρες της Ευρώπης (Δανία, Γερμανία, Σουηδία και Ιρλανδία), οι οποίες χαρακτηρίζονται ως χαμηλού κινδύνου. Δεκαπέντε χώρες (15) εντάσσονται στο μεσαίο επίπεδο κινδύνου, ενώ δεκατρείς χώρες (13) — μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα — αξιολογούνται ως υψηλού κινδύνου.

Οι απειλές αυτές μεταφράζονται συχνά σε τραγικά περιστατικά. Σε ορισμένα κράτη-μέλη της ΕΕ έχουν σημειωθεί σοβαρές επιθέσεις κατά δημοσιογράφων, με πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα τη δολοφονία του Γιώργου Καραϊβάζ στην Αθήνα (Απρίλιος 2021)³⁷ και του Peter R. de Vries στο Άμστερνταμ (Ιούλιος 2021). Σε ψήφισμα του 2020, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δήλωσε συγκλονισμένο από τη δολοφονία της Daphne Caruana Galizia στη Μάλτα και του Ján Kuciak και της αρραβωνιαστικιάς του Martina Kušnírová στη Σλοβακία για λόγους αναφορικά με το ερευνητικό τους έργο ενώ τόνισε την ανάγκη να αποδοθούν ευθύνες για τις εν λόγω δολοφονίες.³⁸

Η εικόνα σε παγκόσμιο επίπεδο είναι ακόμη πιο ανησυχητική. Σύμφωνα με το Παρατηρητήριο της UNESCO, από το 1993 μέχρι και τον Ιούνιο του 2025, έχουν δολοφονηθεί

³⁶ EUI, RSC - Research Project Report, Centre for Media Pluralism and Media Freedom (CMPF), 2024, Country Reports. Διαθέσιμο σε: <https://cmpf.eui.eu/media-pluralism-monitor-2024/>

³⁷ Στις 9 Απριλίου 2025 συμπληρώθηκαν τέσσερα χρόνια από τη δολοφονία του δημοσιογράφου και ενώ παραμένει μια από τις πιο βίαιες πράξεις κατά της δημοσιογραφίας στην ΕΕ, η έρευνα έχει σταματήσει και καμία ευθύνη δεν έχει αποδοθεί μέχρι σήμερα.

³⁸ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2020), Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 25ης Νοεμβρίου 2020 σχετικά με την ενίσχυση της ελευθερίας των μέσων ενημέρωσης: προστασία των δημοσιογράφων στην Ευρώπη, ρητορική μίσους, παραπληροφόρηση και ρόλος των πλατφορμών (2020/2009(INI)). Διαθέσιμο σε: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0320_EL.html

συνολικά 1.771 δημοσιογράφοι. Μόνο το 2024 καταγράφηκαν 82 θάνατοι, ενώ το πρώτο εξάμηνο του 2025 άλλοι 29 δημοσιογράφοι δολοφονήθηκαν.³⁹ Τα στοιχεία αυτά επιβεβαιώνουν τη διαρκή έκθεση των δημοσιογράφων σε σοβαρούς κινδύνους, καθώς πέραν των δολοφονιών, πολλοί περισσότεροι υφίστανται συλλήψεις, απειλές ή άλλες μορφές στοχοποίησης λόγω της δημοσιογραφικής τους δραστηριότητας.

Η ήδη κρίσιμη αυτή κατάσταση επιδεινώνεται δραματικά σε περιόδους κρίσεων και ένοπλων συγκρούσεων, κατά τις οποίες το δικαίωμα στην ενημέρωση καθίσταται ζωτικής σημασίας — «δικαίωμα επιβίωσης», όπως συχνά αποκαλείται. Οι δημοσιογράφοι διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο, καθώς ενεργούν ως υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τεκμηριώνοντας παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου. Αν και από το 2017 και μετά, η UNESCO είχε καταγράψει σταδιακή μείωση των θανάτων δημοσιογράφων σε εμπόλεμες ζώνες, τα τελευταία χρόνια η τάση αυτή έχει ανατραπεί.⁴⁰ Το 2023, περισσότερο από το 50% των δολοφονιών δημοσιογράφων έλαβε χώρα σε περιοχές συγκρούσεων, ποσοστό που παρέμεινε υψηλό και κατά το πρώτο εξάμηνο του 2024. Οι πόλεμοι των τελευταίων ετών αποδεικνύονται εξαιρετικά θανατηφόροι για τους επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης, με αποκορύφωμα τη στρατιωτική επιχείρηση του Ισραήλ στη Γάζα, η οποία έχει καταστεί η πιο επικίνδυνη και θανατηφόρα σύγκρουση για τους δημοσιογράφους στη σύγχρονη ιστορία.⁴¹ Σύμφωνα με την Επιτροπή για την Προστασία των Δημοσιογράφων (CPJ), μετά τις επιθέσεις της Χαμάς στο Ισραήλ στις 7 Οκτωβρίου 2023 και την επακόλουθη σύγκρουση, περισσότεροι από 180 δημοσιογράφοι και εργαζόμενοι στα μέσα ενημέρωσης έχουν σκοτωθεί ενώ πολλοί ακόμη έχουν τραυματιστεί.⁴² Αναφορικά με τον πόλεμο στην Ουκρανία, σύμφωνα με τα στοιχεία του Συμβουλίου της Ευρώπης,⁴³ μέχρι τις 28 Φεβρουαρίου 2025, τουλάχιστον 18 δημοσιογράφοι και εργαζόμενοι στα μέσα ενημέρωσης σκοτώθηκαν από την έναρξη της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία τον Φεβρουάριο 2022, είτε κατά την άσκηση των

³⁹ UNESCO, *Observatory of Killed Journalists – Statistics on Killed Journalists*. Διαθέσιμο σε: <https://www.unesco.org/en/safety-journalists/observatory/statistics?hub=72609>

⁴⁰ UNESCO, *Safety of Journalists, Safety of Journalists in crisis and conflict-situations*. Διαθέσιμο σε: <https://www.unesco.org/en/safety-journalists/safety-journalists-crisis>

⁴¹ “Rarely have journalists paid such a heavy price for just doing their job as those in Gaza now”. United Nations (2024), *Gaza: UN experts condemn killing and silencing of journalists*. Διαθέσιμο σε: <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2024/02/gaza-un-experts-condemn-killing-and-silencing-journalists>

⁴² CPJ (October 13, 2023, Updated on June 12, 2025), *Journalist casualties in the Israel-Gaza war*. Διαθέσιμο σε: <https://cpj.org/2023/10/journalist-casualties-in-the-israel-gaza-conflict/>

⁴³ Council of Europe, *Safety of Journalists Platform, Russian Federation’s aggression against Ukraine*. Διαθέσιμο σε: <https://fom.coe.int/en/pagesspeciales/detail/1>

καθηκόντων τους είτε λόγω της ιδιότητάς τους ως εκπρόσωποι του Τύπου, τουλάχιστον 41 τραυματίστηκαν ενώ άλλοι βρίσκονται υπό κράτηση.

Η εν λόγω άκρως επικίνδυνη και ανησυχητική κατάσταση επηρεάζει σοβαρά την προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων, μεταξύ των οποίων η ελευθερία του Τύπου και κατ' επέκταση την πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης σε εθνικό, ενωσιακό και παγκόσμιο επίπεδο. Κανένας δημοσιογράφος δεν θα έπρεπε να απειλείται — πόσο μάλλον να δολοφονείται — απλά επειδή επιτελεί το καθήκον του. Αντιθέτως πρέπει να προστατεύεται λόγω της ουσιαστικής σημασίας του για τη δημοκρατία.

3.2. Οι στρατηγικές αγωγές προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού (SLAPPs)

Μία ακόμα απειλή κατά της ελευθερίας του Τύπου αποτελούν οι Slapps (Strategic Lawsuits Against Public Participation), ήτοι προδήλως αβάσιμες ή καταχρηστικές μηνύσεις και αγωγές που κατατίθενται από ισχυρά πρόσωπα (μια επιχείρηση ή ένα δημόσιο πρόσωπο) ενάντια σε μη κυβερνητικά πρόσωπα, οργανισμούς και δημοσιογράφους, που ασκούν κριτική σχετικά με ζητήματα δημοσίου ενδιαφέροντος. Σκοπός των εν λόγω δικαστικών ενεργειών δεν είναι η απόδειξη της αλήθειας, αλλά η αποθάρρυνση, ο εκφοβισμός, η λογοκρισία και η φήμωση των προσώπων, μέσω της ηθικής και οικονομικής εξάντλησής τους. Οι δημοσιογράφοι που αποτελούν στόχο των Slapps, αναγκάζονται να διακόψουν την έρευνα τους για μήνες ή ακόμα και χρόνια και να δαπανήσουν υπέρογκα ποσά για την υπεράσπισή τους. Οι νομικές βάσεις των μηνύσεων και αγωγών, συνήθως είναι η δυσφήμιση, η παραβίαση προσωπικών δεδομένων, η παραβίαση επαγγελματικού απορρήτου, κ.α. ενώ τα αιτούμενα ποσά είναι άκρως καταχρηστικά. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η άσκηση πολλών αγωγών του ίδιου ενάγοντος κατά του ίδιου εναγόμενου, αφορουσών ακόμη και το ίδιο άρθρο. Ας αναφερθεί ότι η δημοσιογράφος Daphne Caruana Galizia, η οποία δολοφονήθηκε στη Μάλτα το 2017, αποτελούσε στόχο πολλών Slapps από πολιτικούς και επιχειρηματίες λόγω της αποκάλυψης της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος, αντιμετωπίζοντας περισσότερες από 40 αγωγές όταν πέθανε⁴⁴ ενώ και τα μέλη της οικογένειάς της εξακολουθούν να αποτελούν στόχο Slapps.

⁴⁴ European Commission (2022), Factsheet, *Commission tackles abusive lawsuits against journalists and human rights defenders 'SLAPPs*. Διαθέσιμο σε: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_22_2653

3.3. Η χρήση κατασκοπευτικών λογισμικών

Οι πηγές των δημοσιογράφων αποτελούν τις «πρώτες ύλες» που τους επιτρέπουν να συλλέγουν, να ελέγχουν και να αναλύουν πληροφορίες ακόμα και τις εμπιστευτικές και η προστασία τους συνιστά κρίσιμη παράμετρο της ελευθερίας του Τύπου. Ωστόσο στο σύγχρονο ψηφιακό περιβάλλον, η αυξανόμενη χρήση λογισμικών κατασκοπείας, όπως το Pegasus και το Predator,⁴⁵ σε συνδυασμό με την έλλειψη σαφούς και αυστηρής ρύθμισης της χρήσης, θέτουν σε κίνδυνο το απόρρητο των δημοσιογραφικών πηγών. Οι εκτεταμένες πρακτικές ψηφιακής παρακολούθησης αποτελούν από τις πιο επικίνδυνες απειλές κατά της ελευθεροτυπίας, καθώς συχνά δεν γίνονται αντιληπτές, ενώ παράλληλα αποθαρρύνουν τις εμπιστευτικές πηγές από το να επικοινωνούν με δημοσιογράφους, προκαλώντας σημαντικό αποτρεπτικό αποτέλεσμα στην αποκάλυψη παρανομιών (whistle-blowing) και τη δημοσιογραφική έρευνα. Ακόμα, η ψηφιακή ασφάλεια απαιτεί πλέον συνεχή εκπαίδευση, εξειδικευμένα εργαλεία και πόρους, επιβαρύνοντας τη βιωσιμότητα των μέσων. Οι δημοσιογράφοι, οι εργαζόμενοι στα μέσα ενημέρωσης αλλά και τα πρόσωπα με τα οποία επικοινωνούν, βρίσκονται συχνά στο στόχαστρο κρατικών παρακολουθήσεων (Ουγγαρία, Ελλάδα, Πολωνία, Ισπανία, Σερβία), με αποτέλεσμα να παραβιάζεται η ιδιωτικότητα τόσο των δημοσιογράφων όσο και των τρίτων προσώπων και να εμποδίζεται η δημοσιογραφική έρευνα.

Η περίπτωση της Ουγγαρίας αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της ευρύτερης χρήσης κατασκοπευτικών λογισμικών από κρατικούς φορείς για τον έλεγχο της ανεξάρτητης δημοσιογραφίας. Σύμφωνα με τα ευρήματα της διεθνούς έρευνας “The Pegasus Project”,⁴⁶ που δημοσιοποιήθηκαν το 2021 από μια κοινοπραξία διεθνών μέσων ενημέρωσης υπό τον συντονισμό του Forbidden Stories και με τη συνδρομή της Amnesty International, περισσότεροι από 300 ουγγρικοί τηλεφωνικοί αριθμοί εντοπίστηκαν στη λίστα στόχων παρακολούθησης, μεταξύ των οποίων τουλάχιστον 10 ερευνητές δημοσιογράφοι, καθώς και ιδιοκτήτες μέσων ενημέρωσης. Τεχνικές αναλύσεις επιβεβαίωσαν ότι αρκετές από τις

⁴⁵ Πρόκειται για κατασκοπευτικά λογισμικά (spyware) που χρησιμοποιούνται για την παρακολούθηση κυρίως κινητών τηλεφώνων. Επιτρέπουν στον χειριστή τους να αποκτά πλήρη έλεγχο της συσκευής του στόχου, με πρόσβαση σε όλα τα δεδομένα και δυνατότητα ενεργοποίησης κάμερας ή μικροφώνου. Αν και επισήμως προορίζονται για χρήση από κρατικές αρχές στο πλαίσιο της καταπολέμησης σοβαρών εγκλημάτων, στην πράξη έχουν καταγραφεί σοβαρές καταχρήσεις εις βάρος δημοσιογράφων, ακτιβιστών και άλλων πολιτών.

⁴⁶ Forbidden Stories (2021), About the Pegasus Project.

Διαθέσιμο σε: <https://forbiddenstories.org/about-the-pegasus-project/>

στοχοποιημένες συσκευές είχαν πράγματι παραβιαστεί από το εν λόγω λογισμικό. Η στοχοποίηση αυτή εντάσσεται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο συστημικής χρήσης του Pegasus σε τουλάχιστον 50 χώρες, με περισσότερους από 50.000 αριθμούς να έχουν επιλεγεί ως πιθανοί στόχοι, μεταξύ των οποίων 189 δημοσιογράφοι. Παρά τις αποκαλύψεις, η συγγκρική κυβέρνηση δεν αρνήθηκε ρητά τη χρήση του λογισμικού, υποστήριξε όμως ότι οι παρακολουθήσεις ήταν νόμιμες και στόχευαν πρόσωπα που αποτελούσαν «απειλή για την εθνική ασφάλεια». Το εύλογο ερώτημα, όμως, είναι κατά πόσο η δημοσιογραφική έρευνα και τα επικριτικά μέσα ενημέρωσης μπορούν να θεωρηθούν πραγματική απειλή για την ασφάλεια ενός κράτους.

Σε εθνικό επίπεδο, το σκάνδαλο γνωστό ως "Predatorgate" αφορούσε τη μαζική παρακολούθηση περίπου δέκα Ελλήνων δημοσιογράφων και επαγγελματιών των μέσων ενημέρωσης, οι οποίοι φέρονται να στοχοποιήθηκαν είτε από την Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών είτε μέσω του κατασκοπευτικού λογισμικού Predator. Σε αντίθεση με ορισμένες εκδόσεις του NSO Pegasus, το spyware Predator απαιτεί από τον στόχο να κάνει κλικ σε έναν σύνδεσμο phishing προκειμένου να εισβάλει στη συσκευή.⁴⁷ Ειδικότερα η παρακολούθηση από την ΕΥΠ του δημοσιογράφου Σταύρου Μαλιχούδη αποκαλύφθηκε τον Νοέμβριο 2021, όταν διέρρευσε έγγραφο της ΕΥΠ, σύμφωνα με το οποίο οι ελληνικές μυστικές υπηρεσίες είχαν κατασκοπεύσει τον δημοσιογράφο προκειμένου να αποκτήσουν πρόσβαση στις πηγές του.⁴⁸ Σύντομα ακολούθησε αντίστοιχη αποκάλυψη παρακολούθησης του οικονομικού δημοσιογράφου Θανάση Κουκάκη αρχικά από την ΕΥΠ και στη συνέχεια με το κατασκοπευτικό λογισμικό Predator. Οι αποκαλύψεις προκάλεσαν σοβαρές αντιδράσεις από διεθνείς οργανισμούς αλλά και από τη δικαιοσύνη, καθώς η παρακολούθηση δημοσιογράφων καθιστά αδύνατη την ανεξάρτητη άσκηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος και αποτελεί κατάφωρη παραβίαση της ελευθερίας του Τύπου.

Τέλος, αλλά εξίσου κρίσιμο, είναι το ζήτημα των πρόσφατων επιθέσεων μέσω του κατασκοπευτικού λογισμικού Graphite, το οποίο φέρεται να αναπτύχθηκε από την ισραηλινή εταιρεία Paragon Solutions. Πρόκειται για ένα από τα πλέον επικίνδυνα είδη

⁴⁷ European Parliament (2022), *Greece's Predatorgate: The latest chapter in Europe's spyware scandal?*

Διαθέσιμο σε: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_ATA\(2022\)733637](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_ATA(2022)733637)

⁴⁸ Reporters Without Borders – RSF (2024), *Exclusive: The Greek Supreme Court is trying to bury a key investigation in a mass surveillance scandal that targeted journalists*. Διαθέσιμο σε: <https://rsf.org/en/exclusive-greek-supreme-court-trying-bury-key-investigation-mass-surveillance-scandal-targeted>

spyware, καθώς βασίζεται σε zero-click exploit, δηλαδή δεν απαιτείται καμία ενέργεια εκ μέρους του χρήστη για την εγκατάστασή του. Τον Δεκέμβριο του 2024, η εφαρμογή WhatsApp, μέσω της οποίας διοχετευόταν το λογισμικό, κατάφερε να επιδιορθώσει το πρόβλημα, ενώ τον Φεβρουάριο του 2025, η Meta ανακοίνωσε ότι εντόπισε χρήση του συγκεκριμένου spyware με στόχο 90 χρήστες, μεταξύ των οποίων δημοσιογράφοι και μέλη της κοινωνίας των πολιτών σε πολλές χώρες της ΕΕ.

Η υπ' αριθμόν 2833/2024 απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών

Κατόπιν της ανάλυσης των ζητημάτων που άπτονται των καταχρηστικών αγωγών και της χρήσης κατασκοπευτικών λογισμικών εις βάρος δημοσιογράφων, ιδιαίτερος σημαντική καθίσταται η αναφορά στην πρόσφατη υπ' αριθμ. 2833/2024 απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών.⁴⁹ Πρόκειται για σημαντική απόφαση, καθώς συγκεντρώνει τα ζητήματα αναφορικά με την ελευθεροτυπία και την ερευνητική δημοσιογραφία και ενσωματώνει πλήρως τη σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ, επιχειρώντας να σταθμίσει την ελευθεροτυπία με το δικαίωμα στην προστασία της προσωπικότητας, υπό το πρίσμα των διατάξεων του άρθρου 14Σ και του άρθρου 10 της ΕΣΔΑ.

Η υπόθεση αφορούσε σειρά δημοσιευμάτων που ασκούσαν έντονη κριτική σε δημόσιο πρόσωπο σχετικά με την υπόθεση των υποκλοπών. Το Δικαστήριο, υιοθετώντας τη βασική θέση του ΕΔΔΑ, σύμφωνα με την οποία τα όρια της κριτικής είναι ευρύτερα σε περιπτώσεις που αφορά δημόσια πρόσωπα, εκτός αν συντρέχει περίπτωση καθαρά εξυβριστικού ή δυσφημιστικού λόγου, έκρινε ότι τα επίδικα δημοσιεύματα δεν υπερέβησαν τα όρια της δημοσιογραφικής ελευθερίας ενώ το ύφος και οι εκφράσεις του δημοσιογράφου δεν αποτελούν αντικείμενο ελέγχου του δικαστή. Ιδιαίτερη βαρύτητα αποδόθηκε στο γεγονός ότι τα δημοσιεύματα στηρίχθηκαν σε τεκμηριωμένη έρευνα σχετικά με τη λειτουργία του κακόβουλου λογισμικού Predator στην Ελλάδα και τη φερόμενη εμπλοκή εταιριών συνδεδεμένων με τον ενάγοντα. Έτσι το Δικαστήριο απέρριψε, κατά πλειοψηφία την πρώτη από μια σειρά αγωγών τύπου SLAPP σε βάρος δημοσιογράφων, εκδότη, διευθυντή και αρχισυντάκτη εφημερίδας και δημοσιογραφικού πρακτορείου, για την υπόθεση των υποκλοπών. Η απόφαση αυτή συνιστά ουσιαστική δικαστική αναγνώριση της ερευνητικής δημοσιογραφίας σε εθνικό επίπεδο και προτάσσει την προνομιακή προστασία της ελευθερίας του Τύπου όταν πρόκειται για ζητήματα δημοσίου ενδιαφέροντος. Πρέπει

⁴⁹ Διαθέσιμη σε: <https://www.poesy.gr/apofasi-2833-2024-polymeloys-protodikeiyo-ath/>

βέβαια να ασκείται με αίσθημα καθήκοντος και ευθύνης, καθώς και με στάθμιση του δικαιώματος ενημέρωσης των πολιτών και της προστασίας της υπόληψης και της ιδιωτικής ζωής του ατόμου. Περαιτέρω η απόφαση υπογράμμισε την ανάγκη για θεσμική θωράκιση των δημοσιογράφων έναντι καταχρηστικών αγωγών (SLAPPs), οι οποίες λειτουργούν αποτρεπτικά για τον έλεγχο της κρατικής εξουσίας.

3.4. Η ψηφιακή λογοκρισία από τις πλατφόρμες ενημέρωσης

Στην ψηφιακή εποχή, η αυξημένη ελευθερία διαχείρισης περιεχομένου από τις μεγάλες επιγραμμικές πλατφόρμες, εγείρει σοβαρές ανησυχίες ως προς την ελευθερία του Τύπου, καθώς υιοθετούνται πρακτικές που μπορούν να εκληφθούν ως μορφές ψηφιακής λογοκρισίας. Πλατφόρμες όπως Facebook, YouTube, TikTok, κ.α. λειτουργούν συχνά ως πύλες ενημέρωσης, αποκτώντας ρόλο ρυθμιστή της πληροφόρησης και λαμβάνοντας σημαντικές εκδοτικές αποφάσεις. Ενδεικτικά η χρήση αυτοματοποιημένων μηχανισμών φιλτραρίσματος, οι αλγοριθμικές αποφάσεις για την κατάταξη, προώθηση ή περιορισμό περιεχομένου, καθώς και η αυθαίρετη αφαίρεση δημοσιογραφικών αναρτήσεων ή ακόμα και η απενεργοποίηση λογαριασμών (deplatforming), επιτρέπουν στις πλατφόρμες να ελέγχουν το περιεχόμενο. Παρότι οι ψηφιακές πλατφόρμες επικαλούνται την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης ή τη συμμόρφωση με τους όρους χρήσης τους, συχνά καταλήγουν - υπό την πίεση και των κυβερνήσεων - να περιορίζουν ή να αφαιρούν ακόμη και νόμιμο και δημόσιου ενδιαφέροντος περιεχόμενο, ενισχύοντας έτσι μια μορφή αδιαφανούς και ιδιωτικοποιημένης λογοκρισίας. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αφορούν την αφαίρεση δημοσιογραφικού περιεχομένου στο Facebook και στο Twitter, αναφορικά με πολιτικά ή εθνικά θέματα.

Οι περιορισμοί και η λογοκρισία που επιβάλλουν οι ψηφιακές πλατφόρμες, χωρίς επαρκείς εγγυήσεις νομιμότητας, διαφάνειας ή δυνατότητα προσφυγής αποτελούν σοβαρή απειλή για την ελευθεροτυπία. Η αυξανόμενη εξάρτηση των μέσων ενημέρωσης από αυτές τις πλατφόρμες έχει δημιουργήσει την ανάγκη για τη ρύθμισή τους, ώστε να ανταποκρίνονται στις νέες προκλήσεις του δημόσιου χώρου. Ωστόσο, οι πλατφόρμες δεν διαθέτουν ούτε την απαραίτητη εξειδίκευση ούτε τη νομική αρμοδιότητα να αξιολογούν το δημοσιογραφικό περιεχόμενο, ενώ συχνά εφαρμόζουν περιορισμούς με βάση μόνο τους όρους χρήσης τους. Το κρίσιμο ζήτημα που ανακύπτει, αφορά τη φύση των επιγραμμικών πλατφορμών: ως ιδιωτικές επιχειρήσεις, έχουν τη δυνατότητα να παρεμβαίνουν στο περιεχόμενο που φιλοξενούν, αντιθέτως εάν ληφθεί υπόψιν ο νέος ψηφιακός δημόσιος

χώρος που έχουν διαμορφώσει, τότε καθίσταται επιτακτική η αναζήτηση θεσμικών εγγυήσεων για την προστασία της ελευθερίας της έκφρασης.

3.5. Η έλλειψη αξιοπιστίας και οι τάσεις παραπληροφόρησης

Η παραπληροφόρηση (disinformation) κυρίως μέσω διαδικτυακών πλατφορμών αποτελεί ακόμα μια σύγχρονη απειλή για την ελευθεροτυπία στην ψηφιακή εποχή. Η διάδοση ψευδών ειδήσεων (fake news) και οι οργανωμένες εκστρατείες παραπληροφόρησης έχουν εξελιχθεί τα τελευταία χρόνια λόγω της ευκολίας δημιουργίας και μετάδοσης ειδήσεων από οποιονδήποτε χρήστη. Ο ψηφιακός χώρος χαρακτηρίζεται από την ελεύθερη ροή της πληροφορίας και κατ' επέκταση την ύπαρξη ακόμα και ψευδών ειδήσεων που δεν έχουν εξακριβωθεί από επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης. Περαιτέρω ο αριθμός των περιστατικών παραπληροφόρησης αυξήθηκε σημαντικά στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19 καθώς και της εισβολής της Ρωσίας στην Ουκρανία. Η απειλή αυτή κορυφώθηκε ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, όπου τεχνολογίες όπως τα deepfakes (σύνολο αλγορίθμων και μηχανικής μάθησης που μπορούν να δημιουργούν ή να τροποποιούν βίντεο, ήχο ή εικόνες, με τέτοιο πειστικό τρόπο που να παράγεται αληθοφανές περιεχόμενο, απειλώντας την ακεραιότητα της πληροφορίας) και τα AI-generated άρθρα (κείμενα που δημιουργούνται εξ ολοκλήρου από τεχνητή νοημοσύνη, η οποία χρησιμοποιεί αλγορίθμους εκπαιδευμένους σε μεγάλα δεδομένα για να παράγει νέο περιεχόμενο που μιμείται τα χαρακτηριστικά των δεδομένων εκπαίδευσης - Generative AI) χρησιμοποιήθηκαν για να χειραγωγήσουν την κοινή γνώμη. Έτσι οι δημοσιογράφοι βρέθηκαν αντιμέτωποι με πλημμύρα ψευδών πληροφοριών που δυσχέραινε τη διασταύρωση γεγονότων, ενώ αρκετοί υπήρξαν και στόχοι deepfakes και στοχευμένων επιθέσεων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, υπονομεύοντας έτσι την εμπιστοσύνη του κοινού στον δημοσιογραφικό λόγο.

Μια νέα παραπλανητική πρακτική που απειλεί τη δημοσιογραφία είναι το λεγόμενο spoofing. Οι επιθέσεις spoofing περιλαμβάνουν πλαστοπροσωπία, απόκρυψη ταυτότητας ή παραποίηση δεδομένων που στοχεύει εργαζόμενο ή οργανισμό των μέσων ενημέρωσης, με σκοπό την παραπλάνηση και τη χειραγωγήση. Ειδικότερα οι νέες τεχνολογίες και τα συστήματα τεχνητής νοημοσύνης παράγουν deepfake περιεχόμενο παριστάνοντας δημοσιογράφους ή άλλους επαγγελματίες μέσων ενημέρωσης, με σκοπό να αποσπάσουν εμπιστευτικές πληροφορίες ή να παραπλανήσουν το κοινό και να διαδώσουν ψευδή πληροφόρηση. Ακόμα αποστέλλουν παραπλανητικά email που φαίνονται ότι προέρχονται από αξιόπιστες πηγές προκειμένου να εξαπατήσουν τους επαγγελματίες μέσων

ενημέρωσης με ανακριβείς πληροφορίες ή ακόμα και να αποκτήσουν πρόσβαση στις πηγές τους ή να αποσπάσουν δεδομένα μέσω τεχνικών κοινωνικής μηχανικής (social engineering). Συχνά πρόκειται για παραπλανητικές ιστοσελίδες που μιμούνται τον σχεδιασμό και τη δομή έγκυρων ειδησεογραφικών portals για να διαδώσουν ψευδείς ή μεροληπτικές πληροφορίες. Τέλος, αξίζει να επισημανθεί ότι το 2024, η βάση δεδομένων MapMF κατέγραψε 37 περιπτώσεις spoofing, στοχεύοντας 72 δημοσιογράφους ή μέσα ενημέρωσης, σε σύγκριση με 8 περιστατικά το 2023.

3.6. Η παραγωγή πληροφοριακού περιεχομένου μέσω Τεχνητής Νοημοσύνης

Η ραγδαία είσοδος της τεχνητής νοημοσύνης στον χώρο της ενημέρωσης εγείρει κρίσιμα ερωτήματα για το μέλλον της δημοσιογραφίας, καθώς οι δυνατότητες αυτοματοποιημένης παραγωγής κειμένου, εικόνας και ήχου, σε συνδυασμό με την εξάπλωση περιεχομένου, επαναπροσδιορίζουν τις έννοιες της πρωτογενούς πηγής. Πολλοί δημοσιογράφοι παγκοσμίως έχουν ενσωματώσει τα συστήματα τεχνητής νοημοσύνης σε όλες τις φάσεις δημιουργίας περιεχομένου με πιο δημοφιλείς εφαρμογές, τον έλεγχο γεγονότων, την αυτόματη μετάφραση, τη συλλογή δεδομένων και τη δημιουργία εικόνων,⁵⁰ γεγονός που συμβάλλει στη διευκόλυνση της δημιουργίας και διανομής δημοσιογραφικού περιεχομένου. Πλην όμως, η αδιαφάνεια των αλγορίθμων, η δημιουργία περιεχομένου χωρίς ανθρώπινο έλεγχο και ευθύνη, η χειραγώγηση της πληροφορίας από ισχυρούς παρόχους, οδηγούν συχνά στην παραγωγή ανακριβών ή ψευδών πληροφοριών. Περαιτέρω η εμφάνιση εργαλείων, όπως το ChatGPT ενίσχυσε την αυτοματοποιημένη παραγωγή περιεχομένου, καθιστώντας πιο επιτακτική την ανάγκη ρύθμισης της τεχνητής νοημοσύνης.

Περαιτέρω, η χρήση δημοσιογραφικού περιεχομένου από συστήματα τεχνητής νοημοσύνης, χωρίς προηγούμενη αδειοδότηση, εγείρει ζητήματα παραβίασης πνευματικών δικαιωμάτων και λογοκλοπής, ιδίως όταν το εν λόγω περιεχόμενο αποτελεί προϊόν σημαντικών επενδύσεων από εκδότες και δημοσιογραφικούς οργανισμούς. Η αυτόματη αναπαραγωγή ή επαναχρησιμοποίηση του εν λόγω υλικού χωρίς αποζημίωση των δημιουργών του, παραβιάζει την αρχή της δίκαιης αμοιβής και δύναται να αντίκειται στις διατάξεις της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/790 που καθιερώνει δικαίωμα των εκδοτών Τύπου για τη διαδικτυακή χρήση του περιεχομένου τους από παρόχους υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας. Σύμφωνα με την Οδηγία, οι εκδότες έχουν το δικαίωμα να λαμβάνουν εύλογη

⁵⁰ Μαρίνου Χρυσούλα (2024), *Ο ρόλος της Τεχνητής Νοημοσύνης στην αίθουσα σύνταξης*, iMedD Lab. Διαθέσιμο σε: <https://lab.imedd.org/o-rolos-tis-technitis-noimosynis-stin-aitousa-syntaxis/>

και αναλογική αποζημίωση για τη χρήση των έργων τους, εξασφαλίζοντας παράλληλα την προστασία της δημοσιογραφικής εργασίας. Συνεπώς, κρίνεται αναγκαία η σύναψη δεσμευτικών συμφωνιών αδειοδότησης μεταξύ παρόχων τεχνητής νοημοσύνης και εκδοτικών φορέων, οι οποίες θα διασφαλίζουν τη δίκαιη αποζημίωση των δημοσιογράφων.

Η δημοσιογραφική κοινότητα έχει εκφράσει την ανάγκη για την καθιέρωση ενός ολοκληρωμένου νομικού καθεστώτος σχετικά με τη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης (TN) στον Τύπο. Ο Κανονισμός (ΕΕ) 2024/1689 για την TN (AI Act) επιδιώκει να εξασφαλίσει την αξιοπιστία των συστημάτων τεχνητής νοημοσύνης και κατ' επέκταση την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Ωστόσο, το πλαίσιο αναφορικά με τη χρήση της TN στη δημοσιογραφική έρευνα εξακολουθεί να απαιτεί εξειδίκευση και τα νομικά ζητήματα αναφορικά με την ευθύνη και τη λογοδοσία των συστημάτων πρέπει να ρυθμιστούν, προκειμένου να ανταποκρίνονται στα πρότυπα δημοσιογραφικής δεοντολογίας και κατ' επέκταση να διατηρείται η αξιοπιστία του περιεχομένου που αποτελεί υψίστης σημασίας για το έργο του δημοσιογράφου.

3.7. Η λειτουργία AI Overviews της Google

Έχοντας ήδη εξετάσει τον ρόλο της τεχνητής νοημοσύνης στο πεδίο της ενημέρωσης, αξίζει να επισημανθεί και η νέα πρακτική της Google, ήτοι η λειτουργία “AI Overviews”, κατά την οποία η Google αντλεί από τους εμπορευματοποιημένους προμηθευτές πληροφορίας, τα στοιχεία τα οποία συνθέτει με χρήση συστημάτων τεχνητής νοημοσύνης και τα οποία εμφανίζονται πρώτα στα αποτελέσματα αναζήτησης.

Η Google ισχυρίζεται ότι με αυτόν τον τρόπο βοηθά τους χρήστες να βρίσκουν άμεσα πληροφορίες. Πράγματι οι χρήστες αντλούν τις πληροφορίες που επιθυμούν από την πλατφόρμα και έτσι δεν επισκέπτονται τους ιστότοπους. Η λειτουργία αυτή όμως, έχει επικριθεί και έχει προκαλέσει ανησυχίες μεταξύ των εκδοτών, καθώς μειώνει την επισκεψιμότητα στους ιστότοπους και κατ' επέκταση επηρεάζει τα έσοδά τους από τα κλικ των χρηστών και τις διαφημίσεις, απειλώντας με αυτόν τον τρόπο την οικονομική βιωσιμότητα και πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης. Περαιτέρω πρόκειται για αλλαγή του επιχειρηματικού μοντέλου εκ μέρους της Google και κατ' επέκταση την καθιέρωση της παντοδυναμίας της στον τομέα της πληροφορίας. Βέβαια απειλείται και η αξιοπιστία των παραγόμενων πληροφοριών και συνακόλουθα το μέλλον της δημοσιογραφίας, καθώς τα συστήματα τεχνητής νοημοσύνης συχνά αναπαραγάγουν ανακριβώς τα άρθρα και τις πηγές. Τίθεται επομένως το ερώτημα, αν η λειτουργία αυτή παραβιάζει τον Κανονισμό για

τις Ψηφιακές Αγορές (DMA), την Οδηγία για τα Πνευματικά Δικαιώματα και την Ευρωπαϊκή Πράξη για την Ελευθερία των Μέσων Ενημέρωσης (EMFA) και αν αναδιαμορφώνει την ψηφιακή εκδοτική οικονομία. Ειδικότερα εξετάζεται αν η Google προτεραιοποιεί αθέμιτα τις δικές της υπηρεσίες, αν χρησιμοποιεί περιεχόμενο χωρίς την κατάλληλη άδεια και αν περιορίζει την πρόσβαση των χρηστών σε ποικίλο και ανεξάρτητο δημοσιογραφικό περιεχόμενο. Δεδομένου ότι η τεχνητή νοημοσύνη αναδιαμορφώνει τον τρόπο ροής των πληροφοριών στον ψηφιακό χώρο, η απάντηση μπορεί να κρίνει το μέλλον των ανεξάρτητων μέσων ενημέρωσης σε ενωσιακό και παγκόσμιο επίπεδο.⁵¹

3.8. Η ανάγκη εκσυγχρονισμού της δημοσιογραφικής δεοντολογίας

Η ελευθερία του Τύπου δεν αποτελεί μόνο δικαίωμα, αλλά συνεπάγεται και υποχρεώσεις, όπως η τήρηση της δεοντολογίας, η προστασία της αλήθειας και ο σεβασμός του θεμελιώδους δικαιώματος των πολιτών στην αντικειμενική και ποιοτική ενημέρωση. Πέρα από τις εξωτερικές απειλές και τις θεσμικές προκλήσεις, οι οποίες παρουσιάστηκαν και συχνά οδηγούν στην αυτολογοκρισία των μέσων ενημέρωσης λόγω φόβου, δεν μπορεί να παραγνωριστεί η ευθύνη των ίδιων των δημοσιογράφων και των μέσων ενημέρωσης για την κρίση της ελευθερίας του Τύπου. Στο ψηφιακό περιβάλλον, όπου η πληροφορία κυκλοφορεί και αναπαράγεται με ραγδαίους ρυθμούς που ξεπερνούν την παραδοσιακή δημοσιογραφική δεοντολογία, η επαγγελματική συνείδηση των δημοσιογράφων καθίσταται ζωτικής σημασίας για τη διασφάλιση της ελευθεροτυπίας. Η διασταύρωση των ειδήσεων, η αποφυγή υπερβολών και η συνείδηση της ευθύνης έναντι του κοινού, αποτελούν βασικές αρχές του λειτουργημάτων τους. Ωστόσο, στην εποχή της διαδικτυακής πληροφόρησης, ο λεγόμενος «Κίτρινος Τύπος» βρίσκει νέο έδαφος έκφρασης, κυρίως μέσα από ιστοσελίδες και πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης, με αποτέλεσμα να εξαπλώνεται ταχύτερα. Ειδικότερα, η εμπορευματοποίηση της πληροφόρησης στην ψηφιακή εποχή έχει ως συνέπεια την εντατικοποίηση των πιέσεων προς τα μέσα ενημέρωσης να λειτουργούν βάσει οικονομικών κριτηρίων και όχι με γνώμονα την έρευνα και την εξακρίβωση πληροφοριών. Η επιδίωξη της επισκεψιμότητας και της διαφημιστικής απόδοσης οδηγεί στη συστηματική χρήση τίτλων τύπου clickbait, οι οποίοι κατασκευάζονται αποκλειστικά με στόχο την προσέλκυση της προσοχής του χρήστη και τη μεγιστοποίηση των κλικ, ανεξάρτητα από το εάν το

⁵¹ Bansal, A. (2025), *Google's AI Overview Faces EU Scrutiny Amid Concerns Over Media Fairness*, MEDI-ANAMA. Διαθέσιμο σε: <https://www.medianama.com/2025/04/223-google-ai-overviews-eu-investigation-harms-journalism-publishers/>

περιεχόμενο του άρθρου είναι ουσιαστικό, ακριβές ή ακόμα και σχετικό με τον τίτλο. Η εν λόγω πρακτική που εξυπηρετεί κυρίως τα εμπορικά συμφέροντα των ιδιοκτητών ή των πλατφορμών διανομής περιεχομένου, υπονομεύει την εμπιστοσύνη του κοινού στη δημοσιογραφική αξιοπιστία και ενισχύει την παραπληροφόρηση, ιδίως όταν χρησιμοποιούνται μη διασταυρωμένες ή ανώνυμες πηγές με απώτερο σκοπό να διασφαλιστεί η επισκεψιμότητα ενός άρθρου. Παράλληλα, η εξάρτηση ορισμένων μέσων ενημέρωσης από ισχυρά πολιτικά ή επιχειρηματικά συμφέροντα αλλοιώνει τον θεσμικό ρόλο της δημοσιογραφίας ως πυλώνα ελέγχου της εξουσίας και απειλεί την έννοια της ανεξαρτησίας, η οποία είναι ουσιώδης για την ελευθερία του Τύπου.

4. Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΡΑΞΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ **[Ο ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2024/1083]**

4.1. Το διακύβευμα και οι ρυθμιστικοί στόχοι

Κατά κανόνα, η Ευρωπαϊκή Ένωση προσέγγιζε την αγορά των μέσων ενημέρωσης επιφυλακτικά και ως εκ τούτου τα σχετικά ζητήματα υπάγονταν παραδοσιακά στην αρμοδιότητα των κρατών-μελών. Ο τομέας των μέσων ενημέρωσης έχει αναπτύξει μακρά παράδοση αυτορρύθμισης, αναλαμβάνοντας διάφορες πρωτοβουλίες. Παρόλα αυτά, τα τελευταία χρόνια η τάση έχει αλλάξει σημαντικά, καθώς η ΕΕ αποκτά ολοένα και μεγαλύτερη επιρροή, μετατρέποντας σταδιακά τον εν λόγω τομέα σε πεδίο εφαρμογής ενός «ευρωπαϊκού δικαίου των μέσων ενημέρωσης». Ξεκίνησε με την Οδηγία 89/552/ΕΟΚ για την άσκηση τηλεοπτικών δραστηριοτήτων, η οποία στη συνέχεια εξελίχθηκε στην Οδηγία 2010/13/ΕΕ για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων, όπως τροποποιήθηκε με την Οδηγία (ΕΕ) 2018/1808. Ωστόσο στο πλαίσιο των αυξανόμενων πιέσεων και απειλών κατά της ανεξαρτησίας των μέσων ενημέρωσης, η Ευρωπαϊκή Πράξη για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης (European Media Freedom Act – EMFA) ανακοινώθηκε από την Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Ursula von der Leyen, στην ομιλία της αναφορικά με την κατάσταση της Ένωσης, ήδη το 2021. Στη συνέχεια, στις 16.09.2022 δημοσιεύθηκε η Πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής [2022/0277(COD)],⁵² χαιρετίζοντας την Ευρωπαϊκή Πράξη για την

⁵² Πρόταση Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη θέσπιση κοινού πλαισίου για τις υπηρεσίες μέσων ενημέρωσης στην εσωτερική αγορά (ευρωπαϊκή πράξη για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης) και την τροποποίηση της οδηγίας 2010/13/ΕΕ (COM/2022/457 final). Διαθέσιμη σε:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52022PC0457>

Ελευθερία των Μέσων Ενημέρωσης, μια πρωτοβουλία για την ενίσχυση των ελεύθερων και πλουραλιστικών μέσων ενημέρωσης, τη διαφύλαξη της συντακτικής ανεξαρτησίας σε συνδυασμό με την επιχειρηματική ελευθερία των παρόχων υπηρεσιών μέσων ενημέρωσης.

Η νομοθετική πρόταση συνοδεύεται από σύσταση,⁵³ στην οποία περιλαμβάνεται κατάλογος με εθελοντικές ορθές πρακτικές για τις εταιρείες μέσων ενημέρωσης προκειμένου να διευκολυνθούν τόσο οι ίδιες όσο και τα κράτη-μέλη στη λήψη μέτρων και αποφάσεων. Η σύσταση, χωρίς να είναι δεσμευτική για τα κράτη-μέλη, αποσκοπεί στην προώθηση της συντακτικής ανεξαρτησίας και της διαφάνειας του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των μέσων ενημέρωσης, παρέχοντας μια εργαλειοθήκη μέτρων, από τις προϋποθέσεις για την ανεξάρτητη δημιουργία συντακτικού περιεχομένου, έως την ενίσχυση της θέσης των δημοσιογράφων ώστε να συμμετέχουν σε κρίσιμες αποφάσεις για τη λειτουργία των μέσων ενημέρωσης.

Το 2023, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εγκαινίασε περίοδο δημόσιας διαβούλευσης με τα ενδιαφερόμενα μέρη. Τα πορίσματα της διαβούλευσης υποβλήθηκαν στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, ενισχύοντας τη σχετική νομοθετική διαδικασία και τον διάλογο μεταξύ των θεσμικών οργάνων.⁵⁴ Επίσης η Επιτροπή διοργάνωσε συναντήσεις με βασικά ενδιαφερόμενα μέρη και εμπειρογνώμονες, προκειμένου να συγκεντρώσει πρόσθετα στοιχεία, καθώς και τεχνικές πληροφορίες για τις πρακτικές του κλάδου.⁵⁵ Η ανταλλαγή απόψεων και καλών πρακτικών μεταξύ των οργανώσεων συνέβαλε καθοριστικά στη διαμόρφωση μιας ισορροπημένης και αποτελεσματικής προσέγγισης που θα ανταποκρίνεται στις πραγματικές ανάγκες των δημοσιογράφων και των μέσων ενημέρωσης στην ΕΕ. Οι τακτικές συναντήσεις δημιούργησαν ένα κλίμα συνεργασίας και διαφάνειας μεταξύ των οργανώσεων ενώ στις τελικές διαπραγματεύσεις, οι οργανώσεις παρέμειναν προσηλωμένες στο να διασφαλίσουν ότι η Ευρωπαϊκή Πράξη θα προστατεύει τους δημοσιογράφους, περιορίζοντας τη χρήση κατασκοπευτικού λογισμικού και θα στηρίζει τη διαφάνεια και τη βιώσιμη χρηματοδότηση των δημόσιων μέσων ενημέρωσης. Η

⁵³ Σύσταση (ΕΕ) 2022/1634 της Επιτροπής της 16ης Σεπτεμβρίου 2022 σχετικά με εσωτερικές διασφαλίσεις για τη συντακτική ανεξαρτησία και τη διαφάνεια του ιδιοκτησιακού καθεστώτος στον τομέα των μέσων ενημέρωσης (C/2022/6536, ΕΕ L 245 της 22.9.2022). Διαθέσιμη σε:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32022H1634>

⁵⁴ Global Forum for Media Development – GFMD (2024), *Reflecting on a Journey: History of the European Media Freedom Act (EMFA)*. Διαθέσιμο σε: <https://gfmd.info/briefings/reflecting-on-the-emfa-journey/>

⁵⁵ Αιτιολογική Έκθεση Πρότασης, κεφάλαιο 3

διαδικασία διαπραγμάτευσης μεταξύ του Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου κατέληξε σε συμφωνία στις 15 Δεκεμβρίου 2023.

Στις 13 Μαρτίου 2024, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εγκρίνοντας την πρόταση της Επιτροπής με συντριπτική πλειοψηφία, λαμβάνοντας 464 ψήφους υπέρ, 92 κατά και 65 αποχές, ανταποκρίθηκε στις προσδοκίες των πολιτών της ΕΕ για ελεύθερα, πλουραλιστικά και ανεξάρτητα μέσα ενημέρωσης. Πράγματι, στις 17 Απριλίου 2024 δημοσιεύθηκε ο Κανονισμός (ΕΕ) 2024/1083 για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης (European Media Freedom Act)⁵⁶, ο οποίος τέθηκε σε ισχύ στις 7 Μαΐου 2024, είκοσι ημέρες μετά τη δημοσίευσή του και θα εφαρμόζεται σε όλα τα κράτη-μέλη από τις 8 Αυγούστου 2025, με εξαίρεση ορισμένες ειδικές διατάξεις που θα έχουν διαφορετική ημερομηνία έναρξης εφαρμογής. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε τον Κανονισμό ως καταλληλότερη νομική πράξη, καθώς είναι άμεσα εφαρμοστέος και δεν απαιτείται η διαδικασία μεταφοράς στις έννομες τάξεις των κρατών-μελών, όπως θα συνέβαινε στην περίπτωση της Οδηγίας, γεγονός που διευκολύνει την ταχεία εφαρμογή των νέων ρυθμίσεων. Διασφαλίζεται έτσι ένα ενιαίο επίπεδο προστασίας σε επίπεδο ΕΕ με συνεκτικές προσεγγίσεις και αποφεύγονται οι τυχόν αποκλίσεις που θα δυσχέραιναν τη συνεργασία μεταξύ των εθνικών ρυθμιστικών αρχών. Η επιλογή του Κανονισμού δικαιολογείται και από τη ραγδαία ψηφιοποίηση και διασυνοριακή λειτουργία των μέσων ενημέρωσης στην ενιαία αγορά.

Αναφορικά με τη δομή του Κανονισμού, το κεφάλαιο I καθορίζει το αντικείμενο, το πεδίο εφαρμογής και τους βασικούς ορισμούς. Το κεφάλαιο II περιλαμβάνει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των παρόχων και των αποδεκτών υπηρεσιών μέσων ενημέρωσης. Το κεφάλαιο III που αποτελείται από έξι τμήματα, αναφέρεται στη συνεργασία για την εύρυθμη λειτουργία της αγοράς μέσων ενημέρωσης. Ειδικότερα το τμήμα 1 αναφέρεται στις ανεξάρτητες εθνικές ρυθμιστικές αρχές ή φορείς των κρατών-μελών που είναι υπεύθυνοι για την εφαρμογή του Κανονισμού, στο τμήμα 2 ιδρύεται το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Υπηρεσιών Μέσων Ενημέρωσης, το οποίο αντικαθιστά την ομάδα των ευρωπαϊκών ρυθμιστικών αρχών για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων (ERGA) και απαριθμούνται τα καθήκοντά του, το τμήμα 3 θεσπίζει κανόνες για τη συνεργασία μεταξύ των κρατών-

⁵⁶ Κανονισμός (ΕΕ) 2024/1083 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Απριλίου 2024, σχετικά με τη θέσπιση κοινού πλαισίου για τις υπηρεσίες μέσων ενημέρωσης στην εσωτερική αγορά και την τροποποίηση της οδηγίας 2010/13/ΕΕ (ευρωπαϊκός κανονισμός για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης), (ΕΕ L, 2024/1083, 17.4.2024). Διαθέσιμος σε: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32024R1083>

μελών, το τμήμα 4 πραγματεύεται ειδικά ζητήματα αναφορικά με την παροχή υπηρεσιών μέσων ενημέρωσης στο ψηφιακό περιβάλλον, το τμήμα 5 καθορίζει απαιτήσεις για τους εθνικούς κανόνες που σχετίζονται με την αξιολόγηση των επιπτώσεων των συγκεντρώσεων της αγοράς μέσων ενημέρωσης στην πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης και τέλος το τμήμα 6 προσδιορίζει τις απαιτήσεις για τα συστήματα μέτρησης κοινού ενώ ρυθμίζει και θέματα σχετικά με την κατανομή των δαπανών κρατικής διαφήμισης σε παρόχους υπηρεσιών μέσων ενημέρωσης. Τέλος, το κεφάλαιο IV περιλαμβάνει τελικές διατάξεις, ιδίως αναφορικά με την παρακολούθηση και την υποβολή εκθέσεων ενώ καταργεί το σχετικό άρθρο της Οδηγίας για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων και προσδιορίζει την έναρξη ισχύος και εφαρμογής του Κανονισμού.

4.2. Αντικείμενο και πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού

Ο Κανονισμός (ΕΕ) 2024/1083 αποσκοπεί στην εύρυθμη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς των υπηρεσιών μέσων ενημέρωσης. Σύμφωνα με τους ορισμούς του άρθρου 2, εφαρμόζεται σε υπηρεσίες που προσφέρουν προγράμματα ή εκδόσεις τύπου, υπό την ευθύνη του παρόχου υπηρεσιών μέσων ενημέρωσης, χρησιμοποιώντας οποιοδήποτε μέσο προκειμένου να ενημερώσουν, να ψυχαγωγήσουν ή να εκπαιδεύσουν το ευρύ κοινό καλύπτοντας κάθε μορφή οικονομικής δραστηριότητας. Ο πάροχος υπηρεσιών μέσων ενημέρωσης είναι το φυσικό ή νομικό πρόσωπο του οποίου η επαγγελματική δραστηριότητα είναι η παροχή υπηρεσίας μέσων ενημέρωσης και το οποίο έχει τη συντακτική ευθύνη για την επιλογή του περιεχομένου της υπηρεσίας, καθορίζοντας τον τρόπο οργάνωσής του. Επομένως, ο ορισμός της υπηρεσίας μέσων ενημέρωσης καλύπτει τις τηλεοπτικές ή ραδιοφωνικές εκπομπές, τις κατά παραγγελία υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων, τα ακουστικά podcast ή τις εκδόσεις τύπου. Επίσης δεδομένου ότι οι πάροχοι υπηρεσιών μέσων ενημέρωσης λειτουργούν υπό διάφορες μορφές, ο ορισμός πρέπει να περιλαμβάνει ένα ευρύ πεδίο επαγγελματιών παραγόντων μέσων ενημέρωσης.⁵⁷ Αποκλείονται από τον ως άνω ορισμό, το περιεχόμενο που δημιουργείται από χρήστες και δημοσιεύεται σε επιγραμμική πλατφόρμα, εκτός αν αποτελεί επαγγελματική δραστηριότητα, η αμιγώς ιδιωτική αλληλογραφία, καθώς και όλες οι υπηρεσίες που δεν έχουν ως κύριο σκοπό την παροχή προγραμμάτων ή εκδόσεων τύπου. Τέλος δεν περιλαμβάνονται στον ορισμό, η εταιρική

⁵⁷ Αιτιολογική σκέψη 9

επικοινωνία ούτε η διανομή ενημερωτικού ή διαφημιστικού υλικού για δημόσιες ή ιδιωτικές οντότητες.

4.3. Οι βασικές ρυθμίσεις του Κανονισμού

4.3.1. Προστασία της συντακτικής ανεξαρτησίας των δημοσιογράφων

Αναμφίβολα οι δημοσιογράφοι και οι συντάκτες αποτελούν τους πρωταρχικούς παράγοντες στη δημιουργία και μετάδοση αξιόπιστου ειδησεογραφικού περιεχομένου και περιεχομένου επικαιρότητας και ως εκ τούτου η προστασία της ουσιαστικής συντακτικής ανεξαρτησίας τους, συνιστά απαραίτητη προϋπόθεση για την πολυφωνία και ανεξαρτησία των μέσων ενημέρωσης. Οι συντάκτες πρέπει να είναι ελεύθεροι να λαμβάνουν ατομικές αποφάσεις στο πλαίσιο των επαγγελματικών δραστηριοτήτων τους και δη στο περιεχόμενο που παράγουν, με απώτερο σκοπό την προώθηση της ακεραιότητας των μέσων ενημέρωσης. Στο πλαίσιο αυτό, σύμφωνα με τον Κανονισμό,⁵⁸ τα κράτη-μέλη οφείλουν να απέχουν από αδικαιολόγητες πολιτικές, οικονομικές και οποιεσδήποτε άλλες πιέσεις και παρεμβάσεις στο έργο των παρόχων υπηρεσιών μέσων ενημέρωσης. Σκοπός είναι να διασφαλιστεί ότι οι πάροχοι μπορούν να εργάζονται ανεμπόδιστα, αποκαλύπτοντας την αλήθεια και προάγοντας τη λογοδοσία της εξουσίας, σύμφωνα με τον ρόλο τους ως «δημόσιοι ελεγκτές», χωρίς να αποθαρρύνονται από κρατικές παρεμβάσεις. Παράλληλα, σύμφωνα με το άρθρο 6, οι πάροχοι υπηρεσιών μέσων ενημέρωσης θα πρέπει να διασφαλίζουν τη διαφάνεια του ιδιοκτησιακού καθεστώτος, δημοσιοποιώντας τις εν λόγω πληροφορίες και να λαμβάνουν μέτρα με σκοπό τη γνωστοποίηση τυχόν συγκρούσεων συμφερόντων.⁵⁹ Προβλέπεται επίσης ότι και οι ίδιοι πάροχοι οφείλουν να λαμβάνουν μέτρα για να διασφαλίζουν την ανεξαρτησία τους, δηλαδή να μην υπόκεινται σε επιρροές από κρατικά ή οικονομικά συμφέροντα και να μπορούν να λαμβάνουν αποφάσεις με πλήρη ελευθερία. Στην περίπτωση των δημόσιων μέσων ενημέρωσης, οι δημοσιογράφοι πρέπει να διαθέτουν διαβεβαιώσεις ότι ο εργοδότης τους διαθέτει επαρκή χρηματοδότηση για μελλοντικές δραστηριότητες, σύμφωνα με την αποστολή δημόσιας υπηρεσίας που τους έχει ανατεθεί.⁶⁰

⁵⁸ Άρθρο 4 παρ. 1 και 2 σε συνδυασμό με άρθρο 6 παρ. 3

⁵⁹ «να διασφαλίζουν τη γνωστοποίηση κάθε πραγματικής ή δυνητικής σύγκρουσης συμφερόντων η οποία ενδέχεται να επηρεάσει την παροχή ειδησεογραφικού περιεχομένου και περιεχομένου επικαιρότητας»

⁶⁰ European Commission, European Media Freedom Act. Διαθέσιμο σε: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/protecting-democracy/european-media-freedom-act_en

4.3.2. Προστασία των δημοσιογραφικών πηγών

Η ευρωπαϊκή πράξη επιδιώκει να προστατεύσει το απόρρητο των δημοσιογραφικών πηγών και των εμπιστευτικών επικοινωνιών προκειμένου οι επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης να είναι σε θέση να συγκεντρώνουν, να ελέγχουν και να αναλύουν πληροφορίες, ακόμα και τις εμπιστευτικές.⁶¹ Στο πλαίσιο αυτό, η πράξη περιέχει ισχυρές διασφαλίσεις απαγορεύοντας τις κρατικές πιέσεις στους δημοσιογράφους, με τις μορφές της προσωπικής κράτησης, της επιβολής κυρώσεων και της εγκατάστασης λογισμικού παρεμβατικής παρακολούθησης⁶² στις ηλεκτρονικές συσκευές τους. Τα κράτη-μέλη οφείλουν να προστατεύουν τις δημοσιογραφικές πηγές και επικοινωνίες με όσους έχουν τακτικές ή επαγγελματικές σχέσεις με τα μέσα ενημέρωσης, μεταξύ άλλων έναντι της χρήσης τεχνολογιών παρακολούθησης.

Στο άρθρο 4 παρ. 4 όμως, προβλέπονται εξαιρέσεις αναφορικά με τη χρήση κατασκοπευτικών λογισμικών, ήτοι όταν πρόκειται για «επιτακτικό λόγο δημοσίου συμφέροντος» και εφόσον τα μέτρα είναι κατάλληλα και αναλογικά σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης, ενώ η λήψη τους πρέπει να υπόκειται σε προηγούμενη άδεια από δικαστική αρχή ή ανεξάρτητη αρχή λήψης αποφάσεων. Περαιτέρω στο άρθρο 4 παρ. 5, προβλέπεται η χρήση λογισμικού παρεμβατικής παρακολούθησης για λόγους διερεύνησης σοβαρών εγκλημάτων που τιμωρούνται στο ενδιαφερόμενο κράτος-μέλος, με στερητική της ελευθερίας ποινή. Τα ως άνω μέτρα παρακολούθησης πρέπει να επανεξετάζονται τακτικά από το δικαστικό σώμα ή από ανεξάρτητη αρχή για τη διαπίστωση της συνδρομής των προϋποθέσεων επιβολής τους. Ωστόσο και στην περίπτωση αυτή, τα υποκείμενα θα ενημερώνονται σχετικά με την παρακολούθησή τους και θα μπορούν να προσφεύγουν ενώπιον των δικαστηρίων βάσει του Κανονισμού ασκώντας τα δικαιώματα πραγματικής προσφυγής και δικαστικής προστασίας. Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι τα κράτη-μέλη μπορούν πάντα να προβλέπουν ακόμη πιο προστατευτικά μέτρα για τους δημοσιογράφους.

⁶¹ Άρθρο 4 παρ. 3

⁶² Σύμφωνα με τους ορισμούς του άρθρου 2, πρόκειται για «κάθε προϊόν με ψηφιακά στοιχεία, ειδικά σχεδιασμένο για την εκμετάλλευση τρωτών σημείων άλλων προϊόντων με ψηφιακά στοιχεία, το οποίο επιτρέπει τη μυστική παρακολούθηση φυσικών ή νομικών προσώπων μέσω της παρακολούθησης, της εξαγωγής, της συλλογής ή της ανάλυσης δεδομένων από τα εν λόγω προϊόντα ή από τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα που χρησιμοποιούν τα εν λόγω προϊόντα, μεταξύ άλλων αδιακρίτως».

4.3.3. Ανεξάρτητα δημόσια μέσα ενημέρωσης

Τα δημόσια μέσα ενημέρωσης διαδραματίζουν ιδιαίτερο ρόλο στην εσωτερική αγορά, λόγω του ότι διασφαλίζουν την αμερόληπτη ενημέρωση των πολιτών με γνώμονα το δημόσιο συμφέρον. Πλην όμως, ενδέχεται να είναι εκτεθειμένα στον κίνδυνο παρεμβάσεων λόγω της θεσμικής εγγύτητάς τους με το κράτος και της δημόσιας χρηματοδότησής τους. Έτσι, στο κείμενο της πράξης και ειδικότερα στο άρθρο 5, προβλέπονται ειδικές ρυθμίσεις για την αντιμετώπιση των προκλήσεων των δημόσιων μέσων ενημέρωσης.

Αρχικά, ορίζεται ότι ο επικεφαλής και το διοικητικό συμβούλιο των δημόσιων μέσων ενημέρωσης θα πρέπει να διορίζονται κατά τρόπο διαφανή, ανοικτό και χωρίς διακρίσεις, ενώ μπορούν να παυθούν πριν από τη λήξη της θητείας τους μόνο σε εξαιρετικές περιστάσεις. Ακόμα προβλέπεται ότι οι διαδικασίες χρηματοδότησης πρέπει να βασίζονται σε διαφανή και αντικειμενικά κριτήρια και να εγγυώνται βιώσιμους και προβλέψιμους οικονομικούς πόρους προκειμένου να διασφαλίζεται η επαρκής και σταθερή χρηματοδότησή τους σε πολυετή βάση και συνακόλουθα η ανεξάρτητη λειτουργία τους. Τέλος, στο πλαίσιο της δημόσιας υπηρεσίας τους, οι εν λόγω πάροχοι οφείλουν να τηρούν την πολυφωνία και την αμεροληψία ως προς τις μεταδιδόμενες πληροφορίες.

4.3.4. Διαρθρωμένη Συνεργασία

Στο άρθρο 14 του Κανονισμού, επισημαίνεται η ανάγκη για συνεργασία και συντονισμό μεταξύ των εθνικών ρυθμιστικών αρχών για τους σκοπούς της ευρωπαϊκής πράξης. Η διαρθρωμένη συνεργασία επιτρέπει στις εθνικές αρχές να ανταλλάσσουν πρακτικές και πληροφορίες, ώστε να αντιμετωπίζονται από κοινού προκλήσεις που σχετίζονται με τα μέσα ενημέρωσης, όπως οι πολιτικές ή οικονομικές παρεμβάσεις. Συγκεκριμένα, η αιτούσα αρχή μπορεί να απευθυνθεί σε άλλες ρυθμιστικές αρχές⁶³ για την από κοινού διαχείριση του ζητήματος σε ενωσιακό επίπεδο. Σε περίπτωση που δεν επιτευχθεί συμφωνία μεταξύ των ρυθμιστικών αρχών, οποιαδήποτε από τις δύο αρχές έχει τη δυνατότητα να παραπέμψει το ζήτημα στο συμβούλιο, το οποίο σε διαβούλευση με την Επιτροπή εκδίδει γνώμη επί του θέματος.

⁶³ Άρθρο 14 παρ. 2: «Το αίτημα συνεργασίας περιέχει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες σχετικά με αυτό, συμπεριλαμβανομένων του σκοπού και των λόγων για τους οποίους υποβάλλεται.»

4.3.5. Παροχή υπηρεσιών μέσω ενημέρωσης σε ψηφιακό περιβάλλον

Στην εποχή της επικράτησης των ψηφιακών μέσων ενημέρωσης, η διασυννοριακή πλέον διαθεσιμότητα περιεχομένου και η ευκολία πρόσβασης σε πηγές πληροφόρησης καθιστούν επιτακτική την ανάγκη ρύθμισης σε επίπεδο ΕΕ. Συγκεκριμένα σύμφωνα με τον Κανονισμό,⁶⁴ οι υπηρεσίες μέσω ενημέρωσης αποκτούν ολοένα και περισσότερο ψηφιακό και διεθνή χαρακτήρα, καθιστώντας τις πολύ μεγάλες επιγραμμικές πλατφόρμες πύλες για το περιεχόμενο των μέσων ενημέρωσης, μεταξύ άλλων με αυτοματοποιημένα μέσα ή με αλγόριθμους, απειλώντας με τον τρόπο αυτό, την αξιόπιστη και αντικειμενική πληροφόρηση. Ταυτόχρονα, οι παγκόσμιες πλατφόρμες αποτελούν σημαντικούς παρόχους επιγραμμικής διαφήμισης επηρεάζοντας τη χρηματοδότηση και την οικονομική βιωσιμότητα των μέσων ενημέρωσης. Επομένως λόγω του καίριου ρόλου τους, προβλέπονται ειδικές υποχρεώσεις για αυτές στον Κανονισμό.

Ο Κανονισμός βασίζεται στην Πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες (DSA)⁶⁵, η οποία θεσπίζει κανόνες για τη διαχείριση του περιεχομένου στο διαδίκτυο και την προστασία των χρηστών από παράνομο ή επιβλαβές περιεχόμενο. Η ευρωπαϊκή πράξη (EMFA), όμως παρέχει πρόσθετες διασφαλίσεις κατά της αδικαιολόγητης και αυθαίρετης αφαίρεσης από πολύ μεγάλες επιγραμμικές πλατφόρμες και πολύ μεγάλες μηχανές αναζήτησης,⁶⁶ περιεχομένου μέσω ενημέρωσης που έχει παραχθεί σύμφωνα με επαγγελματικά πρότυπα, όταν αυτό θεωρείται από τις ίδιες τις πλατφόρμες ως ασύμβατο με τους όρους και τις προϋποθέσεις τους. Οι πλατφόρμες υποχρεούνται να σέβονται την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης και να αποφεύγουν τη μονομερή ή αυθαίρετη αφαίρεση περιεχομένου, χωρίς επαρκή αιτιολογία. Υπό το πρίσμα αυτό, οι VLOPs οφείλουν να προβαίνουν σε εκτιμήσεις κινδύνου στις υπηρεσίες τους, οι οποίες περιλαμβάνουν τους συστημικούς κινδύνους⁶⁷ που

⁶⁴ Αιτιολογικές σκέψεις 3, 4, 11 και 50 σε συνδυασμό με άρθρο 18

⁶⁵ Κανονισμός (ΕΕ) 2022/2065 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 19ης Οκτωβρίου 2022 σχετικά με την ενιαία αγορά ψηφιακών υπηρεσιών και την τροποποίηση της οδηγίας 2000/31/ΕΚ (πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες), (ΕΕ L 277 της 27.10.2022). Διαθέσιμος σε: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj>

⁶⁶ Πρόκειται για τις VLOPs (Very Large Online Platforms) και VLOSEs (Very Large Online Search Engines), ήτοι τις πλατφόρμες και μηχανές αναζήτησης αντίστοιχα με απήχηση άνω των 45 εκατομμυρίων μηνιαίων ενεργών χρηστών στην ΕΕ.

⁶⁷ Συστημικοί κίνδυνοι θεωρούνται εκείνοι που επηρεάζουν την κοινωνία στο σύνολό της, όπως αυτοί που σχετίζονται με τα θεμελιώδη δικαιώματα, το παράνομο περιεχόμενο, τη δημόσια ασφάλεια, τις εκλογές, κ.λπ.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2025), Ένα ασφαλέστερο & δικαιότερο διαδικτυακό περιβάλλον. Διαθέσιμο σε: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/el/factpages/safer-fairer-online-environment>

προέρχονται από το σχεδιασμό, τη λειτουργία ή τη χρήση τους, όπως συντονισμένες εκστρατείες παραπληροφόρησης. Με βάση τις εν λόγω εκτιμήσεις, οι διαδικτυακές πλατφόρμες υποχρεούνται να εφαρμόζουν μηχανισμούς μετριασμού του κινδύνου. Σε περιπτώσεις όμως, που δεν υφίστανται συστημικοί κίνδυνοι, οι πολύ μεγάλες επιγραμμικές πλατφόρμες που προτίθενται να αφαιρέσουν νόμιμο περιεχόμενο μέσω ενημέρωσης που θεωρείται αντίθετο με τις πολιτικές τους, θα πρέπει να κοινοποιούν στους παρόχους μέσω ενημέρωσης, τους λόγους αναστολής ή περιορισμού της προβολής του περιεχομένου πριν από την έναρξη ισχύος του μέτρου βάσει του άρθρου 4 του Κανονισμού (ΕΕ) 2019/1150⁶⁸ και του άρθρου 17 της DSA. Σύμφωνα με την EMFA (άρθρο 18 παρ.4), πριν από την έναρξη ισχύος της αναστολής ή του περιορισμού, θα διασφαλίζεται η δυνατότητα για τους παρόχους μέσω ενημέρωσης να απαντήσουν εντός 24 ωρών ή συντομότερου χρονικού διαστήματος. Η ρύθμιση αυτή επιτρέπει στους παρόχους μέσω ενημέρωσης να προβάλλουν αντιρρήσεις και να υπερασπίζονται το περιεχόμενό τους, εφόσον θεωρούν ότι η αφαίρεση ή ο περιορισμός του είναι αδικαιολόγητος. Ελλείψει απάντησης, οι πλατφόρμες ενημερώνουν τον ενδιαφερόμενο για την απόφαση αναστολής ή περιορισμού, χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση. Η εν λόγω διαδικασία δεν θα εφαρμόζεται όμως, όταν οι αποφάσεις ελέγχου περιεχομένου από τις VLOPs λαμβάνονται στο πλαίσιο της συμμόρφωσης με τις υποχρεώσεις τους βάσει της DSA και της AVMSD, ιδίως της υποχρέωσής τους να ενεργούν με επιμέλεια για την αντιμετώπιση του παράνομου περιεχομένου και να λαμβάνουν μέτρα για τον μετριασμό των συστημικών κινδύνων που απορρέουν από τις υπηρεσίες τους.⁶⁹ Στο πλαίσιο προστασίας της ελευθερίας έκφρασης, οι πάροχοι υπηρεσιών μέσω ενημέρωσης έχουν τη δυνατότητα να προσβάλλουν αποτελεσματικά τις αποφάσεις ελέγχου περιεχομένου με καταγγελία στην πλατφόρμα, η οποία οφείλει να διεκπεραιώνει κατά προτεραιότητα τις υποβληθείσες καταγγελίες.

Προκειμένου να επιτευχθεί η συνεργασία των παρόχων παγκόσμιων πλατφορμών, των παρόχων υπηρεσιών μέσω ενημέρωσης και των εκπροσώπων των πολιτών, προβλέπεται στο άρθρο 19, ότι το συμβούλιο διοργανώνει διαρθρωμένο διάλογο, με σκοπό

⁶⁸ Κανονισμός (ΕΕ) 2019/1150 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου Και του Συμβουλίου, της 20ής Ιουνίου 2019, για την προώθηση της δίκαιης μεταχείρισης και της διαφάνειας για τους επιχειρηματικούς χρήστες επιγραμμικών υπηρεσιών διαμεσολάβησης (ΕΕ L 186 της 11.7.2019). Διαθέσιμος σε: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32019R1150>

⁶⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2023), Ερωτήσεις και Απαντήσεις: Ευρωπαϊκή πράξη για την ελευθερία των μέσω ενημέρωσης, Βρυξέλλες.

Διαθέσιμο σε: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/qanda_22_5505

τη συζήτηση των βέλτιστων πρακτικών και την παρακολούθηση της τήρησης πρωτοβουλιών αυτορρύθμισης που αποσκοπούν στην προστασία των χρηστών από επιβλαβές περιεχόμενο. Έπειτα το συμβούλιο οφείλει να υποβάλει έκθεση στην Επιτροπή με τα αποτελέσματα του διαλόγου ενώ όπου απαιτείται, το συμβούλιο θα δημοσιοποιεί τα αποτελέσματα του εν λόγω διαρθρωμένου διαλόγου.

Επιπλέον, στο άρθρο 20 του Κανονισμού καθιερώνεται ένα νέο δικαίωμα των χρηστών για εξατομίκευση της διάθεσης των μέσων ενημέρωσης, ήτοι το δικαίωμα προσαρμογής των προεπιλεγμένων ρυθμίσεων που διαχειρίζονται την πρόσβαση και τη χρήση υπηρεσιών μέσων ενημέρωσης, σε συσκευές και διεπαφές, όπως οι συνδεδεμένες τηλεοράσεις. Έτσι οι χρήστες έχουν τη δυνατότητα να τροποποιούν ελεύθερα, εύκολα και ανά πάσα στιγμή, τον έλεγχο των ρυθμίσεων του περιεχομένου που καταναλώνουν, σύμφωνα με τις προτιμήσεις τους, προκειμένου να διευκολύνεται η εξατομικευμένη εμπειρία χρήσης.

Συμπερασματικά, η ευρωπαϊκή πράξη για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης έχοντας αναγνωρίσει τον σπουδαίο και διασυννοριακό χαρακτήρα των ψηφιακών μέσων ενημέρωσης, αποσκοπεί στην αποτροπή της συγκέντρωσης της εξουσίας από τις πολύ μεγάλες επιγραμμικές πλατφόρμες και στη διασφάλιση της αξιόπιστης πληροφόρησης. Επιπλέον, προάγει τη διαφάνεια και την ευθύνη των πλατφορμών, ενώ ενισχύει τα δικαιώματα των χρηστών στην εξατομίκευση της εμπειρίας τους και στη διαχείριση του περιεχομένου.

4.3.6. Αξιολόγηση των συγκεντρώσεων της αγοράς μέσων ενημέρωσης

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται σταθερά αυξανόμενη συγκέντρωση οικονομικής και πολιτικής ισχύος σε πολυεθνικούς ομίλους μέσων ενημέρωσης, γεγονός που οδηγεί στην εμφάνιση μονοπωλιακών δομών στον εν λόγω τομέα. Οι διάφορες μορφές συγκέντρωσης (οριζόντια,⁷⁰ κάθετη⁷¹ και διαγώνια⁷²) καθώς και η κατοχή δεσπόζουσας θέσης στην αγορά των μέσων, συνιστούν σοβαρή απειλή για την οικονομική βιωσιμότητα και την πολυφωνία. Υπάρχει ο κίνδυνος αποκλεισμού ορισμένων μειονοτήτων από τη δυνατότητα συμμετοχής

⁷⁰ Εξαγορά ή συγχώνευση εταιρειών του ίδιου κλάδου (κατοχή διαφορετικών τηλεοπτικών σταθμών από τον ίδιο όμιλο).

⁷¹ Έλεγχος από την ίδια εταιρεία σταδίων της παραγωγής ή διανομής μιας υπηρεσίας, από την παραγωγή μέχρι την κατανάλωση (κατοχή εφημερίδας, πρακτορείου διανομής).

⁷² Εξαγορά ή συγχώνευση εταιρειών που δεν ανήκουν στον ίδιο τομέα, αλλά συνδέονται με άλλους τομείς μέσω κοινών επιχειρηματικών στόχων (ραδιοφωνικοί σταθμοί και ειδησεογραφικές ιστοσελίδες υπό κοινό ιδιοκτήτη).

στην παραγωγή και διάδοση περιεχομένου, υπονομεύοντας έτσι τον πλουραλισμό και την ισότιμη εκπροσώπηση στον δημόσιο διάλογο.

Ο Κανονισμός στο άρθρο 22 επιδιώκει να διασφαλίσει ότι τα κράτη-μέλη καθορίζουν στο εθνικό τους δίκαιο, διαφανείς και αντικειμενικούς κανόνες που επιτρέπουν την αξιολόγηση των συγκεντρώσεων της αγοράς των μέσων ενημέρωσης με σημαντικό αντίκτυπο στην αγορά. Οι εν λόγω κανόνες πρέπει να ορίζουν τις εθνικές ρυθμιστικές αρχές ως υπεύθυνες για την αξιολόγηση ενώ παράλληλα προβλέπουν ότι τα μέρη που συμμετέχουν στη συγκέντρωση της αγοράς, την κοινοποιούν εκ των προτέρων στις αρμόδιες αρχές. Περαιτέρω κατά την αξιολόγηση της συγκέντρωσης, λαμβάνονται υπόψη οι επιπτώσεις στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης, οι διασφαλίσεις για τη συντακτική ανεξαρτησία, η οικονομική βιωσιμότητα και οι πιθανές δεσμεύσεις που ενδέχεται να προτείνουν τα μέρη της συγκέντρωσης.⁷³

Η Επιτροπή σε συνεργασία με το συμβούλιο εκδίδει κατευθυντήριες γραμμές αναφορικά με τον αντίκτυπο των συγκεντρώσεων της αγοράς στην πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης.⁷⁴ Το συμβούλιο είναι σε θέση να εκδίδει γνώμες για σχέδια αξιολογήσεων αναφορικά με τις συγκεντρώσεις, οι οποίες είναι πιθανό να επηρεάσουν τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Η αρμόδια εθνική ρυθμιστική αρχή οφείλει να λαμβάνει ιδιαίτερα υπόψη τη γνώμη, η οποία θα δημοσιοποιείται. Σε περίπτωση που δεν ακολουθήσει τη γνώμη, η ρυθμιστική αρχή οφείλει να προβάλει στο συμβούλιο και την Επιτροπή τεκμηριωμένα τις απόψεις της. Τέλος, το συμβούλιο μπορεί να εκδώσει γνώμη ακόμα και σε περιπτώσεις όπου οι εθνικές αρχές δεν έχουν προβεί σε αξιολόγηση της συγκέντρωσης στην πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης ή δεν έχουν ζητήσει τη γνώμη του.

4.3.7. Μέτρηση κοινού

Η μέτρηση του κοινού (της θέασης) αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την κατανομή των οικονομικών πόρων και της διαφήμισης για τους παρόχους μέσων ενημέρωσης, μέσω της κατανόησης και αξιολόγησης των προτιμήσεων του κοινού. Οι πάροχοι χρησιμοποιούν εργαλεία και μεθόδους μέτρησης, όπως η παρακολούθηση τηλεθέασης προκειμένου να κατανοήσουν τι αρέσει στο κοινό τους. Περαιτέρω επηρεάζει τις τιμές, τις αγορές ή τις πωλήσεις περιεχομένου και ως εκ τούτου το σχεδιασμό, την παραγωγή και τη διανομή του.

⁷³ Με την επιφύλαξη των εφαρμοστέων κανόνων ανταγωνισμού.

⁷⁴ Άρθρο 22 παρ. 2 και 3

Σύμφωνα με το άρθρο 24 του Κανονισμού, οι πάροχοι συστημάτων μέτρησης κοινού οφείλουν να διαθέτουν συστήματα και μεθοδολογίες που συμμορφώνονται με τις αρχές της διαφάνειας, της αναλογικότητας και της επαληθευσιμότητας. Ακόμα οι πάροχοι ιδιόκτητων συστημάτων μέτρησης κοινού είναι υποχρεωμένοι να παρέχουν στα ενδιαφερόμενα μέρη, ακριβείς, πλήρεις και επικαιροποιημένες πληροφορίες σχετικά με τη μεθοδολογία που χρησιμοποιούν ενώ παράλληλα διασφαλίζουν ότι η εν λόγω μεθοδολογία υποβάλλεται ετησίως σε ανεξάρτητο έλεγχο. Οι ρυθμιστικές αρχές μπορούν να ενθαρρύνουν τους παρόχους συστημάτων μέτρησης κοινού να συνεργάζονται με τους παρόχους μέσων ενημέρωσης προκειμένου να καταρτίζουν κώδικες δεοντολογίας. Τέλος, το συμβούλιο προωθεί την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών μεταξύ των εθνικών ρυθμιστικών αρχών, των παρόχων συστημάτων μέτρησης κοινού, των παρόχων μέσων ενημέρωσης και των παρόχων επιγραμμικών πλατφορμών με σκοπό την ανάπτυξη ορθών και αντικειμενικών συστημάτων μέτρησης κοινού.

Με τους νέους κανόνες μέτρησης κοινού που θέτει η ευρωπαϊκή πράξη, οι εταιρείες μέσων ενημέρωσης θα είναι σε θέση να περιορίζουν τους κινδύνους διογκωμένων ή μεροληπτικών δεδομένων αναφορικά με τις προτιμήσεις του κοινού και συνακόλουθα να επωφεληθούν από τον θεμιτό ανταγωνισμό, συμβάλλοντας στην αντικειμενική ενημέρωση των πολιτών.

4.3.8. Κατανομή δημόσιων πόρων για κρατική διαφήμιση

Η κρατική διαφήμιση, ήτοι τα δημόσια κονδύλια που διατίθενται για μηνύματα προώθησης ή μηνύματα αυτοπροβολής, δημόσιες ανακοινώσεις ή ενημερωτικές εκστρατείες από δημόσιες αρχές αποτελεί βασική πηγή εσόδων στον τομέα των μέσων ενημέρωσης και επομένως τα μέρη της αγοράς θα πρέπει να έχουν ίσες ευκαιρίες πρόσβασης σε αυτήν.

Αναγνωρίζοντας τον κίνδυνο καταχρηστικής αξιοποίησης της κρατικής διαφήμισης από τις κυβερνήσεις ως μέσο πολιτικής επιρροής στα μέσα ενημέρωσης, η ευρωπαϊκή πράξη προβλέπει στο άρθρο 25 παρ. 1, ότι οι δημόσιοι πόροι που διατίθενται σε παρόχους υπηρεσιών μέσων ενημέρωσης και παρόχους επιγραμμικών πλατφορμών για σκοπούς κρατικής διαφήμισης, πρέπει να χορηγούνται σύμφωνα με διαφανή, αντικειμενικά και αναλογικά κριτήρια, τα οποία δημοσιοποιούνται, καθώς και μέσω ανοικτών διαδικασιών. Επίσης οι ετήσιες δημόσιες δαπάνες κρατικής διαφήμισης πρέπει να κατανέμονται σε ευρύ φάσμα παρόχων, προκειμένου να εκπροσωπείται το μεγαλύτερο μέρος στην αγορά και να

μην παρατηρείται το φαινόμενο της συγκέντρωσης των υπηρεσιών μέσω ενημέρωσης. Οι δημόσιες αρχές δημοσιοποιούν ετησίως και σε εύκολα προσβάσιμη μορφή, αναλυτικές πληροφορίες, οι οποίες περιλαμβάνουν: α) την επίσημη επωνυμία των παρόχων υπηρεσιών μέσω ενημέρωσης, οι οποίοι προσέφεραν τις υπηρεσίες, β) την επίσημη επωνυμία των επιχειρηματικών ομίλων στους οποίους ενδέχεται να ανήκουν οι πάροχοι και γ) το συνολικό ετήσιο ποσό που δαπανήθηκε καθώς και τα ποσά που αξιοποιήθηκαν ανά πάροχο.

Στο πλαίσιο αυτό, οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές ή άλλες ανεξάρτητες αρχές μεριμνούν για την τήρηση των εν λόγω διατάξεων και την υποβολή ετήσιας έκθεσης αναφορικά με την κατανομή των διαφημιστικών δαπανών στους παρόχους υπηρεσιών μέσω ενημέρωσης. Στην περίπτωση δε, που η παρακολούθηση και υποβολή εκθέσεων διενεργούνται από ανεξάρτητους φορείς, ενημερώνουν πλήρως τις εθνικές ρυθμιστικές αρχές.

4.3.9. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Υπηρεσιών Μέσων Ενημέρωσης και ο ρόλος των Εθνικών Ρυθμιστικών Αρχών

Στο άρθρο 8 του Κανονισμού, ιδρύεται το νέο ανεξάρτητο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Υπηρεσιών Μέσων Ενημέρωσης (στο εξής «συμβούλιο»), το οποίο αντικαθιστά και διαδέχεται την ομάδα των ευρωπαϊκών ρυθμιστικών αρχών για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων (ERGA), η οποία συστάθηκε σύμφωνα με το άρθρο 30β της Οδηγίας 2010/13/ΕΕ. Το συμβούλιο ενεργεί με απόλυτη ανεξαρτησία κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του, απαρτίζεται από εκπροσώπους των εθνικών ρυθμιστικών αρχών και επικουρείται από γραμματεία της Επιτροπής. Στόχος του είναι η αποτελεσματική και συνεπής εφαρμογή του νομικού πλαισίου της ΕΕ για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης.

Τα καθήκοντα του συμβουλίου ορίζονται στο άρθρο 13 του Κανονισμού. Ειδικότερα, μεταξύ άλλων επικουρεί την Επιτροπή στην έκδοση κατευθυντήριων γραμμών για θέματα αναφορικά με τα μέσα ενημέρωσης, καταρτίζει γνώμες σχετικά με εθνικά μέτρα και αποφάσεις που ενδέχεται να επηρεάσουν την αγορά των μέσων ενημέρωσης και τις συγκεντρώσεις στην αγορά αυτή και γνωμοδοτεί επί τεχνικών και πραγματικών ζητημάτων που ανακύπτουν σε σχέση με την εφαρμογή του Κανονισμού. Στο πλαίσιο αυτό, παρέχει συμβουλές εμπειρογνομόνων σχετικά με την εφαρμογή της ευρωπαϊκής πράξης και προωθεί τη συνεργασία και την αποτελεσματική ανταλλαγή πληροφοριών και βέλτιστων πρακτικών μεταξύ των εθνικών ρυθμιστικών αρχών. Ο ρόλος του Συμβουλίου επεκτείνεται

και στη διευκόλυνση της συνεργασίας μεταξύ των πολύ μεγάλων επιγραμμικών πλατφορμών και των υπηρεσιών μέσω ενημέρωσης για την παρακολούθηση της συμμόρφωσης των πλατφορμών, μέσω διαρθρωμένου διαλόγου (άρθρο 13 παρ. 1 στοιχείο ιγ). Παράλληλα, το Συμβούλιο διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην καταπολέμηση της παραπληροφόρησης, ρυθμίζοντας τα μέτρα των εθνικών ρυθμιστικών αρχών σχετικά με τη διάδοση ή την πρόσβαση σε υπηρεσίες μέσω ενημέρωσης που προέρχονται από χώρες εκτός της Ένωσης και απευθύνονται σε κοινό εντός της Ένωσης και εγκυμονούν σοβαρούς κινδύνους για τη δημόσια ασφάλεια.

Σύμφωνα με το άρθρο 7, οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές και φορείς που είναι αρμόδιοι για την εποπτεία των υπηρεσιών μέσω ενημέρωσης σε κάθε κράτος-μέλος της ΕΕ, πρέπει να διασφαλίζουν την αποτελεσματική εφαρμογή των ρυθμίσεων του Κανονισμού. Προκειμένου να εξασφαλιστεί η ανεξαρτησία τους, τα κράτη-μέλη είναι υποχρεωμένα να διασφαλίζουν ότι οι φορείς διαθέτουν τους απαραίτητους οικονομικούς, ανθρώπινους και τεχνικούς πόρους για να ανταποκριθούν πλήρως στις υποχρεώσεις τους. Επιπλέον στο πλαίσιο άσκησης των καθηκόντων τους, οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές ενδέχεται να ζητούν από φυσικά ή νομικά πρόσωπα να παρέχουν, εντός εύλογου χρονικού διαστήματος, πληροφορίες και δεδομένα που είναι αναγκαία για την εκτέλεση των υποχρεώσεών τους. Στα πρόσωπα αυτά περιλαμβάνονται τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα που υπόκεινται στο εν λόγω κεφάλαιο του Κανονισμού, καθώς και άλλοι φορείς, οι οποίοι λόγω των επαγγελματικών τους δραστηριοτήτων, ενδέχεται να διαθέτουν τις απαιτούμενες πληροφορίες. Τέλος, εάν διαπιστωθεί ότι οι εθνικές αρχές δεν εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Υπηρεσιών Μέσων Ενημέρωσης, μπορεί να εκδώσει συστάσεις ή να αναλάβει περαιτέρω ενέργειες προκειμένου να διασφαλίσει τη συμμόρφωσή τους.

4.3.10. Διαδικασία παρακολούθησης και υποβολή εκθέσεων

Στις τελικές διατάξεις της ευρωπαϊκής πράξης, ήτοι στα άρθρα 26 και 27 προβλέπεται ότι η Επιτροπή θα παρακολουθεί σε ετήσια βάση, την εσωτερική αγορά των μέσων ενημέρωσης και ειδικότερα τις προκλήσεις και τους κινδύνους που θα προκύπτουν. Η διαδικασία παρακολούθησης περιλαμβάνει πλήρη αναφορά της κατάστασης των αγορών μέσω ενημέρωσης σε όλα τα κράτη-μέλη, τη μελλοντική εξέλιξη της λειτουργίας τους, με ιδιαίτερη έμφαση στο ρόλο των επιγραμμικών πλατφορμών, τους κινδύνους για την ουσιαστική συντακτική ανεξαρτησία και τα μέτρα αντιμετώπισης καθώς και τις

αποτελεσματικές πρακτικές για την κατανομή της κρατικής διαφήμισης. Τα πορίσματα της ως άνω διαδικασίας δημοσιοποιούνται ετησίως στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Στο άρθρο 27 της ευρωπαϊκής πράξης, προβλέπεται ότι έως την 8^η Αυγούστου 2028 και στη συνέχεια ανά τέσσερα έτη, η Επιτροπή θα αξιολογεί την εφαρμογή του Κανονισμού υποβάλλοντας έκθεση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή. Κατά τη διαδικασία της αξιολόγησης, η Επιτροπή λαμβάνει υπόψη τα πορίσματα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, τα σχετικά έγγραφα που εκδίδει το συμβούλιο και τα αποτελέσματα της παρακολούθησης του άρθρου 26. Οι εν λόγω εκθέσεις ενδέχεται κατά περίπτωση να συνοδεύονται και από πρόταση τροποποίησης διατάξεων του Κανονισμού.

Οι βασικές πτυχές της EMFA, όπως αναλύθηκαν ανωτέρω, συνοψίζονται σχηματικά παρακάτω στην Εικόνα 2:

Εικόνα 2: Οι βασικές πτυχές της EMFA ⁷⁵

4.4. Η αξιολόγηση και η εφαρμογή στα κράτη-μέλη

Η ευρωπαϊκή πράξη για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης (European Media Freedom Act) αποτελεί ένα ιστορικό βήμα για τη θέσπιση ενός ενιαίου συνόλου κανόνων σε επίπεδο ΕΕ, μέσω της εναρμόνισης ορισμένων διαφορετικών πτυχών των κανόνων των κρατών-μελών που σχετίζονται με την πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης, διασφαλίζοντας έτσι υψηλά πρότυπα προστασίας στον εν λόγω τομέα. Αποτελεί μέρος του

⁷⁵ European Commission (2022), Factsheet, *European Media Freedom Act*, Brussels, αρχείο pdf (σ. 2). Διαθέσιμο σε: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_22_5507 (Η εικόνα έχει περικοπεί από το αρχικό έγγραφο).

σχεδίου δράσης της ΕΕ για την προώθηση της δημοκρατικής συμμετοχής των πολιτών, καθώς τα ελεύθερα και ανεξάρτητα μέσα ενημέρωσης διαδραματίζουν σπουδαίο ρόλο για τη δημοκρατία, το κράτος δικαίου και την οικονομία. Όπως περιγράφεται, η πράξη προτείνεται ως άμεση απάντηση στις τρέχουσες τάσεις στο παγκόσμιο τοπίο των μέσων ενημέρωσης και σε συγκεκριμένες καταστάσεις που σημειώθηκαν σε ορισμένα κράτη-μέλη τα τελευταία χρόνια, οι οποίες επηρεάζουν την ασφάλεια των δημοσιογράφων και την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης, όπως η παραπληροφόρηση, η αδιαφάνεια του ιδιοκτησιακού καθεστώτος, η συγκέντρωση της αγοράς, η αδιαφανής κατανομή της κρατικής διαφήμισης και η αυθαίρετη αφαίρεση περιεχομένου από τις πολύ μεγάλες επιγραμμικές πλατφόρμες.⁷⁶ Σε μια εποχή που οι υπηρεσίες μέσων ενημέρωσης γίνονται ολοένα και περισσότερο διασυνοριακές, η νέα αυτή ρύθμιση μπορεί πράγματι να συμβάλει στο συντονισμό, στη συνεργασία μεταξύ των κρατών-μελών και εν τέλει στην προώθηση συνεκτικών προσεγγίσεων αναφορικά με την πολυφωνία και το ποιοτικό περιεχόμενο.

Πρόκειται για μια σχετικά σύντομη, αλλά αρκετά διαφοροποιημένη νομοθετική πράξη στο πλαίσιο της ΕΕ, καλύπτοντας διάφορους τομείς που σχετίζονται με την προστασία της ελευθερίας των μέσων ενημέρωσης. Στις διατάξεις της υπάρχει ρητή αναφορά στα μέσα ενημέρωσης ως δημόσιο αγαθό (“public good”) και περιγράφεται η εσωτερική αγορά μέσων ενημέρωσης. Επεξηγώντας και τις δύο έννοιες στην αιτιολογική έκθεση, η Επιτροπή συνδέει θεμελιώδεις αρχές του δικαίου της ΕΕ, όπως η δημοκρατία και το κράτος δικαίου, με το συγκεκριμένο θεμελιώδες δικαίωμα της ελευθερίας των μέσων ενημέρωσης. Ως εκ τούτου, η ευρωπαϊκή πράξη αναγάγει την προστασία της συντακτικής ελευθερίας ως ακρογωνιαίο λίθο ενός ανεξάρτητου τοπίου μέσων ενημέρωσης.

Ειδικότερα:

Με τα κοινά ελάχιστα πρότυπα προστασίας που προβλέπει, μπορεί να διασφαλίσει την ουσιαστική συντακτική ανεξαρτησία των επαγγελματιών μέσων ενημέρωσης και την προστασία των πηγών και των απορρήτων τους, όπως θα παρουσιαστεί αναλυτικά στην υποενότητα 4.1. της παρούσας εργασίας. Ανεξάρτητα όμως, από την προστασία που επιδιώκει να διασφαλίσει ο Κανονισμός σε επίπεδο ΕΕ, η πίεση που ασκείται στους δημοσιογράφους και άλλους παράγοντες των μέσων ενημέρωσης προέρχεται από κρατικές παρεμβάσεις. Επομένως, η ανεξαρτησία των δημοσιογράφων μπορεί να

⁷⁶ Cole, Mark. D. (2024), *Acting on Media Freedom: The Proposed European Media Freedom Act (EMFA) of the European Union*, 55 U. Pac. L. Rev. 289.

Διαθέσιμο σε: <https://scholarlycommons.pacific.edu/uoplawreview/vol55/iss2/14/>

επιτευχθεί μόνο εφόσον τα ίδια τα κράτη-μέλη αντιληφθούν τον σπουδαίο ρόλο τους για τη δημοκρατία και συμμορφωθούν με τον Κανονισμό προκειμένου να διασφαλίζεται το έργο τους, ήτοι η παραγωγή αξιόπιστων και ποιοτικών πληροφοριών.

Στη συνέχεια οι νέοι κανόνες για τους παράγοντες των μέσων ενημέρωσης προσφέρουν μεγαλύτερη ασφάλεια δικαίου και περισσότερη προβλεψιμότητα αναφορικά με τις συγκεντρώσεις στην αγορά των μέσων ενημέρωσης, διευκολύνοντας έτσι τους παρόχους να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους σε ολόκληρη την ευρωπαϊκή εσωτερική αγορά. Οι εταιρείες μέσων ενημέρωσης θα είναι σε θέση να επωφεληθούν από τον θεμιτό ανταγωνισμό και από καλύτερη απόδοση επενδύσεων στο ψηφιακό περιβάλλον μέσω των κανόνων διαφάνειας για τη μέτρηση κοινού και των ισχυρών διασφαλίσεων σχετικά με την αφαίρεση περιεχομένου από επιγραμμικές πλατφόρμες.

Βέβαια, οι προβλέψεις του Κανονισμού αναφορικά με τα δημόσια μέσα ενημέρωσης, την κατανομή δημόσιων πόρων για την κρατική διαφήμιση, τη μέτρηση κοινού και την αξιολόγηση των συγκεντρώσεων της αγοράς μέσων ενημέρωσης, αφήνουν επίσης μεγάλα περιθώρια στα κράτη, αναφέροντας μόνο ότι οι κανόνες που θα θεσπιστούν, πρέπει να πληρούν ορισμένα κριτήρια. Πρόκειται περισσότερο για ενθάρρυνση της ΕΕ προς τα κράτη-μέλη μέσω της υιοθέτησης του Κανονισμού και όχι για αυστηρή ρύθμιση με κυρώσεις, με αποτέλεσμα να αμφισβητείται η αποτελεσματικότητά του.

Περαιτέρω οι ρυθμίσεις του Κανονισμού σχετικά με τις ειδικές υποχρεώσεις των πολύ μεγάλων επιγραμμικών πλατφορμών στην εποχή του ψηφιακού μετασχηματισμού, είναι αποτελεσματικές μόνο εφόσον τηρηθούν από τις ίδιες τις πλατφόρμες με σεβασμό στα θεμελιώδη δικαιώματα, γεγονός το οποίο αναγνωρίζει και ο ίδιος ο Κανονισμός,⁷⁷ τονίζοντας τους μηχανισμούς αυτορρύθμισης των πλατφορμών στο πλαίσιο της παροχής υπηρεσιών μέσων ενημέρωσης.

Τέλος, το συμβούλιο που ιδρύεται με τον Κανονισμό και αντικαθιστά την ERGA, ενεργεί μεν με πλήρη ανεξαρτησία κατά την άσκηση των καθηκόντων του, απαρτίζεται δε από εκπροσώπους των εθνικών ρυθμιστικών αρχών, γεγονός που ενδέχεται να δημιουργήσει προβλήματα στην πράξη, καθώς υπάρχει ο κίνδυνος οι εθνικές αρχές να επηρεάζουν τη λειτουργία του. Παράλληλα ενδέχεται να προκύψουν ανησυχίες, διότι για πολλές από τις αρμοδιότητες του συμβουλίου, απαιτείται αίτημα ή έγκριση από την Επιτροπή, με αποτέλεσμα να μην διαθέτει γενικό δικαίωμα πρωτοβουλίας με βάση δικές

⁷⁷ Αιτιολογική σκέψη 54

του εκτιμήσεις. Η εξάρτηση αυτή μπορεί να ενισχυθεί ακόμη περισσότερο, καθώς η Επιτροπή συνεχίζει να παρέχει τη γραμματεία στο συμβούλιο, παρόλο που οι αρμοδιότητες του νέου οργάνου έχουν διευρυνθεί σημαντικά σε σχέση με την ERGA.

Στο σημείο αυτό, αξίζει να επισημανθούν και τα τρωτά σημεία της ευρωπαϊκής πράξης. Αρχικά, η επίκληση της ρήτρας εναρμόνισης της ενιαίας αγοράς του άρθρου 114 της ΣΛΕΕ, ως μοναδικής νομικής βάσης, μπορεί να προκαλέσει ζητήματα ερμηνείας και κατανομής αρμοδιοτήτων. Σε αυτό το πλαίσιο, η επιλογή της νομικής βάσης συνιστά ένα πολύπλοκο ζήτημα, για το οποίο έχουν διαμορφωθεί δύο αντίθετες προσεγγίσεις.⁷⁸ Η πρώτη υποστηρίζει ότι μολονότι το άρθρο 114 ΣΛΕΕ έχει καταστεί μια νομική βάση που χρησιμοποιείται σε προσπάθειες εναρμόνισης, είναι απαραίτητο να τονιστεί ότι αποτελεί *lex generalis* – γενική διάταξη που εφαρμόζεται μόνο αν οι πράξεις δεν προβλέπουν εξειδικευμένη (*lex specialis*) νομική βάση για τον συγκεκριμένο τομέα πολιτικής. Στην περίπτωση της EMFA, η ποικιλία των στόχων που επιδιώκει, δεν αντικατοπτρίζεται σε μια γενική νομική βάση, καθώς το ρυθμιστικό πλαίσιο αφορά τόσο την οικονομική όσο και την πολιτιστική διάσταση των μέσων ενημέρωσης, με αποτέλεσμα να μην είναι πάντα εφικτός ένας σαφής διαχωρισμός. Παράλληλα ενώ υπάρχουν στοιχεία που σχετίζονται με την ενιαία αγορά (π.χ. η διαφάνεια στην ιδιοκτησία MME), ο πυρήνας της ρύθμισης αφορά την ελευθερία και την πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης, ήτοι ζητήματα με έντονη πολιτιστική, κοινωνική και δημοκρατική διάσταση, που παραδοσιακά ανήκουν στην αρμοδιότητα των κρατών-μελών. Επομένως, η ρύθμιση της αγοράς μέσων ενημέρωσης μπορεί κατά κανόνα, να βασίζεται στη ρήτρα της ενιαίας αγοράς, που αποσκοπεί στην αντιμετώπιση των κατακερματισμένων εθνικών κανονιστικών προσεγγίσεων, ενδέχεται όμως να υπάρχουν επικαλύψεις με πολιτιστικά ζητήματα. Η αντίληψη ότι κάθε οικονομική διάσταση ενός ζητήματος αρκεί για να δικαιολογήσει τη χρήση αποκλειστικά του άρθρου 114 ΣΛΕΕ ως νομικής βάσης, θα μπορούσε να οδηγήσει σε κατάργηση της αρχής της περιορισμένης και ρητώς αναφερόμενης αρμοδιότητας της ΕΕ, η οποία προκύπτει από την αρχή της επικουρικότητας και της αναλογικότητας. Αν ίσχυε αυτό, τότε οποιαδήποτε νομοθεσία αναφορικά με επιχειρήσεις, θα μπορούσε να επεκτείνεται και σε άλλα, μη συναφή ή πιο ευαίσθητα πεδία, παρακάμπτοντας το σύστημα κατανομής αρμοδιοτήτων

⁷⁸ Longo, E. (2025), *Grounding Media Freedom in the EU: The Legal Basis of the EMFA*, Centre for Media Pluralism and Media Freedom.

Διαθέσιμο σε: <https://cmpf.eui.eu/grounding-media-freedom-in-the-eu-the-legal-basis-of-the-emfa/>

μεταξύ ΕΕ και κρατών-μελών.⁷⁹ Παράλληλα υπάρχει σοβαρός κίνδυνος η ελευθερία της έκφρασης και των μέσων ενημέρωσης να αντιμετωπιστεί κυρίως ως εμπορικό αγαθό που εντάσσεται στην εσωτερική αγορά και όχι ως θεμελιώδες δικαίωμα.

Αντιθέτως, η δεύτερη άποψη υποστηρίζει ότι η ΕΕ δεν έχει εναλλακτική λύση για τη ρύθμιση της αγοράς των μέσων ενημέρωσης και ως εκ τούτου το άρθρο 114 αποτελεί τη μόνη πρακτική επιλογή. Έτσι, σύμφωνα με αυτή την άποψη, η ελευθερία της έκφρασης αποκτά ευρωπαϊκή διάσταση και αντί για *ad hoc* μηχανισμούς παρέμβασης, χρειάζεται συστηματική παρακολούθηση κινδύνων σε όλα τα κράτη-μέλη. Αυτή η αντίληψη αποτυπώνεται και στη χρήση του όρου «Πράξη» στον τίτλο της, που εντάσσεται σε μια ευρύτερη στρατηγική της Ένωσης. Η τάση αυτή, η οποία παρατηρείται και σε άλλα πρόσφατα κανονιστικά κείμενα, όπως η Πράξη για τις Ψηφιακές Υπηρεσίες (DSA) και η Πράξη για τις Ψηφιακές Αγορές (DMA), αναδεικνύει τη βούληση της ΕΕ να αναλάβει πιο ενεργό και προληπτικό ρόλο στη ρύθμιση κρίσιμων τομέων του ψηφιακού οικοσυστήματος. Η λεγόμενη «act-ification» σηματοδοτεί όχι μόνο την εναρμόνιση της εσωτερικής αγοράς, αλλά και την ενίσχυση θεμελιωδών αξιών, όπως η ελευθερία της έκφρασης και η δημοκρατία. Έτσι οι εν λόγω πράξεις λειτουργούν ως βασικοί πυλώνες του αναδυόμενου «ψηφιακού κώδικα» της Ένωσης, αντικατοπτρίζοντας τη μετάβασή της από μια παθητική στάση σε έναν πιο ενεργό και θεσμικά καθοριστικό ρόλο. Ωστόσο, σε θεωρητικό επίπεδο, θα μπορούσε να επιλεγεί συνδυασμός νομικών βάσεων (άρθρα 114 και 167 ΣΛΕΕ) ώστε να καλυφθεί και η πολιτιστική διάσταση της ρύθμισης, επιλογή όμως πιο σύνθετη πολιτικά και τεχνικά που ενδέχεται να συγκρουστεί με την αρχή της ενότητας της νομικής βάσης.

Μια δεύτερη έλλειψη του Κανονισμού εντοπίζεται στο πεδίο των ορισμών, οι οποίοι είναι καίριοι για την οριοθέτηση του πεδίου εφαρμογής του. Το κείμενο περιλαμβάνει σημαντικό κατάλογο ορισμών, εν μέρει νέων και εν μέρει παραπέμποντας σε υφιστάμενους ορισμούς σε άλλες νομικές πράξεις. Ωστόσο, ο κατάλογος και οι διατυπώσεις των ορισμών θα πρέπει να επανεξεταστούν, προκειμένου να διασφαλιστεί ομοιόμορφη χρήση εντός της ΕΜΦΑ και συνέπεια με το ενωσιακό κανονιστικό πλαίσιο. Ορισμένοι βασικοί όροι, όπως «αποδέκτες υπηρεσιών μέσων επικοινωνίας» ή «συντακτική ανεξαρτησία» δεν περιλαμβάνονται στον κατάλογο του άρθρου 2, ενώ παράλληλα γίνεται

⁷⁹ Cole, MD & Etteldorf, C. (2023), Research for CULT Committee, *European Media Freedom Act - Background Analysis*, European Parliament, Policy Department for Structural and Cohesion Policies, Brussels. Διαθέσιμο σε: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU\(2023\)733129](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU(2023)733129)

χρήση όρων που χρησιμοποιούνται σε άλλες νομοθετικές πράξεις, όπως η «επιγραμμική πλατφόρμα», χωρίς να γίνεται ρητή αναφορά στη σχετική πράξη.

Ένα ακόμα σημείο που πρέπει να διασαφηνιστεί αφορά τη σχέση της ευρωπαϊκής πράξης με άλλους τομείς της ΕΕ. Ειδικότερα, ο Κανονισμός αποτελεί μία από τις πολλές πρωτοβουλίες που δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού σχεδίου δράσης για τη δημοκρατία, αλλά αγγίζει και άλλους τομείς, ήτοι προστασίας καταναλωτών, ανταγωνισμού, προστασίας δεδομένων, ευθύνης πλατφορμών, κ.λπ. Βέβαια στον Κανονισμό διευκρινίζεται ότι οι υφιστάμενες νομικές πράξεις δεν θα επηρεαστούν από τη θέσπιση και την εφαρμογή του. Ωστόσο, η απλή αναφορά «με την επιφύλαξη» πρέπει να συμπληρωθεί με σαφείς κανόνες προτεραιότητας για τις ρυθμίσεις που ενδέχεται να δημιουργήσουν προβλήματα εφαρμογής με τους υφιστάμενους κανόνες. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το άρθρο 22 του Κανονισμού αναφορικά με την αξιολόγηση των συγκεντρώσεων στον τομέα των μέσων ενημέρωσης που συνδέεται με ρυθμίσεις της εθνικής νομοθεσίας περί ανταγωνισμού, ως διακριτή πτυχή από την εκτίμηση της ισχύος στην αγορά. Το εν λόγω άρθρο παρέχει στα κράτη-μέλη τη δυνατότητα να θεσπίζουν σχετικούς κανόνες, ακόμη και για συγκεντρώσεις που διαθέτουν ευρωπαϊκή διάσταση. Ωστόσο, παραμένει ασαφές ποιο ακριβώς κανονιστικό πλαίσιο θα εφαρμόζεται σε συγκεκριμένη κατηγορία συγκεντρώσεων μέσων ενημέρωσης.

Ανακεφαλαιώνοντας, ο Κανονισμός (ΕΕ) 2024/1083 για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης αποτελεί ένα αναγκαίο και καθοριστικό βήμα – ορόσημο προς την κατεύθυνση της ανεξαρτησίας και του πλουραλισμού των μέσων ενημέρωσης στην ΕΕ. Η κατανόηση και εφαρμογή του ξεκινά από την αναγνώριση της αναγκαιότητάς του για την ελευθερία των μέσων, καθώς το τοπίο τους αλλάζει συνεχώς ενώ πρόσφατες κρίσεις ανέδειξαν τον σημαντικό ρόλο τους στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης. Τα προβλήματα είναι διασυννοριακά και δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν από μεμονωμένα κράτη, ενώ η ψηφιακή τεχνολογία έχει μετασχηματίσει τη χρηματοδότηση και τη διανομή των μέσων, ενισχύοντας την ανάγκη προστασίας του δικαιώματος επιλογής των πολιτών. Αναμφίβολα επιδιώκει να εισάγει καινοτόμες ρυθμίσεις αναφορικά με ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία που συγκροτούν τις σύγχρονες δημοκρατικές κοινωνίες και οικονομίες, ήτοι τα ελεύθερα και ανεξάρτητα μέσα ενημέρωσης. Δεν κρίνεται όμως και πλήρως επαρκές βήμα. Εγείρονται ερωτήματα ως προς την αποτελεσματικότητά του, ιδίως ενόψει του σεβασμού της θεσμικής πολυμορφίας των κρατών-μελών και της διατήρησης

των αποκλειστικών αρμοδιοτήτων τους για τη θέσπιση νομοθεσίας στον τομέα των μέσων ενημέρωσης. Παράλληλα η εξάρτηση πολλών εποπτικών μηχανισμών από την πρωτοβουλία των κρατών, ενδέχεται να περιορίσει την εφαρμογή του στην πράξη. Ο Κανονισμός θέτει τα ελάχιστα πρότυπα προστασίας και λειτουργεί ως κατευθυντήρια γραμμή για τα κράτη-μέλη, χωρίς όμως να προβλέπει αυστηρές κυρώσεις σε περιπτώσεις μη συμμόρφωσης, γεγονός που θέτει εν αμφιβολία την ουσιαστική επιβολή του. Εναπόκειται επομένως τόσο στην Ένωση όσο και στα ίδια τα κράτη-μέλη να αναγνωρίσουν τη σπουδαιότητα της ελεύθερης και αντικειμενικής πληροφόρησης ως θεμελιώδους δικαιώματος. Η διασφάλισή της απαιτεί ουσιαστική συνεργασία, εναρμόνιση των διαφορετικών εθνικών ρυθμίσεων και πρόβλεψη αποτελεσματικών κυρωτικών μηχανισμών, σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο.

5. Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΡΑΞΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΣΤΟ ΕΝΩΣΙΑΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

Στο ως άνω περιγραφόμενο περιβάλλον εκφοβισμού, φίμωσης και αυξανόμενων πιέσεων προς τους δημοσιογράφους και εν γένει τις υπηρεσίες μέσων ενημέρωσης, η ΕΕ απαντά με τη θέσπιση του Κανονισμού (ΕΕ) 2024/1083. Πρόκειται για το πρώτο κανονιστικό επίτευγμα της Ένωσης στο πεδίο της ελευθερίας των μέσων ενημέρωσης και του Τύπου που επιδιώκει να αντιμετωπίσει τις ολοένα και πιο ανησυχητικές τάσεις αναφορικά με την ασφάλεια και την ανεξαρτησία του Τύπου, σε ένα τοπίο που μεταβάλλεται διαρκώς λόγω των ραγδαίων τεχνολογικών εξελίξεων.

5.1. Οι ειδικότερες ρυθμίσεις για την ελευθερία του Τύπου

Ο Κανονισμός, όπως παρουσιάστηκε αναλυτικά στο 1^ο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας, αναγνωρίζει ότι σε ένα πλαίσιο όπου οι δημοσιογράφοι εκτίθενται σε στοχευμένες απειλές, επιθέσεις και στρατηγικές φίμωσης, η προστασία της ουσιαστικής συντακτικής ανεξαρτησίας, αποτελεί προϋπόθεση για την ασφάλεια και την επαγγελματική τους ακεραιότητα. Έτσι στο άρθρο 4 παρ. 2 του Κανονισμού, κατοχυρώνεται ρητά η προστασία της ουσιαστικής συντακτικής ανεξαρτησίας, αναγνωρίζοντάς την ως θεμελιώδη εγγύηση της ελευθερίας του Τύπου. Τα κράτη-μέλη οφείλουν να μην παρεμβαίνουν στις συντακτικές αποφάσεις και πολιτικές των παρόχων υπηρεσιών μέσων ενημέρωσης, εξασφαλίζοντας ότι η δημοσιογραφική έρευνα ασκείται ανεξάρτητα, χωρίς κρατική επιρροή και ανταποκρίνεται στο ρόλο της, ήτοι την αντικειμενική και ποιοτική πληροφόρηση των πολιτών σύμφωνα με

εξακριβωμένα γεγονότα και όχι συμφέροντα. Επίσης στο πλαίσιο της συντακτικής ανεξαρτησίας, προστατεύεται το δικαίωμα των μέσων ενημέρωσης να εκφράζουν ελεύθερα ακόμα και επικριτικές απόψεις, χωρίς τον φόβο επιθέσεων και αντιποίνων, ως έκφραση τόσο της ελευθερίας έκφρασης όσο και της επιχειρηματικής τους ελευθερίας. Βέβαια σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 3, και οι ίδιοι οι πάροχοι υπηρεσιών μέσων ενημέρωσης οφείλουν να διασφαλίζουν ότι οι συντακτικές τους αποφάσεις λαμβάνονται ανεξάρτητα και ελεύθερα, εντός του πλαισίου της καθιερωμένης συντακτικής τους πολιτικής. Παράλληλα σύμφωνα με το άρθρο 6, οι πάροχοι υποχρεούνται να διασφαλίζουν τη διαφάνεια σχετικά με το ιδιοκτησιακό τους καθεστώς, παρέχοντας στο κοινό εύκολα προσβάσιμες πληροφορίες και γνωστοποιώντας οποιαδήποτε πραγματική ή δυνητική σύγκρουση συμφερόντων. Η διάταξη αυτή είναι κρίσιμη για την προάσπιση της ακεραιότητας των μέσων ενημέρωσης, ειδικά σε περιπτώσεις όπου επιχειρηματικοί δεσμοί ανάμεσα στους ιδιοκτήτες και πρόσωπα που εμπλέκονται στη σύνταξη του περιεχομένου, θα μπορούσαν να ελέγχουν την πληροφόρηση, επηρεάζοντας έτσι την αντικειμενικότητα και την αξιοπιστία της ενημέρωσης. Τέλος, στο άρθρο 5, αναγνωρίζεται ο μοναδικός ρόλος των δημόσιων μέσων ενημέρωσης και προβλέπονται ρυθμίσεις για την προστασία της θεσμικής ανεξαρτησίας και της ανθεκτικότητάς τους απέναντι σε πολιτικές ή άλλες πιέσεις που ενδέχεται να πλήξουν τον χαρακτήρα δημόσιας υπηρεσίας που επιτελούν.

Περαιτέρω ο ανησυχητικός αριθμός δημοσιογράφων που έχουν στοχοποιηθεί, αναδεικνύει ότι τα κατασκοπευτικά λογισμικά όχι μόνο παραβιάζουν την ιδιωτική ζωή των ατόμων, αλλά χρησιμοποιούνται ως εργαλείο εκφοβισμού απέναντι στα επικριτικά μέσα ενημέρωσης. Σε αυτό το πλαίσιο, η ευρωπαϊκή πράξη αποτελεί την πρώτη προσπάθεια της ΕΕ να ρυθμίσει τη χρήση spyware, εξασφαλίζοντας την ενιαία προστασία των δημοσιογραφικών πηγών και του απορρήτου τους στην ΕΕ. Θέτει αυστηρές διασφαλίσεις κατά της χρήσης των εν λόγω λογισμικών που απειλούν μέσα ενημέρωσης και τα πρόσωπα που σχετίζονται με αυτά. Ειδικότερα σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 3, απαγορεύεται στα κράτη-μέλη να εξαναγκάζουν τους δημοσιογράφους να αποκαλύπτουν τις πηγές τους, μεταξύ άλλων με την εγκατάσταση λογισμικού παρεμβατικής παρακολούθησης στις συσκευές τους. Κατά παρέκκλιση, οποιαδήποτε τέτοια μέτρα θα επιτρέπονται μόνον εάν προβλέπονται στο εθνικό ή ενωσιακό δίκαιο, δικαιολογούνται κατά περίπτωση «από επιτακτικό λόγο δημόσιου συμφέροντος» και η λήψη τους υπόκειται σε προηγούμενη άδεια από δικαστική αρχή ή όταν πρόκειται για τη διερεύνηση σοβαρών εγκλημάτων.

Επίσης, η EMFA εκτιμώντας τον σπουδαίο ρόλο που διαδραματίζουν οι πολύ μεγάλες επιγραφμικές πλατφόρμες στη δημιουργία και μετάδοση περιεχομένου στην ψηφιακή εποχή, ρυθμίζει τη λειτουργία τους αναφορικά με τις υπηρεσίες μέσω ενημέρωσης. Οι πλατφόρμες συχνά λειτουργούν χωρίς επαρκή εποπτεία και ευθύνη και συμμετέχουν στην οργάνωση του περιεχομένου με αυτοματοποιημένα μέσα ή αλγόριθμους, όπως αναλύθηκε παραπάνω, επιτρέποντας την ανεξέλεγκτη διάδοση ψευδών ειδήσεων και τη χειραγώγηση της κοινής γνώμης. Στο πλαίσιο αυτό, ο Κανονισμός στο άρθρο 18 παρ. 1, μεταξύ άλλων προβλέπει ότι οι πλατφόρμες προσφέρουν τη δυνατότητα στους παρόχους μέσω ενημέρωσης να δηλώνουν ότι είναι ανεξάρτητοι από κράτη-μέλη και πολιτικά κόμματα, ότι υπόκεινται σε ρυθμιστικό ή αυτορρυθμιστικό μηχανισμό και ότι δεν παρέχουν περιεχόμενο παραγόμενο από τεχνητή νοημοσύνη χωρίς προηγούμενη ανθρώπινη επιμέλεια, σε μια προσπάθεια αντιμετώπισης της παραπληροφόρησης και της ανακρίβειας περιεχομένου. Επιπλέον η EMFA προβλέπει διασφαλίσεις κατά της αδικαιολόγητης και αυθαίρετης αφαίρεσης περιεχομένου μέσω ενημέρωσης που παράγεται σύμφωνα με επαγγελματικά πρότυπα, αποβλέποντας στην ενίσχυση της ελευθερίας του Τύπου στον ψηφιακό χώρο. Σε περιπτώσεις που δεν εγκυμονούν συστημικοί κίνδυνοι, όπως ο κίνδυνος της παραπληροφόρησης, οι επιγραφμικές πλατφόρμες που προτίθενται να αφαιρέσουν νόμιμο περιεχόμενο μέσω ενημέρωσης, θα πρέπει να ενημερώνουν τους παρόχους σχετικά με τους λόγους, προτού η εν λόγω απόφαση τεθεί σε ισχύ. Τέλος, προβλέπεται υποχρέωση διαλόγου σε περιπτώσεις επαναλαμβανόμενων περιορισμών, ώστε να ενισχύεται η ελευθερία της έκφρασης, η διαφάνεια και η αξιόπιστη ενημέρωση στο ψηφιακό περιβάλλον.

5.2. Η πρόκληση της εφαρμογής

Αναμφίβολα η EMFA αποτελεί σπουδαία και φιλόδοξη ρύθμιση για τον τομέα των μέσω ενημέρωσης και ειδικότερα για την ελευθερία του Τύπου, καθώς θεσπίζει ένα ενιαίο πλαίσιο για την προστασία του πλουραλισμού και της συντακτικής ανεξαρτησίας. Το κρίσιμο ερώτημα, ωστόσο, παραμένει. Κατά πόσο μπορεί να εφαρμοστεί αποτελεσματικά στην πράξη και να συμβάλει στην ενίσχυση της ελευθερίας του Τύπου;

Ορισμένες από τις διατάξεις της EMFA έχουν περισσότερο συμβουλευτικό χαρακτήρα και δεν προβλέπεται η επιβολή της εφαρμογής τους. Ειδικότερα, οι κανόνες που θεσπίζουν δικαιώματα των παρόχων υπηρεσιών μέσω ενημέρωσης δεν διαθέτουν επαρκή μηχανισμό επιβολής. Ως εκ τούτου, οι εθνικοί κανόνες που προβλέπουν κυρώσεις θα πρέπει να εφαρμόζονται για να καλύψουν αυτό το κενό. Οι διατάξεις που διασφαλίζουν τη

συντακτική ελευθερία, καθώς και την άσκηση των οικονομικών δραστηριοτήτων των παρόχων, παρουσιάζονται ασαφείς και χωρίς επαρκές ρυθμιστικό περιεχόμενο. Αντιθέτως η Σύσταση της Επιτροπής περιλαμβάνει συγκεκριμένες και πιο σαφείς ρυθμίσεις για την προστασία της συντακτικής ανεξαρτησίας των δημοσιογράφων, η οποία όμως δεν έχει δεσμευτικό χαρακτήρα (soft law) και δεν εφαρμόζεται ενιαία σε όλα τα κράτη-μέλη. Η ενσωμάτωσή της ως παράρτημα στον Κανονισμό θα ενίσχυε σημαντικά την κανονιστική του ισχύ.⁸⁰ Παρότι οι ρυθμίσεις για τη διαφάνεια στο ιδιοκτησιακό καθεστώς των μέσων ενημέρωσης είναι καίριες, παραμένουν γενικόλογες και κατά συνέπεια ο αντίκτυπός τους ενδέχεται να είναι περιορισμένος.

Σχετικά με την απαγόρευση χρήσης κατασκοπευτικών λογισμικών κατά δημοσιογράφων, η εν λόγω διάταξη αναμένεται να λειτουργήσει αποτρεπτικά για όσους προτίθενται να χρησιμοποιήσουν αυτή την τεχνολογία. Πλην όμως, το άρθρο 4 εγείρει προβληματισμούς ως προς την επάρκεια της παρεχόμενης προστασίας, καθώς η πρόβλεψη του «επιτακτικού λόγου δημοσίου συμφέροντος» ως προϋπόθεση για τη λήψη περιοριστικών μέτρων ενδέχεται να οδηγήσει σε αυθαίρετη ή καταχρηστική εφαρμογή από τα κράτη-μέλη, ιδίως στο πλαίσιο περιορισμού της ελευθερίας του Τύπου, καθώς πρόκειται για αόριστη νομική έννοια και απαιτεί εξατομικευμένη ερμηνεία ανά περίπτωση. Ομοίως, το Συμβούλιο διευρύνοντας τον κατάλογο των σοβαρών εγκλημάτων που δικαιολογούν τη χρήση των σχετικών λογισμικών, συμπεριλαμβανομένων ακόμα και ασήμαντων αδικημάτων σε αναλογία με την παρέμβαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων που διακυβεύονται, αφήνει σημαντικά περιθώρια στα κράτη-μέλη, καθώς η έννοια της σοβαρής αξιόποινης πράξης προσδιορίζεται από την ποινή που προβλέπεται στο εθνικό δίκαιο.

Αναφορικά με τις επιγραμμικές πλατφόρμες, η ευρωπαϊκή πράξη εισάγει ένα πρόσθετο πλέγμα υποχρεώσεων, ιδίως για τις VLOPs, οι οποίες καλούνται να λαμβάνουν υπόψιν τις αρχές της ελευθερίας και της πολυφωνίας των μέσων ενημέρωσης κατά τη διαμόρφωση πολιτικών περιεχομένου και τη λήψη αποφάσεων που ενδέχεται να επηρεάσουν μέσα ενημέρωσης. Παρότι τα μέτρα αυτά αποσκοπούν στην ενίσχυση της ελευθερίας του Τύπου στο ψηφιακό περιβάλλον, προκαλούν ταυτόχρονα προβληματισμούς ως προς την πρακτική εφαρμογή τους. Ειδικότερα, εγείρονται ζητήματα σχετικά με τη στάθμιση μεταξύ της θεσμοθετημένης προστασίας των δημοσιογραφικών φορέων και της

⁸⁰ Iglezakis, Ioannis (2023, posted: 2024), *The European Media Freedom Act: A Milestone for Media Freedom and Pluralism in the Era of Information*. Διαθέσιμο σε: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4877076

επιχειρηματικής αυτονομίας των ιδίων των πλατφορμών, οι οποίες αναλαμβάνουν ρόλο ρυθμιστή χωρίς σαφές θεσμικό υπόβαθρο.

Βέβαια η ευρωπαϊκή πράξη έχει συναντήσει αντίσταση και επιφυλάξεις από ορισμένα κράτη-μέλη, τα οποία εκφράζουν ανησυχίες ή ακόμη και απροθυμία ως προς την πλήρη εφαρμογή της. Υποστηρίζουν ότι ο Κανονισμός ενδέχεται να παραβιάσει την εθνική τους κυριαρχία και να περιορίσει τη δυνατότητά τους να διαμορφώνουν εσωτερικές πολιτικές σχετικά με τα μέσα ενημέρωσης. Οι ενστάσεις αυτές ενισχύονται από πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά συμφέροντα που θεωρούνται ότι τίθενται υπό απειλή. Ιδίως σε κράτη όπου τα μέσα ενημέρωσης συνδέονται άμεσα με την πολιτική εξουσία, επικρατεί ο φόβος ότι οι διατάξεις της EMFA θα οδηγήσουν σε περιορισμό της επιρροής τους. Ενδεικτικά τον Ιούλιο του 2024, η Ουγγαρία αμφισβήτησε ενώπιον του ΔΕΕ τη νομική βάση της EMFA, ζητώντας την ακύρωση του Κανονισμού για την προστασία της ελευθερίας των μέσων.

Συμπερασματικά, ανεξάρτητα από την ενιαία προστασία που επιδιώκεται να διασφαλιστεί σε επίπεδο ΕΕ, οι πιέσεις, οι κυρώσεις και οι απειλές κατά των δημοσιογράφων και συνολικά της ελευθερίας του Τύπου, προέρχονται κατά κύριο λόγο από κρατικούς φορείς. Η ουσιαστική προστασία και ανεξαρτησία των δημοσιογράφων, ως κύριων παραγόντων στην παροχή αξιόπιστου περιεχομένου, ιδίως στην ψηφιακή εποχή, μπορεί να επιτευχθεί μόνο εφόσον τα ίδια τα κράτη και οι επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης αντιληφθούν τον ρόλο των δημοσιογράφων και συμμορφωθούν με τον Κανονισμό. Παρά την κριτική και τις αντιστάσεις, η EMFA παραμένει κεντρική στην ευρωπαϊκή στρατηγική για την προστασία των μέσων ενημέρωσης. Η ΕΕ συνεχίζει να εργάζεται προς την κατεύθυνση της πλήρους υλοποίησής της σε όλα τα κράτη-μέλη, καθώς η επιτυχής εφαρμογή της μπορεί να αποδειχθεί καθοριστική για το μέλλον της ελευθερίας των μέσων ενημέρωσης και συνακόλουθα για την ενίσχυση της δημοκρατίας στην ΕΕ.

5.3. Η σχέση με τα άλλα ενωσιακά νομοθετικά κείμενα

Η EMFA συμβαδίζει με τους υφιστάμενους κανόνες της Ένωσης αναφορικά με την εσωτερική αγορά των υπηρεσιών μέσων ενημέρωσης και αποσκοπεί στη ρύθμιση των κανονιστικών κενών. Αποτελεί μέρος των προσπαθειών της ΕΕ για την προώθηση της δημοκρατικής συμμετοχής, την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης⁸¹ και τη στήριξη της

⁸¹ Στις 13 Φεβρουαρίου 2025, η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Ψηφιακών Υπηρεσιών ενέκριναν την επίσημη ενσωμάτωση του εθελοντικού κώδικα δεοντολογίας (EU Code of Practice on Disinformation) για την παραπληροφόρηση στο πλαίσιο της DSA. Ο κώδικας δεοντολογίας αποτελεί

ελευθερίας και του πλουραλισμού των μέσων ενημέρωσης, όπως ορίζεται στο ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης για τη δημοκρατία και τον ψηφιακό μετασχηματισμό.

Βασίζεται λοιπόν στις εκθέσεις της Επιτροπής για το κράτος δικαίου και στην αναθεωρημένη οδηγία για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων (AVMSD)⁸², η οποία προβλέπει συντονισμό σε επίπεδο ΕΕ της εθνικής νομοθεσίας για τα οπτικοακουστικά μέσα. Η EMFA, όμως, διευρύνει το πεδίο εφαρμογής, ώστε να συμπεριλάβει το ραδιόφωνο και τον Τύπο ενώ με τη στοχευμένη τροποποίηση της Οδηγίας, αντικαθιστά με το άρθρο 30β, την ομάδα των ευρωπαϊκών ρυθμιστικών αρχών για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων, την ERGA, με το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Υπηρεσιών Μέσων Ενημέρωσης παρέχοντάς του ευρύτερο πεδίο δράσης. Τέλος, εισάγει νέες διατάξεις για τα συστήματα μέτρησης του κοινού και τη διαφάνεια της ιδιοκτησίας των μέσων ενημέρωσης.

Παράλληλα η EMFA με τις ρυθμίσεις που προβλέπει αναφορικά με την προστασία της συντακτικής ανεξαρτησίας και των δημοσιογραφικών πηγών, συμπληρώνει τη Σύσταση (ΕΕ) 2021/1534 για την προστασία, την ασφάλεια και την ενδυνάμωση των δημοσιογράφων, που εγκρίθηκε τον Σεπτέμβριο του 2021.⁸³ Η σύσταση που είναι ειδικότερη σε σχέση με τον Κανονισμό, διατυπώνει μέτρα και στοχεύει στη διασφάλιση ασφαλέστερων συνθηκών εργασίας για όλους τους επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης, είτε εντός είτε εκτός διαδικτύου. Καθορίζει συγκεκριμένες δράσεις που πρέπει να αναλάβουν τα κράτη, με ιδιαίτερη προσοχή στις γυναίκες δημοσιογράφους και αυτούς που ανήκουν σε μειονοτικές ομάδες, ενώ προωθεί τη συνεργασία ανάμεσα στις διαδικτυακές πλατφόρμες και στους οργανισμούς με εμπειρογνώσια στην αντιμετώπιση ψηφιακών απειλών κατά δημοσιογράφων.

ένα πρωτοποριακό πλαίσιο που συμφωνήθηκε από πολλά ενδιαφερόμενα μέρη (διαδικτυακές πλατφόρμες, μηχανές αναζήτησης, κ.λπ.) και θα τεθεί σε ισχύ την 1η Ιουλίου 2025.

European Commission (2025), The Code of Conduct on Disinformation. Διαθέσιμο σε: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/code-conduct-disinformation>

⁸² Οδηγία 2010/13/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 10ης Μαρτίου 2010, για τον συντονισμό ορισμένων νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με την παροχή υπηρεσιών οπτικοακουστικών μέσων (Οδηγία για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32010L0013>, όπως τροποποιήθηκε με την Οδηγία (ΕΕ) 2018/1808, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:32018L1808>

⁸³ European Commission (2021, last update 30 January 2023), *Recommendation on the protection, safety and empowerment of journalists*. Διαθέσιμο σε: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/recommendation-protection-safety-and-empowerment-journalists>

Περαιτέρω συνάδει με την Οδηγία (ΕΕ) 2024/1069 για την προστασία των δημοσιογράφων και των υπερασπιστών των δικαιωμάτων από καταχρηστικές αγωγές (δέσμη μέτρων κατά του SLAPP), η οποία τέθηκε σε ισχύ τον Μάιο 2024 και επιδιώκει την αντιμετώπιση του αυξανόμενου αριθμού καταχρηστικών αγωγών κατά δημοσιογράφων, υπηρεσιών μέσων ενημέρωσης και υπερασπιστών των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Με την ευρωπαϊκή αυτή πρωτοβουλία, θεσπίζεται για πρώτη φορά ένα ενιαίο σύστημα ισχυρών διαδικαστικών εγγυήσεων για τα πρόσωπα που στοχοποιούνται από τις στρατηγικές αγωγές. Οι εν λόγω διασφαλίσεις θα παρέχουν στα δικαστήρια την εξουσία να απορρίπτουν καταχρηστικές αγωγές μέσω ταχείας διαδικασίας και να επιβάλλουν χρηματικές αποζημιώσεις για όσους έχουν αποτελέσει στόχο, αποτρέποντας με αυτόν τον τρόπο τους δυνητικούς ενάγοντες από τη συμμετοχή σε τέτοιες πρακτικές. Τα πρόσωπα που αποτελούν στόχο, θα μπορούν να ζητήσουν την απόρριψή τους ως προδήλως αβάσιμες. Περαιτέρω οι ενάγοντες που έχουν ασκήσει καταχρηστική αγωγή, ενδέχεται να υποχρεωθούν να επωμιστούν τα δικαστικά έξοδα ή ακόμα και να αντιμετωπίσουν κυρώσεις.⁸⁴ Στο ίδιο πνεύμα κινείται και η Σύσταση CM/Rec (2024)2 του Συμβουλίου της Ευρώπης,⁸⁵ η οποία εγκρίθηκε τον Απρίλιο 2024 και προτείνει στα κράτη-μέλη τη λήψη συγκεκριμένων μέτρων πρόληψης και αποτροπής των καταχρηστικών αγωγών (SLAPPs), μεταξύ των οποίων η ταχεία απόρριψη, η αντιστροφή του κόστους, καθώς και η κατάρτιση δικαστών και δημοσίων λειτουργών. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η πρόβλεψη για τον εντοπισμό ενδείξεων (SLAPP indicators), οι οποίες διευκολύνουν τα δικαστήρια να αναγνωρίσουν έγκαιρα τον καταχρηστικό χαρακτήρα των εν λόγω αγωγών. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται η προσπάθεια του ενάγοντος να εκμεταλλευτεί την άνιση κατανομή ισχύος μεταξύ των μερών, λόγω της οικονομικής υπεροχής ή της πολιτικής και κοινωνικής του επιρροής, η δυσανάλογη απαίτηση αποζημίωσης, η πολλαπλότητα αγωγών για το ίδιο ζήτημα, η επιλογή συγκεκριμένων δικαιοδοσιών ή η απουσία πραγματικού έννομου συμφέροντος. Επομένως, η παράλληλη ύπαρξη της Οδηγίας και της κατευθυντήριας Σύστασης συγκροτεί

⁸⁴ Council of the EU, (2024), Press release, *Anti-SLAPP: Final green light for EU law protecting journalists and human rights defenders*.

Διαθέσιμο σε: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/03/19/anti-slapp-final-green-light-for-eu-law-protecting-journalists-and-human-rights-defenders/>

⁸⁵ Council of Europe, CM (2024)42-addfinal - [1494/5.1] Steering Committee on Media and Information Society (CDMSI) - b. Recommendation CM/Rec (2024)2 of the Committee of Ministers to member States on countering the use of strategic lawsuits against public participation (SLAPPs) – Explanatory Memorandum. Διαθέσιμο σε: <https://search.coe.int/cm?i=0900001680af3139>

ένα συνεκτικό ευρωπαϊκό πλαίσιο προστασίας της δημόσιας συμμετοχής και κατ' επέκταση της ελευθερίας του Τύπου.

Βέβαια, η EMFA δεν λειτουργεί αποκομμένα από το υπόλοιπο ρυθμιστικό πλαίσιο της ΕΕ για το ψηφιακό περιβάλλον. Αντιθέτως, συνάδει και συμπληρώνει υφιστάμενες νομοθεσίες, όπως την Οδηγία 2000/31/ΕΚ για το ηλεκτρονικό εμπόριο, τον Κανονισμό (ΕΕ) 2019/1150 για τις σχέσεις μεταξύ πλατφορμών και επιχειρήσεων (P2B Regulation), καθώς και τις Πράξεις για τις Ψηφιακές Υπηρεσίες – DSA [Κανονισμός (ΕΕ) 2022/2065] και Ψηφιακές Αγορές - DMA [Κανονισμός (ΕΕ) 2022/1925] ρυθμίζοντας τα τομεακά κενά που δεν καλύπτονται πλήρως από τις εν λόγω πράξεις. Κοινή συνιστώσα των ως άνω νομοθετημάτων είναι η διασφάλιση της εύρυθμης και δίκαιης λειτουργίας της ψηφιακής ενιαίας αγοράς. Η EMFA, όμως εστιάζει στον τομέα των μέσων ενημέρωσης με σκοπό να προωθηθεί η ελευθερία έκφρασης και η ανεξαρτησία της δημοσιογραφίας στο νέο ψηφιακό περιβάλλον.

Ειδικότερα:

- Η Οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο κατοχυρώνει την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας εντός της ΕΕ και ρυθμίζει ζητήματα ευθύνης των παρόχων ενδιάμεσων υπηρεσιών (άρθρα 12–15). Η EMFA λειτουργεί επικουρικά εισάγοντας ειδικές διατάξεις για τον χειρισμό δημοσιογραφικού περιεχομένου, χωρίς να έρχεται σε αντίθεση με τις βασικές αρχές της Οδηγίας.
- Ο Κανονισμός P2B ρυθμίζει τις σχέσεις μεταξύ πλατφορμών και επιχειρηματικών χρηστών, προάγοντας τη διαφάνεια και τη δικαιοσύνη. Η EMFA θεσπίζει επίσης την υποχρέωση για διαφάνεια και ισότιμη μεταχείριση εστιάζοντας στη σχέση μεταξύ πλατφορμών και υπηρεσιών μέσων ενημέρωσης, η οποία συχνά είναι ασύμμετρη και δυνητικά επιβλαβής για τη δημοκρατική λειτουργία.
- Η Πράξη για τις Ψηφιακές Υπηρεσίες (DSA) θεσπίζει οριζόντιους κανόνες για την ευθύνη, τη διαφάνεια και την εποπτεία των επιγραμμικών πλατφορμών, εισάγοντας αυξημένες υποχρεώσεις για τις VLOPs και VLOSEs. Η EMFA επιδιώκει να ρυθμίσει τα τομεακά κενά της DSA αναφορικά με τη μεταχείριση των παρόχων μέσων ενημέρωσης από τις πλατφόρμες, παρέχοντας πρόσθετη προστασία έναντι της αδικαιολόγητης αφαίρεσης από επιγραμμικές πλατφόρμες, περιεχομένου μέσων ενημέρωσης που θεωρείται ασύμβατο με τους όρους και τις προϋποθέσεις τους. Οι

VLOPs θα πρέπει να κοινοποιούν στους παρόχους υπηρεσιών μέσων ενημέρωσης, τους λόγους αναστολής ή περιορισμού της προβολής του προαναφερόμενου περιεχομένου πριν από την έναρξη ισχύος της απόφασης.

- Η Πράξη για τις Ψηφιακές Αγορές (DMA) αποσκοπεί στον περιορισμό της δεσπόζουσας θέσης των «ψηφιακών πυλωρών» (gatekeepers) και στην αποτροπή καταχρηστικών πρακτικών. Η EMFA, επικεντρώνεται στις επιπτώσεις που μπορεί να έχουν οι πρακτικές των πολύ μεγάλων επιγραμμικών πλατφορμών στις υπηρεσίες των μέσων ενημέρωσης, ειδικά όταν αλγόριθμοι κατάταξης υποβαθμίζουν ή αποκλείουν δημοσιογραφικό περιεχόμενο.

Συνολικά, η EMFA θεσπίζει ένα ενιαίο πλαίσιο που ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες του Τύπου και των μέσων ενημέρωσης στην ψηφιακή εποχή. Επομένως δεν έρχεται σε αντίθεση με τις υφιστάμενες ρυθμίσεις της ΕΕ, αλλά τις συμπληρώνει ενισχύοντας τον σεβασμό στη δημοκρατική λειτουργία του Τύπου και την προστασία των μέσων ενημέρωσης έναντι αδιαφανών και συχνά καταχρηστικών ψηφιακών πρακτικών.

5.4. Στρατηγικές πρωτοβουλίες της ΕΕ για την ενίσχυση της ελευθερίας του Τύπου

Στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού σχεδίου δράσης για τη δημοκρατία, εκτός από την EMFA και τις ως άνω νομοθετικές πρωτοβουλίες, ανακοινώθηκαν διάφορες δράσεις για τη στήριξη της ελευθερίας του Τύπου και της πολυφωνίας των μέσων ενημέρωσης. Οι προσπάθειες περιλαμβάνουν τη χαρτογράφηση των παραβιάσεων της ελευθερίας των μέσων ενημέρωσης, την προστασία των δημοσιογράφων, την προώθηση της συνεργατικής δημοσιογραφίας, τη στήριξη του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και την ενίσχυση της ευρωπαϊκής δημόσιας σφαίρας. Ειδικότερα, η ΕΕ στηρίζει τον τομέα των μέσων ενημέρωσης με τις παρακάτω καινοτομίες: 1. γραμμή «Πολυχρόνιες δράσεις» για τη χρηματοδότηση ανεξάρτητων ειδησεογραφικών μέσων κάλυψης, 2. δράσεις στο πλαίσιο του προγράμματος «Δημιουργική Ευρώπη», 3. δράσεις που αποτελούν μέρος των προγραμμάτων καινοτομίας (Ψηφιακή Ευρώπη, πρόγραμμα «Ορίζων Ευρώπη») και 4. δράσεις που προτείνονται από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ετησίως.⁸⁶

Τον Οκτώβριο 2024 η Επιτροπή δημοσίευσε τρεις προσκλήσεις υποβολής προτάσεων στο πλαίσιο του προγράμματος «Δημιουργική Ευρώπη», με στόχο τη στήριξη της ελευθερίας

⁸⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2024), *Στήριξη της ΕΕ στον τομέα των ειδησεογραφικών μέσων ενημέρωσης*. Διαθέσιμο σε: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/el/library/eu-support-news-media-sector-0>

και της πολυφωνίας των μέσων ενημέρωσης και τη συμβολή στην ενίσχυση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας.⁸⁷

Η πρώτη πρόσκληση χρηματοδοτεί δράσεις πολυφωνίας και συνεργασίας συνολικού ύψους 10,5 εκατ. ευρώ. Η δράση πολυφωνίας απευθύνεται σε οργανισμούς προκειμένου να διανέμουν κεφάλαια σε ειδησεογραφικά μέσα ενημέρωσης σε τομείς που έχουν ιδιαίτερη σημασία για τη δημοκρατία όπως τα τοπικά, περιφερειακά και κοινοτικά μέσα ενημέρωσης, η ερευνητική δημοσιογραφία ή τα μέσα ενημέρωσης που ειδικεύονται στις ειδήσεις δημόσιου συμφέροντος. Η δράση συνεργασίας αποσκοπεί στην προώθηση διασυνοριακών συνεργασιών μεταξύ οργανισμών ειδησεογραφικών μέσων ενημέρωσης που εστιάζουν σε καινοτόμα έργα στην Ευρώπη.

Η δεύτερη πρόσκληση υποβολής προτάσεων ύψους 3 εκατ. ευρώ αποσκοπεί στη δημιουργία ενός συστήματος ταχείας αντίδρασης⁸⁸ που θα παρακολουθεί συστηματικά τις παραβιάσεις της ελευθερίας του Τύπου στην ΕΕ. Παράλληλα, προβλέπεται η έμπρακτη υποστήριξη των δημοσιογράφων που υφίστανται απειλές, μέσω της παροχής νομικής βοήθειας και υλικοτεχνικής υποστήριξης. Η πρόσκληση απευθύνεται σε κοινοπραξίες οργανισμών από διαφορετικές χώρες και προβλέπει τη χρηματοδότηση δύο διακριτών δράσεων: αφενός της συγκρότησης ενός μηχανισμού παρακολούθησης των παραβιάσεων αφετέρου της δημιουργίας ταμείου έκτακτης ανάγκης για δημοσιογράφους και μέσα ενημέρωσης.

Η τελευταία πρόσκληση αφορά την υλοποίηση καινοτόμων διασυνοριακών έργων ύψους 2,5 εκατ. ευρώ που συμβάλλουν στην ευαισθητοποίηση και ενίσχυση των δεξιοτήτων των Ευρωπαίων στον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης, καθώς και στον περιορισμό των συνεπειών της παραπληροφόρησης. Οι εν λόγω επιχορηγήσεις θα ενθαρρύνουν την ανταλλαγή απόψεων και γνώσεων αναφορικά με αποτελεσματικές πρακτικές γραμματισμού, καθώς και τη διάδοση αυτών των πρακτικών πέραν των εθνικών ορίων.

Πέραν των ως άνω πρωτοβουλιών, η ΕΕ χρηματοδοτεί έργα του Ευρωπαϊκού Κέντρου για την Ελευθερία του Τύπου και των Μέσων Ενημέρωσης (ECPMF) με στόχο την

⁸⁷ European Commission (2024), Press Release, *Commission makes €16 million of funding available to support journalism and media literacy across Europe*. Διαθέσιμο σε: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/commission-makes-eu16-million-funding-available-support-journalism-and-media-literacy-across-europe>

⁸⁸ European Commission (2024), *Call for Proposals - Media Freedom Rapid Response Mechanism*. Διαθέσιμο σε: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/funding/call-proposals-media-freedom-rapid-response-mechanism>

αντιμετώπιση των παραβιάσεων της πολυφωνίας στα κράτη-μέλη και στις υποψήφιες χώρες. Παρέχει και επιχορηγήσεις για το Κέντρο για την Πολυφωνία και την Ελευθερία των Μέσων Ενημέρωσης (CMPF) για την ανάπτυξη και εφαρμογή του «Παρατηρητηρίου για την πολυφωνία στα μέσα ενημέρωσης» (MPM).⁸⁹ Το Παρατηρητήριο είναι ένα επιστημονικό εργαλείο σχεδιασμένο για τον εντοπισμό και την αξιολόγηση πιθανών κινδύνων για την πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης, το οποίο εκσυγχρονίστηκε προκειμένου να ανταποκριθεί στις προκλήσεις της ψηφιακής εποχής. Η αξιολόγηση πραγματοποιείται σύμφωνα με 25 βασικούς δείκτες που αφορούν νομικά, οικονομικά και κοινωνικοπολιτικά ζητήματα, εστιάζοντας σε τέσσερις κρίσιμους τομείς, ήτοι τη βασική προστασία, τον πλουραλισμό της αγοράς, την πολιτική ανεξαρτησία και την κοινωνική ένταξη.

Τέλος, στο πλαίσιο προστασίας της ελευθεροτυπίας και της ανεξαρτησίας των μέσων ενημέρωσης, διοργανώνεται το «Ευρωπαϊκό Φεστιβάλ Δημοσιογραφίας και Ελευθερίας των Μέσων Ενημέρωσης».⁹⁰ Στόχος του είναι η ευαισθητοποίηση αναφορικά με το πολύτιμο για τη δημοκρατία αλλά και επικίνδυνο πλέον επάγγελμα των δημοσιογράφων, την ενίσχυση του διαλόγου και της συνεργασίας μεταξύ δημοσιογράφων, μέσων ενημέρωσης και οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, εστιάζοντας σε κρίσιμα ζητήματα, όπως οι παραβιάσεις της ελευθερίας του Τύπου, η νομοθεσία της ΕΕ για τα μέσα ενημέρωσης, η παραπληροφόρηση, η ασφάλεια των δημοσιογράφων, κ.λπ. Έτσι δίνεται η ευκαιρία στους επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης να εκφραστούν σχετικά με τις συνθήκες εργασίας και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν ενώ παράλληλα ενημερώνονται αναφορικά με τα δικαιώματά τους και τις βέλτιστες πρακτικές. Θα διοργανωθούν τρεις ετήσιες εκδηλώσεις σε ολόκληρη την ΕΕ: η πρώτη θα πρέπει να πραγματοποιηθεί το πρώτο τρίμηνο του 2026, η δεύτερη είτε το τέταρτο τρίμηνο του 2026 είτε το πρώτο τρίμηνο του 2027 και η τρίτη το 2027, σε διαφορετικό κράτος-μέλος της Ένωσης κάθε φορά. Οι εκδηλώσεις θα πρέπει να συγκεντρώνουν επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης από διαφορετικά υπόβαθρα, δηλαδή μεγάλες εταιρείες μέσων ενημέρωσης, ελεύθερους επαγγελματίες, τοπικά μέσα ενημέρωσης καθώς και εκπροσώπους ενώσεων τύπου και ΜΚΟ. Ο διαθέσιμος προϋπολογισμός ανέρχεται σε 3 εκατ. ευρώ για τις τρεις εκδηλώσεις του φεστιβάλ σε ένα διετές πρόγραμμα. Ας σημειωθεί τέλος, ότι το «Ευρωπαϊκό Φεστιβάλ Δημοσιογραφίας και

⁸⁹ European Commission, *Media freedom and pluralism*.

Διαθέσιμο σε: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/media-freedom>

⁹⁰ European Commission (2025), *European Festival of Journalism and Media Freedom*. Διαθέσιμο σε: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/funding/european-festival-journalism-and-media-freedom>

Ελευθερίας των Μέσων Ενημέρωσης» που θα λάβει χώρα μετά την εφαρμογή της EMFA, θα αποτελέσει την πρώτη ευκαιρία για ανταλλαγή απόψεων σχετικά με τις ρυθμίσεις και τις επιπτώσεις της στην ελευθερία του Τύπου και τον πλουραλισμό των μέσων ενημέρωσης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Τα ελεύθερα και ανεξάρτητα μέσα ενημέρωσης και ειδικότερα ο ελεύθερος Τύπος κατέχουν αναντικατάστατο ρόλο στην εσωτερική αγορά. Αντιπροσωπεύουν έναν ταχέως μεταβαλλόμενο οικονομικό τομέα ενώ ταυτόχρονα αποτελούν αξιόπιστες πηγές πληροφόρησης για τους πολίτες, συμβάλλοντας ουσιαστικά στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης. Περαιτέρω ασκούν κριτική στην κρατική εξουσία, ανταποκρινόμενα στο καθήκον του «δημόσιου ελεγκτή». Ως εκ τούτου αποτελούν βασικές αρχές στις οποίες στηρίζονται οι ακμάζουσες δημοκρατίες και τα θεμελιώδη δικαιώματα και η προστασία τους συνιστά ένδειξη ουσιαστικής και ισχυρής δημοκρατίας. Στο πλαίσιο αυτό, οι δημοσιογράφοι και οι επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης διαδραματίζουν κομβικό ρόλο στην αναζήτηση και μετάδοση πληροφοριών, στην ολοκλήρωση του δημοσίου διαλόγου, με αποτέλεσμα η άσκηση της δραστηριότητάς τους κατά τρόπο αποτελεσματικό, ανεξάρτητο και υπεύθυνο, να συμβάλλει ουσιαστικά στον δημοκρατικό πλουραλισμό.

Ωστόσο, η ανάλυση που προηγήθηκε κατέδειξε ότι στη σύγχρονη πραγματικότητα, η ελευθερία του Τύπου απειλείται σε εθνικό, ενωσιακό και παγκόσμιο επίπεδο από πληθώρα κινδύνων. Η συστηματική στοχοποίηση δημοσιογράφων, οι αγωγές στρατηγικού εκφοβισμού (SLAPPs), η συγκέντρωση ιδιοκτησίας των μέσων, καθώς και η άμεση ή έμμεση πολιτική και οικονομική παρέμβαση, καθιστούν επιτακτική την υιοθέτηση ενός ενιαίου ρυθμιστικού πλαισίου. Ιδίως στο ραγδαία αναπτυσσόμενο ψηφιακό περιβάλλον, ο Τύπος αποκτά νέες μορφές, εγείροντας σοβαρά νομικά ζητήματα και η αγορά των υπηρεσιών μέσων ενημέρωσης αποκτά ολόένα και περισσότερο ψηφιακό και διεθνή χαρακτήρα, καθιστώντας έναν απεριόριστο αριθμό πληροφοριών προσιτό σε όλους τους χρήστες, οδηγώντας σε έναν «εκδημοκρατισμό της πληροφορίας» και ενισχύοντας την έννοια της «ψηφιακής δημοκρατίας». Οι πλατφόρμες τοποθετούνται στη δημόσια σφαίρα, ως τόποι διεξαγωγής του δημοσίου διαλόγου και διανομής πληροφοριών για θέματα που ενδιαφέρουν την κοινή γνώμη. Πλην όμως, η αυξανόμενη χρήση κατασκοπευτικών λογισμικών, η κυριαρχία των μεγάλων επιγραμμικών πλατφορμών και των αλγορίθμων, η διασπορά παραπληροφόρησης και η απουσία διαφανούς εποπτείας στο ψηφιακό περιβάλλον θέτουν υπό αμφισβήτηση τον παραδοσιακό Τύπο.

Στις 13 Μαρτίου 2024, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με την έγκριση της Ευρωπαϊκής Πράξης για την Ελευθερία των Μέσων Ενημέρωσης, έστειλε ένα σαφές μήνυμα υπέρ της προστασίας της ελευθερίας και της πολυφωνίας στον ευρωπαϊκό χώρο, ανταποκρινόμενο

σε μια διαρκή ανάγκη των κοινωνιών της Ένωσης. Ο Κανονισμός, εναρμονίζοντας εθνικές ρυθμίσεις και καθιερώνοντας ελάχιστα κοινά πρότυπα, επιχειρεί να καλύψει τα κενά προστασίας που διαπιστώθηκαν. Μέσω των κανόνων που προβλέπει, επιχειρεί να διασφαλίσει την παροχή ποιοτικών υπηρεσιών μέσω ενημέρωσης και ως εκ τούτου τη βελτίωση της λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς. Ειδικότερα αποσκοπεί στην προώθηση της συντακτικής ανεξαρτησίας των δημοσιογράφων, στην προστασία των δημοσιογραφικών πηγών και στη διαφάνεια αναφορικά με την ιδιοκτησία και τη χρηματοδότηση των μέσων, περιορίζοντας την κρατική παρέμβαση. Προβλέπει επίσης ειδικές υποχρεώσεις για τις παγκόσμιες επιγραμμικές πλατφόρμες, αναγνωρίζοντας τον καίριο ρόλο που διαδραματίζουν πλέον στην παραγωγή και μετάδοση περιεχομένου και συνεπώς στον τομέα των μέσων ενημέρωσης. Παράλληλα εξασφαλίζει ισότιμους όρους ανταγωνισμού μέσω της διαφανούς και δίκαιης κατανομής των οικονομικών πόρων και των αντικειμενικών συστημάτων μέτρησης, δίνοντας ευκαιρίες και στις μικρότερες επιχειρήσεις. Η ευρωπαϊκή πράξη για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης αποτελεί την απάντηση της ΕΕ απέναντι στις αυξανόμενες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ελευθερία του Τύπου, τονίζοντας τη σπουδαιότητα της διαρθρωμένης συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών και των συνεκτικών προσεγγίσεων. Ωστόσο, όπως επισημάνθηκε, η ΕΜΦΑ παρουσιάζει ορισμένες αδυναμίες. Συγκεκριμένα απουσιάζει ένας αποτελεσματικός μηχανισμός επιβολής κυρώσεων σε περιπτώσεις παραβίασης, ενώ η προστασία έναντι της χρήσης κατασκοπευτικών λογισμικών εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ερμηνεία αόριστων εννοιών. Αναφορικά με τον ρόλο των μεγάλων πλατφορμών στον τομέα των μέσων ενημέρωσης, θέτει ορισμένες υποχρεώσεις, αν και περιορίζεται κυρίως σε ρυθμίσεις διαφάνειας και συνεργασίας, χωρίς να αντιμετωπίζει πλήρως τα ερωτήματα σχετικά με την ευθύνη και τη λογοδοσία τους. Επιπλέον, η θεσμοθέτηση ενός ανεξάρτητου Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για τις Υπηρεσίες Μέσων δεν συνοδεύεται από σαφώς οριοθετημένες εγγυήσεις ως προς τη σύνθεση, την αρμοδιότητα και την ανεξαρτησία του. Επομένως, η ουσιαστική εφαρμογή και αποτελεσματικότητα των διατάξεων του Κανονισμού θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από την πολιτική βούληση των κρατών-μελών, τα οποία οφείλουν να δώσουν την ίδια απάντηση με την ΕΕ απέναντι στις προκλήσεις της ελευθερίας του Τύπου, καθώς και από την ενεργή συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών και την εγρήγορση των ίδιων των επαγγελματιών των μέσων ενημέρωσης.

Εν κατακλείδι, οι επιθέσεις κατά της ελευθερίας του Τύπου δεν αποτελούν νέο φαινόμενο· εκείνο που μεταβάλλεται είναι η μορφή και η ένταση αυτών των απειλών, ιδίως στο ψηφιακό περιβάλλον. Η προστασία της ελευθεροτυπίας απαιτεί όχι μόνο επαρκές θεσμικό και νομοθετικό πλαίσιο, αλλά και την αποτελεσματική εφαρμογή των υφιστάμενων διατάξεων, συνεχή πολιτική και κοινωνική εγρήγορση καθώς και τη θωράκιση των επαγγελματιών του Τύπου από κάθε μορφή αυθαίρετης ή καταχρηστικής παρέμβασης. Στο πλαίσιο αυτό, και με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Ελευθερίας του Τύπου στις 3 Μαΐου 2025, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επανέλαβε τη δέσμευσή της για την προάσπιση της ελευθερίας των μέσων ενημέρωσης, με σκοπό η Ευρώπη να παραμείνει φάρος δημοκρατίας και πολυφωνίας. Οι θεσμοί της ΕΕ έχουν επιδείξει πραγματική βούληση για τη στήριξη του τομέα των μέσων, υιοθετώντας πληθώρα νομοθετικών και άλλων πρωτοβουλιών ώστε να ενισχυθεί η λειτουργικότητα και η ποιότητα της δημοκρατίας, με αποκορύφωμα την Ευρωπαϊκή Πράξη για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης, η οποία αποτελεί ορόσημο για την ολοκλήρωση του ευρωπαϊκού ρυθμιστικού πλαισίου στον τομέα των μέσων και της πληροφόρησης στην ψηφιακή εποχή. Αναμένεται να φανεί στην πράξη η αποτελεσματικότητα της εφαρμογής της στα κράτη-μέλη.

Παράλληλα, κρίνεται αναγκαία η αξιολόγηση και η αντιμετώπιση των επιπτώσεων των νέων τεχνολογιών και της τεχνητής νοημοσύνης στην ελευθερία του Τύπου και στην αξιοπιστία της πληροφορίας στο ψηφιακό περιβάλλον. Οι κίνδυνοι και τα οφέλη των ψηφιακών τεχνολογιών εξαρτώνται άμεσα από τον τρόπο που σχεδιάζονται, ρυθμίζονται και χρησιμοποιούνται, καθώς τα ίδια εργαλεία μπορούν να λειτουργήσουν τόσο ως μέσα προαγωγής όσο και ως όργανα καταστολής της δημοκρατίας.

Ολοκληρώνοντας την παρούσα εργασία, επιβάλλεται να υπογραμμίσουμε το κεντρικό συμπέρασμα που τη διαπνέει: η ελευθερία του Τύπου δεν αποτελεί απλώς θεμέλιο της δημοκρατίας — είναι η ίδια η δημοκρατία. Ένα πολίτευμα εύθραυστο, καθώς απαιτεί συνεχείς σταθμίσεις, κλίμα ανοχής και ευρύτητα πνεύματος, αλλά το μοναδικό στο οποίο κατοχυρώνονται και προστατεύονται τα θεμελιώδη δικαιώματα.

«Όταν τελειώνει η ελευθερία του Τύπου, τελειώνει και η δημοκρατία», όπως εύστοχα είχε δηλώσει ο Jaromír Štětina, πρώην δημοσιογράφος και ευρωβουλευτής και η παρούσα ανάλυση δεν μπορεί παρά να επιβεβαιώσει την ακρίβεια αυτής της διαπίστωσης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. Συγγράμματα

Ελληνόγλωσσα:

- Βλαχόπουλος, Σπ. (2017), *Θεμελιώδη Δικαιώματα - Ατομικά Κοινωνικά και Πολιτικά Δικαιώματα*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Γιαννόπουλος, Γ. (2018), *Εισαγωγή στη Νομική Πληροφορική*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Δαγτόγλου, Π. (2012), *Συνταγματικό Δίκαιο – Ατομικά Δικαιώματα*, Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα (τέταρτη ενημερωμένη έκδοση).
- Παναγοπούλου – Κουτνατζή, Φ. (2010), *Οι ιστότοποι Κοινωνικής Δικτυώσεως ως Εθνική, Ευρωπαϊκή και Διεθνής Πρόκληση της Προστασίας της Ιδιωτικότητας*, Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Ξενόγλωσσα:

- Levitsky, S. and Ziblatt, D. (2018), *How Democracies Die: What History Reveals about Our Future*, New York: Crown Publishing Group. Ηλεκτρονικά διαθέσιμο σε: <https://archive.org/details/HowDemocraciesDieStevenLevitsky> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]

Β. Άρθρα – Αναλύσεις

Ελληνόγλωσσα:

- Δημοκρατική (2015), *ΕΣΗΕΑ: Στη χώρα μας η κρίση στη δημοσιογραφία είναι ορατή*. Διαθέσιμο σε: <https://www.dimokratiki.gr/03-05-2015/esiea-sti-chora-mas-i-krisi-sti-dimosi-ografia-ine-orati/> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- Μαντζούφας, Π. (2016), *Νομικά ζητήματα από την χρήση του διαδικτύου - Η ελευθερία της έκφρασης στα ιστολόγια*. Διαθέσιμο σε: [<4D6963726F736F667420576F7264202D20323031365FCCE1EDF4E6EFFDF6E1F25FCDEFECE9EADC20F0F1EFE2EBDEECE1F4E120F3F4EF20E4E9E1E4DFEAF4F5EF2E646F63>](https://www.dimokratiki.gr/03-05-2015/esiea-sti-chora-mas-i-krisi-sti-dimosi-ografia-ine-orati/) [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- Μαρίνου Χρυσούλα (2024), *Ο ρόλος της Τεχνητής Νοημοσύνης στην αίθουσα σύνταξης*, iMedD Lab. Διαθέσιμο σε: <https://lab.imedd.org/o-rollos-tis-technitis-noimosynis-stin-aithousa-syntaxis/> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- Παναγοπούλου – Κουτνατζή, Φ. (2012), *ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ - Ι*, Ανάπτυπο από το «ΔΙΚΑΙΟ ΜΕΣΩΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ & ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ» (Τεύχος 2), Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

- Ράμμος, Χ. (2015), *Με αφορμή τα γεγονότα στο Charlie Hebdo. Προβληματισμοί γύρω από την ελευθερία έκφρασης και τα όριά της στις δύσκολες περιπτώσεις με βάση τη νομολογία του ΕΔΔΑ* (Εισήγηση στην ημερίδα για την ΕΣΔΑ, 24 Φεβρουαρίου 2015, Σχολή Δικαστών, Θεσσαλονίκη), Constitutionalism.gr. Διαθέσιμο σε: <https://www.constitutionalism.gr/rammos-charlie-hebdo/> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- Τασόπουλος, Γ. (2023) *Σύνταγμα: Ερμηνεία κατ' άρθρο – Άρθρο 14: Ελευθερία της έκφρασης και ελευθερία του Τύπου*, Syntagma Watch. Διαθέσιμο σε: <https://www.syntagmawatch.gr/my-constitution/arthro-14/> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- Τασόπουλος, Γ. (2024), *Μία ιστορική δικαστική απόφαση για την ελευθερία του Τύπου και την ερευνητική δημοσιογραφία στην Ελλάδα*, Syntagma Watch. Διαθέσιμο σε: <https://www.syntagmawatch.gr/trending-issues/mia-istorikh-dikastikh-apofash-gia-thn-elftheria-tou-typou-kai-thn-erevnhtikh-dhmosiografia-sthn-ellada/> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]

Ξενόγλωσσα:

- Bansal, A. (2025), *Google's AI Overview Faces EU Scrutiny Amid Concerns Over Media Fairness*, MEDIANAMA. Διαθέσιμο σε: <https://www.medianama.com/2025/04/223-google-ai-overviews-eu-investigation-harms-journalism-publishers/> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- Cole, Mark. D. (2024), *Acting on Media Freedom: The Proposed European Media Freedom Act (EMFA) of the European Union*, 55 U. Pac. L. Rev. 289. Διαθέσιμο σε: <https://scholarlycommons.pacific.edu/uoplawreview/vol55/iss2/14/> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- Cole, MD & Etteldorf, C. (2023), *Research for CULT Committee, European Media Freedom Act - Background Analysis*, European Parliament, Policy Department for Structural and Cohesion Policies, Brussels. Διαθέσιμο σε: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU\(2023\)733129](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU(2023)733129) [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- Iglezakis, Ioannis (2023, posted: 2024), *The European Media Freedom Act: A Milestone for Media Freedom and Pluralism in the Era of Information*. Διαθέσιμο σε: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4877076 [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- Longo, E. (2025), *Grounding Media Freedom in the EU: The Legal Basis of the EMFA*, Centre for Media Pluralism and Media Freedom. Διαθέσιμο σε: <https://cmpf.eui.eu/grounding-media-freedom-in-the-eu-the-legal-basis-of-the-emfa/> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]

Γ. Ηλεκτρονικές πηγές – Ιστοσελίδες

- Council of Europe, *The European Convention on Human Rights, Freedom of expression - Article 10*. Διαθέσιμο σε: <https://www.coe.int/en/web/human-rights-convention/expression> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- CyberNoz (2024), *WhatsApp fixed zero-day used to deploy Paragon Graphite spyware*. Διαθέσιμο σε: <https://cybernoz.com/whatsapp-fixed-zero-day-used-to-deploy-paragon-graphite-spy-ware/> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- Forbidden Stories (2021), *About the Pegasus Project*. Διαθέσιμο σε: <https://forbidden-stories.org/about-the-pegasus-project/> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- Global Forum for Media Development – GFMD (2024), *Reflecting on a Journey: History of the European Media Freedom Act (EMFA)*. Διαθέσιμο σε: <https://gfmd.info/briefings/reflecting-on-the-emfa-journey/> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- Lawspot (27.12.2015: δημιουργία, 29.01.2018: τελευταία τροποποίηση), *ΕΔΔΑ: Οι ιστοσελίδες μπορεί να φέρουν ευθύνη για τα υβριστικά σχόλια των αναγνωστών τους*. Διαθέσιμο σε: <https://www.lawspot.gr/nomika-nea/edda-oi-istoselides-mporei-na-feroyn-eythyni-gia-ta-yvristika-sholia-ton-anagnoston-toys> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- Lawspot (2018), *Αρειος Πάγος: Οι διαχειριστές ιστοσελίδων δεν ευθύνονται για τα σχόλια των χρηστών (ΑΠ 1425/2017)*. Διαθέσιμο σε: <https://www.lawspot.gr/nomika-nea/areios-pagos-oi-diaheiristes-istoselidon-den-eythynontai-gia-ta-sholia-ton-hriston-ap> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- Reporters Without Borders – RSF, *Methodology used for compiling the World Press Freedom Index 2024*. Διαθέσιμο σε: <https://rsf.org/en/methodology-used-compiling-world-press-freedom-index-2024> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- Reporters Without Borders – RSF (2024), *Exclusive: The Greek Supreme Court is trying to bury a key investigation in a mass surveillance scandal that targeted journalists*. Διαθέσιμο σε: <https://rsf.org/en/exclusive-greek-supreme-court-trying-bury-key-investigation-mass-surveillance-scandal-targeted> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]

Δ. Εκθέσεις - Αναφορές Οργανισμών

- Media Freedom Rapid Response, *Mapping Media Freedom Monitoring Report – January-December 2024*. Διαθέσιμο σε: <https://www.mfrr.eu/monitor/>
- Reporters Without Borders (RSF). *World Press Freedom Index, 2023, 2024, 2025*. Διαθέσιμο σε: <https://rsf.org/en/index>

- EUI, RSC - Research Project Report, Centre for Media Pluralism and Media Freedom (CMPF), 2024, Country Reports. Διαθέσιμο σε: <https://cmpf.eui.eu/media-pluralism-monitor-2024/>
- Council of Europe, Safety of Journalists Platform, Russian Federation's aggression against Ukraine. Διαθέσιμο σε: <https://fom.coe.int/en/pagesspeciales/detail/1> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- UNESCO, Observatory of Killed Journalists – *Statistics on Killed Journalists*. Διαθέσιμο σε: <https://www.unesco.org/en/safety-journalists/observatory?hub=687> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- UNESCO, Safety of Journalists, *Safety of Journalists in crisis and conflict-situations*. Διαθέσιμο σε: <https://www.unesco.org/en/safety-journalists/safety-journalists-crisis> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- United Nations (2024), *Gaza: UN experts condemn killing and silencing of journalists*. Διαθέσιμο σε: <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2024/02/gaza-un-experts-condemn-killing-and-silencing-journalists> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- CPJ (October 13, 2023, Updated on May 28, 2025), *Journalist casualties in the Israel-Gaza war*. Διαθέσιμο σε: <https://cpj.org/2023/10/journalist-casualties-in-the-israel-gaza-conflict/> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- Khan, I. (2022), *Reinforcing media freedom and the safety of journalists in the digital age: Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression*. United Nations. Διαθέσιμο σε: <https://digitallibrary.un.org/record/3973716?v=pdf> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]

Ε. Δημοσιεύσεις ΕΕ

- European Commission, *European Media Freedom Act*. Διαθέσιμο σε: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/protecting-democracy/european-media-freedom-act_en [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2025), *Ένα ασφαλέστερο & δικαιότερο διαδικτυακό περιβάλλον*. Διαθέσιμο σε: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/el/factpages/safer-fairer-online-environment> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2023), *Ερωτήσεις και Απαντήσεις: Ευρωπαϊκή πράξη για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης*, Βρυξέλλες. Διαθέσιμο σε: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/qanda_22_5505 [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]

- European Commission (2022), Factsheet, *European Media Freedom Act*, Brussels.
Διαθέσιμο σε: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_22_5507
[Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2020), Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 25ης Νοεμβρίου 2020 σχετικά με την ενίσχυση της ελευθερίας των μέσων ενημέρωσης: προστασία των δημοσιογράφων στην Ευρώπη, ρητορική μίσους, παραπληροφόρηση και ρόλος των πλατφορμών (2020/2009(INI)). Διαθέσιμο σε: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0320_EL.html
- European Commission (2022), Factsheet, *Commission tackles abusive lawsuits against journalists and human rights defenders 'SLAPPs'*, Brussels. Διαθέσιμο σε: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_22_2653 [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2022), Δελτίο Τύπου, *Ευρωπαϊκή πράξη για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης: η Επιτροπή προτείνει κανόνες για την προστασία της πολυφωνίας και της ανεξαρτησίας των μέσων ενημέρωσης στην ΕΕ, Βρυξέλλες*. Διαθέσιμο σε: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/ip_22_5504 [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- European Parliament (2022), *Greece's Predatorgate: The latest chapter in Europe's spyware scandal?* Διαθέσιμο σε: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_ATA\(2022\)733637](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_ATA(2022)733637) [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- European Commission (2025), *The Code of Conduct on Disinformation*. Διαθέσιμο σε: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/code-conduct-disinformation> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- European Commission (2021, last update 30 January 2023), *Recommendation on the protection, safety and empowerment of journalists*. Διαθέσιμο σε: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/recommendation-protection-safety-and-empowerment-journalists> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- Council of the EU, (2024), Press release, *Anti-SLAPP: Final green light for EU law protecting journalists and human rights defenders*. Διαθέσιμο σε: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/03/19/anti-slapp-final-green-light-for-eu-law-protecting-journalists-and-human-rights-defenders/> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2024), *Στήριξη της ΕΕ στον τομέα των ειδησεογραφικών μέσων ενημέρωσης*. Διαθέσιμο σε: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/el/library/eu-support-news-media-sector-0> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]

- European Commission (2024), Press Release, *Commission makes €16 million of funding available to support journalism and media literacy across Europe*. Διαθέσιμο σε: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/commission-makes-eu16-million-funding-available-support-journalism-and-media-literacy-across-europe> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- European Commission (2024), *Call for Proposals: Journalism Partnerships - Pluralism (2025)*. Διαθέσιμο σε: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/funding/call-proposals-journalism-partnerships-pluralism-2025> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- European Commission (2024), *Call for Proposals: Journalism Partnerships - Collaborations (2025)*. Διαθέσιμο σε: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/funding/call-proposals-journalism-partnerships-collaborations-2025> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- European Commission (2024), *Call for Proposals - Media Freedom Rapid Response Mechanism*. Διαθέσιμο σε: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/funding/call-proposals-media-freedom-rapid-response-mechanism> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- European Commission, *Media freedom and pluralism*. Διαθέσιμο σε: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/media-freedom> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- European Commission (2025), *European Festival of Journalism and Media Freedom*. Διαθέσιμο σε: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/funding/european-festival-journalism-and-media-freedom> [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025]
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, *Όταν τελειώνει η ελευθερία του Τύπου, τελειώνει και η δημοκρατία* [βίντεο]. Διαθέσιμο σε: https://multimedia.europarl.europa.eu/el/video/when-freedom-of-the-press-ends-so-does-democracy_NI01-PUB-170503-PRAG [Πρόσβαση: 14 Ιουνίου 2025].

ΣΤ. Εκπαιδευτικό Υλικό

- Ρεθυμιωτάκη, Ε. (2024), *Ψηφιακός Συνταγματισμός στην ΕΕ*, κείμενο μαθήματος: «Κανονισμοί και Οδηγίες στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Ηθική, Αποδοχή, Νομιμότητα», Πανεπιστήμιο Πειραιώς-ΠΜΣ «Δίκαιο και Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών», ακαδημαϊκό έτος 2024-2025, Έβδομο μάθημα - Μέρος Α.
- Ρεθυμιωτάκη, Ε. (2024), *Ψηφιακή Δημοκρατία: αντίληψη & δράσεις στην ΕΕ - Οι δράσεις της Ε.Ε. & ο πολιτικός προβληματισμός της για το παρόν και το μέλλον της ψηφιακής δημοκρατίας*, κείμενο μαθήματος: «Κανονισμοί και Οδηγίες στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Ηθική, Αποδοχή, Νομιμότητα», Πανεπιστήμιο Πειραιώς-ΠΜΣ «Δίκαιο και Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών», ακαδημαϊκό έτος 2024-2025, Έβδομο μάθημα - Μέρος Β.

Ζ. Διπλωματικές Εργασίες

- Γκότσης Θεόδωρος, Διπλωματική Εργασία με τίτλο «Η ελευθερία έκφρασης στο διαδίκτυο», Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης - Νομική Σχολή - Τομέας Δημοσίου Δίκαιου και Πολιτικής Επιστήμης - Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών – Συνταγματικό Δίκαιο, Θεσσαλονίκη, Μάιος 2020. Διαθέσιμη σε: <https://ikee.lib.auth.gr/record/320623?ln=el>

Η. Νομοθεσία

Εθνική:

- Άρθρο 14Σ
- Άρθρα 9§1Σ, 9ΑΣ και 19Σ
- Άρθρο 13 Π.Δ. 131/2003
- Ν. 1178/1981

Ευρωπαϊκή και Διεθνής:

- Άρθρο 114 ΣΛΕΕ
- Άρθρο 11 ΧΘΔΕΕ
- Άρθρο 10 ΕΣΔΑ
- Άρθρο 19 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα

Κανονισμοί – Οδηγίες – Συστάσεις:

- Κανονισμός (ΕΕ) 2024/1083 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Απριλίου 2024, σχετικά με τη θέσπιση κοινού πλαισίου για τις υπηρεσίες μέσων ενημέρωσης στην εσωτερική αγορά και την τροποποίηση της οδηγίας 2010/13/ΕΕ (ευρωπαϊκός κανονισμός για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης), (ΕΕ L, 2024/1083, 17.4.2024). Διαθέσιμος σε: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32024R1083>
- Πρόταση Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη θέσπιση κοινού πλαισίου για τις υπηρεσίες μέσων ενημέρωσης στην εσωτερική αγορά (ευρωπαϊκή πράξη για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης) και την τροποποίηση της οδηγίας 2010/13/ΕΕ (COM/2022/457 final). Διαθέσιμη σε: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52022PC0457>
- Κανονισμός (ΕΕ) 2022/2065 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 19ης Οκτωβρίου 2022 σχετικά με την ενιαία αγορά ψηφιακών υπηρεσιών και την τροποποίηση της οδηγίας 2000/31/ΕΚ (Πράξη για τις Ψηφιακές Υπηρεσίες), (ΕΕ L 277 της 27.10.2022). Διαθέσιμος σε: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj>
- Κανονισμός (ΕΕ) 2019/1150 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Ιουνίου 2019, για την προώθηση της δίκαιης μεταχείρισης και της διαφάνειας για τους επιχειρηματικούς χρήστες επιγραμμικών υπηρεσιών διαμεσολάβησης (ΕΕ L 186

της 11.7.2019). Διαθέσιμος σε: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32019R1150>

- Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της οδηγίας 95/46/ΕΚ (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων) (ΕΕ L 119 της 4.5.2016). Διαθέσιμος σε: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32016R0679>
- Κανονισμός (ΕΕ) 2022/1925 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 14ης Σεπτεμβρίου 2022 σχετικά με διεκδικήσιμες και δίκαιες αγορές στον ψηφιακό τομέα και για την τροποποίηση των οδηγιών (ΕΕ) 2019/1937 και (ΕΕ) 2020/1828 (Πράξη για τις Ψηφιακές Αγορές), (ΕΕ L 265 της 12.10.2022). Διαθέσιμος σε: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32022R1925>
- Οδηγία 2010/13/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 10ης Μαρτίου 2010, για τον συντονισμό ορισμένων νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με την παροχή υπηρεσιών οπτικοακουστικών μέσων (οδηγία για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων) (ΕΕ L 95 της 15.4.2010). Διαθέσιμη σε: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=celex%3A32010L0013>
- Οδηγία (ΕΕ) 2018/1808 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Νοεμβρίου 2018, για την τροποποίηση της οδηγίας 2010/13/ΕΕ για τον συντονισμό ορισμένων νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με την παροχή υπηρεσιών οπτικοακουστικών μέσων (οδηγία για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων) ενόψει των μεταβαλλόμενων συνθηκών της αγοράς (ΕΕ L 303 της 28.11.2018). Διαθέσιμη σε: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2018/1808/oj?locale=el>
- Οδηγία (ΕΕ) 2019/790 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Απριλίου 2019, για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και τα συγγενικά δικαιώματα στην ψηφιακή ενιαία αγορά και την τροποποίηση των οδηγιών 96/9/ΕΚ και 2001/29/ΕΚ (ΕΕ L 130 της 17.5.2019). Διαθέσιμη σε: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/790/oj?locale=el>
- Οδηγία (ΕΕ) 2024/1069 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Απριλίου 2024, για την προστασία των προσώπων που προβαίνουν σε ενέργειες συμμετοχής του κοινού από προδήλως αβάσιμες αγωγές ή καταχρηστικές δικαστικές διαδικασίες («στρατηγικές αγωγές προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού») (ΕΕ L, 2024/1069, 16.4.2024). Διαθέσιμη σε: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1069/oj?locale=el>
- CM (2024)42-addfinal - [1494/5.1] Steering Committee on Media and Information Society (CDMSI) - b. Recommendation CM/Rec (2024)2 of the Committee of Ministers to member States on countering the use of strategic lawsuits against public participation (SLAPPs) – Explanatory Memorandum. Διαθέσιμο σε: <https://search.coe.int/cm?i=0900001680af3139>
- Σύσταση (ΕΕ) 2022/1634 της Επιτροπής της 16ης Σεπτεμβρίου 2022 σχετικά με εσωτερικές διασφαλίσεις για τη συντακτική ανεξαρτησία και τη διαφάνεια του ιδιοκτησιακού καθεστώτος στον τομέα των μέσων ενημέρωσης (C/2022/6536, ΕΕ L

245 της 22.9.2022). Διαθέσιμη σε: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32022H1634>

- Σύσταση (ΕΕ) 2021/1534 της Επιτροπής της 16ης Σεπτεμβρίου 2021 σχετικά με τη διασφάλιση της προστασίας, της ασφάλειας και της ενίσχυσης της θέσης των δημοσιογράφων και άλλων επαγγελματιών των μέσων ενημέρωσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση (C/2021/6650). Διαθέσιμη σε: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reco/2021/1534/oj>

Θ. Νομολογία

ΕΔΔΑ:

- ΕΔΔΑ, HANDYSIDE v. THE UNITED KINGDOM, 07.12.1976, (αρ. προσφ. 5493/72). Διαθέσιμη σε: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-57499%22>
- ΕΔΔΑ, THE SUNDAY TIMES v. THE UNITED KINGDOM, 26.04.1979, (αρ. προσφ. 6538/74). Διαθέσιμη σε: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-57584%22>
- ΕΔΔΑ, LINGENS v. AUSTRIA, 08.07.1986, (αρ. προσφ. 9815/82). Διαθέσιμη σε: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-57523%22>
- ΕΔΔΑ, DELFI AS v. ESTONIA, 16.06.2015 (αρ. προσφ. 64569/09). Διαθέσιμη σε: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-155105%22>
- ΕΔΔΑ, SANCHEZ v. FRANCE, 15.05.2023 (αρ. προσφ. 45581/15). Διαθέσιμη σε: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22appno%22:%2245581/15%22,%22documentcollectionid%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22,%22itemid%22:%22001-224928%22>
- ΕΔΔΑ, VON HANNOVER v. GERMANY, 24.06.2004, final: 24.09.2004, (αρ. προσφ. 59320/00). Διαθέσιμη σε: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-61853%22>
- ΕΔΔΑ, AXEL SPRINGER AG v. GERMANY, 07.02.2012, (αρ. προσφ. 39954/08). Διαθέσιμη σε: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-109034%22>

ΔΕΕ:

- ΔΕΕ, Google Spain SL, Google Inc. κατά Agencia Española de Protección de Datos (AEPD), Mario Costeja González, 13.05.2014, C 131/12. Διαθέσιμη σε: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=152065&doclang=EN>

Εθνική:

- ΑΠ 1425/2017
- ΠΠΑ 2833/2024